

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 68 · 19. april
Sesjonen 2020–2021

Møte mandag den 19. april 2021 kl. 12

President: Tone Wilhelmsen Trøen

Dagsorden (nr. 68):

1. Utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse
2. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Mennesker, muligheter og norske interesser i nord (Innst. 289 S (2020–2021), jf. Meld. St. 9 (2020–2021))
3. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell-Børge Freiberg, Hanne Dyveke Søttar og Erlend Wiborg om bedre tilrettelegging for at unge i større grad skal unngå å bli uføre (Innst. 314 S (2020–2021), jf. Dokument 8:95 S (2020–2021))
4. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Gisle Meininger Saudland og Sylvi Listhaug om å sikre rettigheter til dagpenger og sykepenger i tråd med forventet pensjonsalder i pensjonsreformen (Innst. 312 S (2020–2021), jf. Dokument 8:104 S (2020–2021))
5. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Gisle Meininger Saudland og Helge André Njåstad om å sikre et helhetlig Nav (Innst. 315 S (2020–2021), jf. Dokument 8:105 S (2020–2021))
6. Interpellasjon fra representanten Ruth Grung til olje- og energiministeren:
«Ambisjonene for elektrifisering og omstilling er store, og vi må unngå at nettilknytning blir en barriere. En tidshorison på 10 år for å bygge ut nettet blir for lang, og kostnaden for nettilknytning blir for høy når ny industri skal velge lokalisering. Dagens regulering straffer nettselskap som bygger nye anlegg, fremfor å premiere dem. Det trengs store strukturelle endringer slik at vi raskere kan bygge ut et kostnadseffektivt nett, finansiere nettselskap og håndtere kompleksiteten i energisystemet med mer energimiks og fleksibilitet som kan redusere utbygging av nett. Det er bred tilslutning til elektrifiseringen av samfunnet, men det er en grense for hvor mye den enkelte kan belastes økonomisk. Dette kan ikke overlates til hvert enkelt nettselskap eller til markedsmekanismer. Hvordan vil statsråden bidra slik at nettselskapene kan være fremoverlente og legge til rette for elektrifisering?»
7. Referat

Presidenten: Presidenten vil av smittevern hensyn foreslå at publikumsgalleriet holdes stengt også under dagens møte. – Det anses vedtatt.

Valg av settepresidenter

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges to settepresidenter for Stortingets møter denne uken – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil foreslå Svein Harberg og Heidi Greni. – Andre forslag foreligger ikke, og Svein Harberg og Heidi Greni anses enstemmig valgt som settepresidenter for denne ukens møter.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide overbrakte 6 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at sak nr. 7, Referat, vil bli behandlet før sak nr. 1, og presidenten ber derfor representantene om å bli sittende til referatet er behandlet.

Videre vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 7 [12:03:42]

Referat

1. (483) Statsministerens kontor melder at
 1. lov om gjennomføring av internasjonale sanksjoner (sanksjonsloven) (Lovvedtak 81 (2020–2021))
 2. lov om endringer i folketrygdloven (ny ordning med forskutteringsplikt for arbeidsgiver ved kompensasjon til arbeidstakere som er rammet av innreiserestriksjoner) (Lovvedtak 91 (2020–2021))
 3. lov om endringer i sivilbeskyttelsesloven (innhenting og behandling av opplysninger, gjennomføring av tjeneste, sanksjoner mv.) (Lovvedtak 69 (2020–2021))
 4. lov om endringer i motorferdselloven (båter med elmotor på små vann mv.) (Lovvedtak 73 (2020–2021))– er sanksjonert under 16. april 2021
Enst.: Vedlegges protokollen.
2. (484) Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om profittfri velferd (Dokument 8:237 S (2020–2021))
Enst.: Behandles etter forretningsordenens § 39 annet ledd bokstav e (avvises).
3. (485) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sigbjørn Gjelsvik, Per Olaf Lundteigen, Ole André Myhrvold, Geir Pollestad og Åslaug Sem-

- Jacobsen om grønt statlig investeringselskap for industri basert på grønt karbon (Dokument 8:249 S (2020–2021))
 Enst.: Behandles etter forretningsordenens § 39 annet ledd bokstav e (avvises).
4. (486) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Sivert Bjørnstad og Jon Georg Dale om mer uavhengighet i domstolene ved behandlingen av stillingsvernsaker (Dokument 8:228 L (2020–2021))
 5. (487) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Gisle Meininger Saudland, Helge André Njåstad, Kari Kjønaas Kjos, Erlend Wiborg og Himanshu Gulati om å sikre at hjelpemiddelordningen er brukerorientert (Dokument 8:264 S (2020–2021))
 6. (488) Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om å sikre bedre rammebetingelser for en slagkraftig fagbevegelse (Dokument 8:269 S (2020–2021))
 7. (489) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Nicholas Wilkinson, Eirik Faret Sakariassen og Karin Andersen om likhet for loven for rusbehandling, psykiatri og somatikk under innleggelse i behandlingsinstitusjoner (Dokument 8:274 S (2020–2021))
 8. (490) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Olaf Lundteigen, Nils T. Bjørke, Sigbjørn Gjelsvik, Ole André Myhrvold og Liv Signe Navarsete om at mentorordningen i Nav utvides til å gjelde jordbruksvirksomheter som ansetter arbeidstakere bosatt i Norge (Dokument 8:291 S (2020–2021))
 9. (491) Endringer i folketrygdloven (hjelpestønad til barn under sykehusopphold og virkningstidspunkt for uføretrygd) (Prop. 184 L (2020–2021))
 Enst.: Nr. 4–9 sendes arbeids- og sosialkomiteen.
 10. (492) Samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av en forordning som regulerer programmet for sysselsetting og sosial innovasjon ESF+/EaSI (2021–2027) (Prop. 177 S (2020–2021))
 Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen, som foretter sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
 11. (493) Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om å øke organisasjonsgraden i arbeidslivet og sikre flere fast jobb (Dokument 8:268 S (2020–2021))
 Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen, unntatt forslagene 1 og 9, som behandles etter forretningsordenens § 39 annet ledd bokstav e (avvises).
 12. (494) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Eirik Faret Sakariassen, Torgeir Knag Fylkesnes, Kari Elisabeth Kaski, Freddy André Øvstegård, Mona Fagerås, Karin Andersen og Nicholas Wilkinson om å rette opp i usosiale velferdskutt (Dokument 8:270 S (2020–2021))
 Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen, unntatt forslagene 3 og 5, som behandles etter forretningsordenens § 39 annet ledd bokstav e (avvises).
 13. (495) Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om et sterkere sosialt sikkerhetsnett med varige forbedringer i dagpengeordningen (Dokument 8:276 LS (2020–2021))
 Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen, unntatt A, og B pkt. 1, 3 og 4, som behandles etter forretningsordenens § 39 annet ledd bokstav e (avvises).
 14. (496) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Eirik Faret Sakariassen, Nicholas Wilkinson, Audun Lysbakken, Freddy André Øvstegård, Arne Nævra og Mona Fagerås om arbeidsinkludering foran profitt og anbud i Navs tiltaksapparat (Dokument 8:287 S (2020–2021))
 Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen, unntatt forslagene 2 og 3, som behandles etter forretningsordenens § 39 annet ledd bokstav e (avvises).
 15. (497) Endringer i klimaloven (klimamål for 2030 og 2050) (Prop. 182 L (2020–2021))
 16. (498) Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om å stanse nedbygging av natur (Dokument 8:215 S (2020–2021))
 17. (499) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Siv Mossleth, Kari Anne Bøkestad Andreassen, Bengt Fasteraune, Ole André Myhrvold og Sandra Borch om økte lokale ringvirkninger av verneområdene og Norges nasjonalparker (Dokument 8:229 S (2020–2021))
 18. (500) Representantforslag fra stortingsrepresentantene fra Erlend Wiborg, Hanne Dyveke Søttar, Tor André Johnsen, Helge André Njåstad, Gisle Meininger Saudland og Terje Halleland om å fjerne de statlige barrierene for økt produksjon og bruk av biogass (Dokument 8:231 S (2020–2021))
 19. (501) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad, Himanshu Gulati, Hanne Dyveke Søttar, Terje Halleland og Gisle Meininger Saudland om globale og nasjonale tiltak for renere hav og håndtering av plast (Dokument 8:236 S (2020–2021))
 20. (502) Representantforslag fra stortingsrepresentant Per Espen Stoknes om at Norge skal bli en global ledestjerne i klimaomstilling (Dokument 8:266 S (2020–2021))

21. (503) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Silje Hjemdal, Hanne Dyveke Søttar, Terje Hal-
leland og Roy Steffensen om forutsigbarhet og
trygghet for petroleumsforskningen (Dokument
8:283 S (2020–2021))
22. (504) Representantforslag fra stortingsrepresentan-
tene Per Olaf Lundteigen, Jan Bøhler og Ole André
Myhrvold om statlig delfinansiering av det arbeidet
som Maridalens Venner i Oslo gjør for å realisere
den statlige vedtatte forvaltningsplanen for Marida-
len landskapsvernområde (Dokument 8:290 S
(2020–2021))
Enst.: Nr. 15–22 sendes energi- og miljøkomiteen.
23. (505) Representantforslag fra stortingsrepresentant
Bjørnar Moxnes om en rettferdig miljøpolitikk med
utslippskutt som monner (Dokument 8:292 S
(2020–2021))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen, unntatt for-
slagene 3 og 6, som behandles etter forretningsor-
denens § 39 annet ledd bokstav e (avvises).
24. (506) Representantforslag fra stortingsrepresentan-
tene Åslaug Sem-Jacobsen, Ole André Myhrvold,
Sandra Borch, Geir Pollestad og Siv Mossleth om å
satse på norsk filmproduksjon, i Norge (Dokument
8:223 S (2020–2021))
25. (507) Representantforslag fra stortingsrepresentan-
tene Karin Andersen, Mona Fagerås og Freddy
André Øvstegård om en sterk og uavhengig kultur-
forvaltning (Dokument 8:251 S (2020–2021))
Enst.: Nr. 24 og 25 sendes familie- og kulturkomi-
teen.
26. (508) Samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-
komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forord-
ning om etablering av Kreativt Europa, EUs pro-
gram for kultur og audiovisuell sektor (2021–2027)
og endringer i statsbudsjettet 2021 under Kulturde-
partementet (Prop. 176 S (2020–2021))
Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen, unntatt I,
som sendes familie- og kulturkomiteen, som fore-
legger sitt utkast til innstilling for utenriks- og for-
svarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
27. (509) Representantforslag fra stortingsrepresentan-
tene Audun Lysbakken, Petter Eide, Arne Nævrå,
Karin Andersen, Nicholas Wilkinson, Mona Fagerås
og Freddy André Øvstegård om omsorg, ikke omset-
ning i barnevernet (Dokument 8:252 S (2020–2021))
Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen, unntatt
forslag 1, som behandles etter forretningsordenens
§ 39 annet ledd bokstav e (avvises).
28. (510) Representantforslag fra stortingsrepresentan-
tene Hans Andreas Limi, Sylvi Listhaug, Silje Hjem-
dal, Tor André Johnsen, Morten Ørsal Johansen,
Bengt Rune Strifeldt, Helge André Njåstad og Jon
Engen-Helgheim om et bedre og enklere boligmar-
ked (Dokument 8:214 S (2020–2021))
29. (511) Representantforslag fra stortingsrepresentan-
tene Silje Hjemdal, Tor André Johnsen, Morten
Ørsal Johansen, Helge André Njåstad, Hanne
Dyveke Søttar, Bård Hoksrud, Himanshu Gulati og
Morten Wold om støtte til familieeide, historiske
hotell og spisesteder (Dokument 8:233 S (2020–
2021))
30. (512) Representantforslag fra stortingsrepresentan-
tene Torgeir Knag Fylkesnes, Kari Elisabeth Kaski og
Lars Haltbrekken om MiljøFUNN (Dokument 8:234
S (2020–2021))
31. (513) Representantforslag fra stortingsrepresentan-
tene Sivert Bjørnstad, Bengt Rune Strifeldt og Hans
Andreas Limi om et mer investeringsvennlig Norge
(Dokument 8:235 S (2020–2021))
32. (514) Representantforslag fra stortingsrepresentan-
tene Sigbjørn Gjelsvik, Heidi Greni, Ole André
Myhrvold og Marit Knutsdatter Strand om å styrke
norske sparebanker (Dokument 8:250 S (2020–
2021))
Enst.: Nr. 28–32 sendes finanskomiteen.
33. (515) Representantforslag fra stortingsrepresentan-
tene Terje Aasland, Eigil Knutsen, Åsunn Lyngedal
og Cecilie Terese Myrseth om rettferdighet i de øko-
nomiske krisetiltakene for næringslivet (Dokument
8:262 S (2020–2021))
- Presidenten:** Presidenten foreslår at Dokument
8:262 S for 2020–2021 sendes finanskomiteen, unntatt
forslag 5, som foreslås behandlet etter forretningsor-
denens § 39 annet ledd bokstav e, at det avvises.
Representanten Terje Aasland har bedt om ordet.
- Terje Aasland (A) [12:06:10]:** Vi mener at forslag
nr. 5 er en konsekvens av de nye forslagene nr. 1–3, og
vi mener sånn sett at det bør underlegges komitébe-
handling. Jeg ber om at det blir votert over.
- Presidenten:** Det voteres over behandlingsmåten
for Dokument 8:262 S for 2020–2021.
Det voteres alternativt mellom presidentens for-
slag og forslaget fra representanten Terje Aasland.
- Votering:**
- Ved alternativ votering mellom presidentens for-
slag og forslaget fra representanten Terje Aasland ble
presidentens forslag bifalt med 57 mot 30 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 12.07.07)
34. (516) Representantforslag fra stortingsrepresentan-
tene Sylvi Listhaug, Morten Stordalen, Silje Hjemdal
og Kari Kjønaas Kjos om nasjonale retningslinjer og
meldeplikt i eldreomsorgen for å motvirke vold og

- overgrep mot eldre (Dokument 8:218 S (2020–2021))
35. (517) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Kari Kjønaas Kjos og Morten Stordalen om å sikre at ALS-syke, demenspasienter og andre med alvorlige diagnoser får en «right to try» (Dokument 8:220 S (2020–2021))
 36. (518) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Himanshu Gulati, Sylvi Listhaug, Kari Kjønaas Kjos og Morten Stordalen om å sikre at MS-pasienter får tilbud om stamcellebehandling, enten i Norge eller i utlandet, finansiert av staten (Dokument 8:221 S (2020–2021))
 37. (519) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Stordalen, Kari Kjønaas Kjos, Hans Andreas Limi og Åshild Bruun-Gundersen om å gi offentlig autorisasjon til naprapater, osteopater, paramedisinere og logopeder (Dokument 8:222 L (2020–2021))
 38. (520) Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om lokalsykehusene i Innlandet (Dokument 8:225 S (2020–2021))
 39. (521) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sivert Bjørnstad, Tor André Johnsen, Erlend Wiborg, Silje Hjemdal og Himanshu Gulati om å tillate at personer over 16 år får selge alkohol- og tobakksvarer (Dokument 8:240 S (2020–2021))
 40. (522) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Nicholas Wilkinson, Audun Lysbakken, Karin Andersen, Freddy André Øvstegård, Kari Elisabeth Kaski, Torgeir Knag Fylkesnes, Lars Haltbrekken og Eirik Faret Sakariassen om å gjennomføre en tannhelsereform for at alle kan smile bredt, ved å likestille tannhelsetjenester med andre helsetjenester (Dokument 8:244 S (2020–2021))
 41. (523) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Per Olaf Lundteigen og Ole André Myhrvold om verdier for den norske helse-tjenesten (Dokument 8:254 S (2020–2021))
 42. (524) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Siv Mossleth og Marit Knutsdatter Strand om rekruttering av helsefagarbeidere og sykepleiere til den kommunale helse- og omsorgstjenesten (Dokument 8:256 S (2020–2021))
 43. (525) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe og Kari Anne Bøkestad Andreasen om økt rekruttering av kommunepsykologer (Dokument 8:261 S (2020–2021))
 44. (526) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe og Per Olaf Lundteigen om nødvendige endringer i ventelisteregistrering og fristbruddordning (Dokument 8:259 S (2020–2021))
Enst.: Nr. 34–44 sendes helse- og omsorgskomiteen.
 45. (527) Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om å erstatte helseforetaksmodellen med demokratisk styrte sykehus der pasientenes behov kommer først (Dokument 8:226 S (2020–2021))

Presidenten: Presidenten foreslår at Dokument 8:226 S for 2020–2021 sendes helse- og omsorgskomiteen, unntatt forslag 1 og 2, som behandles etter forretningsordenens § 39 annet ledd bokstav e, at det avvises.
Representanten Bjørnar Moxnes har bedt om ordet.

Bjørnar Moxnes (R) [12:07:48]: Jeg vil be om at forslag nr. 1 sendes til komitébehandling. Det går inn på bl.a. statlig eierskap av sykehusene og også sammensetningen av sykehusstyrene. Det har ikke vært votert over noe sånt tidligere i Stortinget, så det bør underlegges komitébehandling, mener vi.

Presidenten: Det votes over behandlingsmåten for Dokument 8:226 S for 2020–2021.
Det votes alternativt mellom presidentens forslag og forslaget fra representanten Bjørnar Moxnes.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom presidentens forslag og forslaget fra representanten Bjørnar Moxnes ble presidentens forslag bifalt med 80 mot 6 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 12.08.29)
 46. (528) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe og Siv Mossleth om en forsterket innsats for å behandle benskjørhet og forebygge brudd hos eldre (Dokument 8:255 S (2020–2021))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen, unntatt forslag 1, som behandles etter forretningsordenens § 39 annet ledd bokstav e (avvises).
 47. (529) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Per Olaf Lundteigen, Kari Anne Bøkestad Andreassen og Ole André Myhrvold om en styrket nasjonal og internasjonal satsing på arbeidet mot spredning av antibiotikaresistente bakterier (Dokument 8:258 S (2020–2021))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen, unntatt forslag 1, som behandles etter forretningsordenens § 39 annet ledd bokstav e (avvises).
 48. (530) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug og Per-Willy Amundsen om å gi politiet adgang til å innføre visitasjonssoner i særlig kriminalitetsutsatte områder (Dokument 8:271 S (2020–2021))
 49. (531) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per-Willy Amundsen, Solveig Horne, Kari Kjønaas Kjos og Silje Hjemdal om å fjerne foreldel-

- sesfristen for seksualforbrytelser mot barn (Dokument 8:273 S (2020–2021))
50. (532) Årsrapport for 2020 fra Stortingets utvalg for rettferdsvederlag (Dokument 14 (2020–2021))
Enst.: Nr. 48–50 sendes justiskomiteen.
51. (533) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Lars Haltbrekken, Arne Nævra, Eirik Faret Sakariassen og Kari Elisabeth Kaski om nødvendige tiltak for å sikre vann og avløp (Dokument 8:216 S (2020–2021))
52. (534) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Lars Haltbrekken, Audun Lysbakken, Freddy Andre Øvstegård, Mona Fagerås og Arne Nævra om å evakuere flere asylsøkere fra Hellas i 2021 og forsterke bistanden til Bosnia (Dokument 8:219 S (2020–2021))
53. (535) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hans Andreas Limi, Erlend Wiborg, Per-Willy Amundsen, Kjell-Børge Freiberg og Helge André Njåstad om å sikre mer forutsigbare regler for krav til slokkevann (Dokument 8:238 S (2020–2021))
54. (536) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sigbjørn Gjelsvik, Heidi Greni, Kari Anne Bøkestad Andreassen, Liv Signe Navarsete, Nils T. Bjørke, Ole André Myhrvold og Geir Pollestad om endring av de statlige planretningslinjene for å legge til rette for vekst og utvikling i hele Norge (Dokument 8:285 S (2020–2021))
55. (537) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Olaf Lundteigen, Heidi Greni, Kari Anne Bøkestad Andreassen, Sigbjørn Gjelsvik, Jan Böhler og Nils T. Bjørke om en rettferdig boligpolitikk i bygd og by (Dokument 8:286 S (2020–2021))
Enst.: Nr. 51–55 sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
56. (538) Riksrevisjonens årsrapport for 2020 (Dokument 2 (2020–2021))
Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
57. (539) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Knag Fylkesnes, Karin Andersen og Arne Nævra om å sikre rekeindustrien råstoff (Dokument 8:227 S (2020–2021))
58. (540) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Nils T. Bjørke, Heidi Greni, Geir Adelsten Iversen, Siv Mossleth, Liv Signe Navarsete, Geir Pollestad, Åslaug Sem-Jacobsen og Marit Knutsdatter Strand om å styrke norsk reiseliv i etterkant av koronapandemien og sikre norsk eierskap til reiselivsbedrifter i Norge (Dokument 8:230 S (2020–2021))
59. (541) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sivert Bjørnstad, Bengt Rune Strifeldt, Erlend Wiborg, Hans Andreas Limi og Himanshu Gulati om å redusere næringslivets administrative kostnader med 20 prosent innen 2025 (Dokument 8:239 S (2020–2021))
60. (542) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sandra Borch, Geir Adelsten Iversen, Per Olaf Lundteigen, Siv Mossleth, Geir Pollestad og Trygve Slagsvold Vedum om å sikre at fiskerilovgivningens distriktpolitiske mål gjennomføres i praksis (Dokument 8:243 S (2020–2021))
61. (543) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Sandra Borch, Sigbjørn Gjelsvik, Geir Adelsten Iversen, Siv Mossleth, Ole André Myhrvold, Liv Signe Navarsete, Geir Pollestad og Marit Knutsdatter Strand om økt verdiskaping og sysselsetting i norsk næringsmiddelindustri (Dokument 8:246 S (2020–2021))
62. (544) Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om å stoppe subsidielekkasje og sikre økt aktivitet og sysselsetting i Norge (Dokument 8:257 S (2020–2021))
63. (545) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Aasland, Rigmor Aasrud, Lise Christoffersen, Åsunn Lyngedal, Tellef Inge Mørland og Kari Henriksen om etablering av et pilotprogram for industri 4.0 (Dokument 8:260 S (2020–2021))
64. (546) Representantforslag fra stortingsrepresentant Per Espen Stoknes om lavere kjøttforbruk, økt selvforsyning og mer bærekraftig mat (Dokument 8:272 S (2020–2021))
65. (547) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Adelsten Iversen, Siv Mossleth og Geir Pollestad om å oppheve forbudet mot nydyrking av myr (Dokument 8:288 L (2020–2021))
Enst.: Nr. 57–65 sendes næringskomiteen.
66. (548) Samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av en forordning om etablering av EUs romprogram (2021–2027) og EUs byrå for romprogrammet (Prop. 178 S (2020–2021))
Enst.: Sendes næringskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
67. (549) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Pollestad, Heidi Greni, Kjersti Toppe og Jan Böhler om klassifisering av elsparkesykler og kommunenes adgang til å regulere elsparkesykkelfirmaenes virksomhet (Dokument 8:232 S (2020–2021))
68. (550) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sigbjørn Gjelsvik, Bengt Fasteraune og Ole André Myhrvold om en permanent løsning for småflyaktiviteten i Oslo-området og luftfartøyvernsenter på Kjeller (Dokument 8:241 S (2020–2021))

69. (551) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Tor André Johnsen, Åshild Bruun-Gundersen og Terje Halleland om enklere og billigere sykkel- og gangveier (Dokument 8:247 S (2020–2021))
70. (552) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Tor André Johnsen og Åshild Bruun-Gundersen om å innføre førerkortklasse B1 for firehjuls motorsykkel for 16-åringer (Dokument 8:248 S (2020–2021))
71. (553) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tor André Johnsen, Bård Hoksrud, Åshild Bruun-Gundersen og Helge André Njåstad om å gjøre det enklere å montere informasjonsskilt langs norske veier (Dokument 8:253 S (2020–2021))
72. (554) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud og Tor André Johnsen om økt tillatt hastighet for moped (Dokument 8:265 S (2020–2021))
73. (555) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Tor André Johnsen, Himanshu Gulati, Helge Andre Njåstad, Silje Hjemdal og Erlend Wiborg om å slette opparbeidet bompengegjeld (Dokument 8:275 S (2020–2021))
74. (556) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Tor André Johnsen, Åshild Bruun-Gundersen, Erlend Wiborg, Christian Tybring-Gjedde, Jon Engen-Helgheim og Silje Hjemdal om å forby bruk av bompenger på sykkelveier, kollektivtrafikk og byutvikling (Dokument 8:277 S (2020–2021))
75. (557) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Knag Fylkesnes, Per-Willy Amundsen, Bjørnar Moxnes, Per Espen Stoknes og Arne Nævra om å igangsette arbeidet med å realisere Nord-Norgebanen (Dokument 8:289 S (2020–2021))
76. (558) Finansiering av prosjektet fv. 359 Kaste - Stoadalen i Nome kommune i Vestfold og Telemark fylkeskommune (Prop. 183 S (2020–2021))
Enst.: Nr. 67–76 sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.
77. (559) Representantforslag fra stortingsrepresentantene fra Audun Lysbakken, Mona Fagerås, Freddy André Øvstegård, Lars Haltbrekken, Karin Andersen og Eirik Faret Sakariassen om gratis skolefritidsordning (SFO) (Dokument 8:213 S (2020–2021))
78. (560) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Freddy André Øvstegård, Nicholas Wilkinson, Mona Fagerås og Kari Elisabeth Kaski om fullføringsrett for elever som har hatt mye fravær og digital skole grunnet covid-19 (Dokument 8:217 S (2020–2021))
79. (561) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Nicholas Wilkinson, Freddy André Øvstegård og Mona Fagerås om et offentlig utvalg som skal utrede et nytt opptakssystem for høyere utdanning (Dokument 8:245 S (2020–2021))
80. (562) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Mona Fagerås, Karin Andersen, Freddy André Øvstegård, Nicholas Wilkinson, Eirik Faret Sakariassen og Petter Eide om en mer praktisk og variert skoledag (Dokument 8:263 S (2020–2021))
81. (563) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Marit Knutsdatter Strand, Siv Mossleth, Åslaug Sem-Jacobsen og Kjersti Toppe om videre oppfølging av seksårsreformen for en bedre overgang mellom barnehage og skole og avvikling av kontroversielle kartlegginger (Dokument 8:267 S (2020–2021))
82. (564) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Åshild Bruun-Gundersen, Bengt Rune Strifeldt, Morten Stordalen, Hanne Dyveke Søttar, Silje Hjemdal, Himanshu Gulati og Roy Steffensen om opptrappingsplan for helseutdanningene (Dokument 8:281 S (2020–2021))
83. (565) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hanne Dyveke Søttar, Silje Hjemdal, Terje Halleland, Hans Andreas Limi og Roy Steffensen om et yrkesfagløft for verdiskaping (Dokument 8:282 S (2020–2021))
Enst.: Nr. 77–83 sendes utdannings- og forskningskomiteen.
84. (566) Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om at Riksrevisjonen foretar en særskilt undersøkelse av anskaffelsesprosessen og grunnlaget for valget av kampflyet F-35 (Dokument 8:224 S (2020–2021))
85. (567) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Christian Tybring-Gjedde, Jon Engen-Helgheim og Erlend Wiborg om initiativ til å endre loven slik at kommuner og fylkeskommuner ikke skal ha anledning til å utøve lokal utenrikspolitikk (Dokument 8:242 S (2020–2021))
86. (568) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Liv Signe Navarsete, Åslaug Sem-Jacobsen og Jan Böhler om statlig bidrag til istandsettelsen av Den Gamle Krigsskole i Oslo (Dokument 8:278 S (2020–2021))
87. (569) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Liv Signe Navarsete, Per Olaf Lundteigen og Åslaug Sem-Jacobsen om å utarbeide ein heilskapleg plan for Forsvaret for å nå målsetjingane som er nedfelte i FN sin agenda for kvinner, fred og sikkerheit, lov om likestilling og forbod mot diskri-

minering samt arbeidsmiljølova (Dokument 8:279 S (2020–2021))

88. (570) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Liv Signe Navarsete, Emilie Enger Mehl og Geir Adelsten Iversen om å greie ut situasjonen for NH90 med mål om å finne ei løysing som sikrar Kystvakta tilstrekkeleg helikoterkapasitet (Dokument 8:280 S (2020–2021))
89. (571) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Lars Haltbrekken, Petter Eide og Nicholas Wilkinson om at Norge må innta en lederrolle i kampen mot dødelige autonome våpensystemer (drapsroboter) (Dokument 8:284 S (2020–2021))
- Enst.: Nr. 84–89 sendes utenriks- og forsvarskomiteen.

Sak nr. 1 [12:09:37]

Utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [12:10:04]:

Hva er norsk utenrikspolitikk? Akkurat nå, en formiddag i april?

Slik begynte jeg min utenrikspolitiske redegjørelse for to år siden, og det er verdt å gjenta spørsmålet, ikke minst fordi svarene er litt annerledes nå.

I Brussel jobbes det med å koordinere innsatsen vår mot covid-19-pandemien med EU. I Addis Abeba ferdigstilles en samarbeidsavtale med en menneskerettsorganisasjon. I Stockholm jobber vi for å ivareta norsk-svensk grensepassering av varer til og fra Göteborg havn, som er Norges viktigste med tanke på import og eksport av containere. I Moskva drøfter Norges fiskeriutsending forvaltning av fisk i Barentshavet med russiske myndigheter. I en åker i Colombia skal en norskstøttet humanitær organisasjon snart i gang med å fjerne miner. Og om et par timer, i en digital debatt i FNs sikkerhetsråd i New York, vil en norsk statssekretær framheve Den afrikanske unions bidrag til konfliktforebygging.

Summen av disse og tusenvis av andre små og store oppgaver er norsk utenrikspolitikk. Disse handlingene har ofte en egen dynamikk og skyldes alt fra allianseforpliktelser inngått for flere tiår siden til budsjettavgjørelser som ble tatt her i Stortinget i desember. Gjennom denne summen av enkelthendelser viser Norge hva vi mener, hvilke verdier vi står for, og hvilken vei vi mener verden bør gå.

Det er blitt sagt at siden tusenårsskiftet har verden fått tre store sjokk: 11. september 2001, finanskrisen i 2008 og covid-19-pandemien i 2020. En fellesnevner for de tre vidt forskjellige begivenhetene var at alle tre kom

temmelig overraskende på de fleste. Og alle tre forandret verden, om enn på vidt forskjellige måter. Kanskje blir det sånn neste gang også – at den neste begivenheten som virkelig forandrer verden, kommer temmelig overraskende på oss.

Av dette kan vi trekke i hvert fall én lærdom: Enhver regjering skal selvfølgelig forsøke å forutse og forberede seg på mulige utenrikspolitiske scenarioer, men dens viktigste oppgave er å bygge en solid utenriks- og sikkerhetspolitikk som kan tåle overraskende vendinger og stå seg over tid.

I en verden som framstår som mindre trygg og forutsigbar enn før, får vår nordiske og europeiske tilknytning stadig større betydning. I lys av at det bare er elleve dager siden jeg holdt europaredegjørelsen om viktige EU- og EØS-saker, er Norges forhold til Europa ikke en del av årets utenrikspolitiske redegjørelse. Jeg viser til den fyldige redegjørelsen jeg ga for elleve dager siden. La meg likevel gjøre det helt klart at norsk utenrikspolitikk begynner i Europa, og pandemien har demonstrert at vi må fortsette å videreutvikle og effektivisere vårt nære samarbeid med EU og Norden. Europa er også et verdi- og interessefellesskap der Norge hører hjemme.

Viruset som ble oppdaget for bare litt over et år siden, har hatt enorme konsekvenser over hele verden. Redegjørelsen i år vil naturlig nok handle en del om covid-19-pandemien.

God global helse kan ses på som en utenrikspolitisk stabilisator. Pandemien er en helsekrise, men den har selvfølgelig også utløst en sosial og økonomisk krise. Den forsterker andre kriser og får konsekvenser for bl.a. matsikkerhet og fattigdom, som igjen gir økt risiko for ustabilitet og konflikt.

Så langt har over tre millioner mennesker mistet livet. Millioner av arbeidsplasser har gått tapt. Den økonomiske nedturen er dyp og voldsom i mange land. Tiltroen til globale verdikjeder har fått seg en trøkk.

Pandemien endrer strukturer i samfunnet: Arbeid flyttes fra kontorer til folks hjem, barn tvinges ut av skolen, teknologi- og reisevaner snus opp ned, noen næringer trues av kollaps, mens andre næringer har fått en kraftig stimulans. Eksisterende ulikheter har økt, også mellom kvinner og menn. Sårbare grupper er særlig hardt rammet. Land med dårlig pandemihåndtering taper vekst og prestisje, mens land som bekjemper pandemien godt, vinner respekt.

Det er gode tider for populistiske og autoritære ledere som misbruker lover og smittevernregler til å skyve menneskerettigheter og rettsstatsprinsipper til side.

Pandemien har rammet spesielt hardt der de humanitære utfordringene allerede var store. FNs samlede humanitære appell har økt med hele 40 pst. Om

ikke utviklingen snur, kommer vi ikke til å nå bærekraftsmålene innen 2030.

En verdensomspennende pandemi kan bare slås tilbake med en koordinert internasjonal respons. Pandemien fungerer på sett og vis som et forstørrelsesglass som viser hva som fungerer i det internasjonale samarbeidet – og hvor det kommer til kort. I møte med pandemien har det vært mange eksempler på internasjonale organisasjoner og forskjellige internasjonale koalisjoner som har gjort en formidabel innsats. Samtidig har pandemien synliggjort svakhetene i internasjonalt og globalt samarbeid, som verken er så handlekraftig eller så koordinert som vi skulle ønske. Denne gangen var det svakhetene i helsesamarbeidet som ble tydeliggjort.

Tilsvarende svakheter finner vi i det globale samarbeidet mot klimaendringer, stabilitet i finansmarkedene, fattigdomsbekjempelse og bærekraftig utvikling og på flere andre områder.

En av denne pandemiens lærdommer er at det haster å styrke den globale helsearkitekturen. Men vi må også jobbe for å styrke andre områder der den internasjonale arkitekturen er for svak.

Norge har tatt på seg en lederrolle i det som for tida er blant verdens viktigste oppgaver, nemlig å sikre rettferdig og likeverdig global tilgang til vaksiner, medisiner og tester. Sammen med Sør-Afrika er Norge medleder av fasiliteringsrådet for den internasjonale koalisjonen for bekjempelse av koronapandemien, den såkalte Access to COVID-19 Tools Accelerator, heretter forkortet til ACT-A.

ACT-A har bidratt til å utvikle vaksinekandidater og hurtigtester i et tempo verden aldri tidligere har sett. Vaksinepilaren COVAX har så langt sikret avtaler om mer enn to milliarder vaksinedoser innen 2021. Utrulling av vaksiner gjennom COVAX er i gang. Over 38 millioner vaksinedoser er så langt fordelt til over 100 land, og vaksineringen er i gang i bl.a. Rwanda, Angola, Kenya og Nigeria. Vi samarbeider tett med EU om viderefordeling av ekstra doser.

Satsing på global helse og vaksiner har stått sentralt i norsk utenriks-, utviklings- og helsepolitikk i en årrekke. Vi var blant initiativtakerne til vaksinekoalisjonen CEPI og vaksinealliansen GAVI.

Regjeringa har siden starten av pandemien støttet opp om lederskapet til Verdens helseorganisasjon, WHO. Vi ønsker å styrke WHOs lederrolle ytterligere, samtidig som vi ser at for å bekjempe en pandemi trenger vi tverrsektorielt samarbeid som går langt utover helsesektoren. WHO har en viktig rolle for å framskaffe ny kunnskap for å begrense og nedkjempe covid-19 og framtidige pandemier. For å få til det må WHO ha den nødvendige tilliten hos alle sine medlemsland. Det krever økt åpenhet og mer samarbeid.

Norge er et lite marked, og en fullskala egenproduksjon av legemidler er ingen realistisk opsjon. Pandemien har vist oss hvor avhengige vi er av eksport fra produksjonsland og internasjonalt samarbeid for tilgang til smittevernustyr, vaksiner og andre legemidler. Europeisk samarbeid vil være grunnsteinen i Norges framtidige beredskap. Vi må se de globale løsningene i sammenheng med de europeiske.

Italias statsminister og Europakommisjonens president har invitert statsminister Solberg til å delta på et globalt helsetoppmøte innenfor rammen av G20 den 21. mai. Hovedsaken på møtet er styrking av global helse sikkerhet og framtidig pandemiberedskap. Og kanskje øker pandemien forståelsen for behovet for politiske initiativ i bredere forstand enn bare på helseområdet.

USA under Biden-administrasjonen har bidratt med ny energi i en rekke internasjonale samarbeidsprosesser – fra tanker om en global minstesats for selskapsbeskatning til samtaler med framvoksende økonomier om økte reduksjonsforpliktelser på klimautslipp. På en del områder er det nå frigjort energi som kan ende opp med å bygge opp forpliktende internasjonalt samarbeid, i kontrast til flere år da vi har brukt mye energi på å forhindre forvitring og nedbygging av multilateral styring. Det er i så fall en utvikling vi har jobbet for, og vil bidra til å akselerere. Det gir potensielt et spillerom for det konstruktive diplomati, der vi skal se etter muligheter til å påvirke nye initiativ og strukturer som trer fram.

I møte med globale kriser kan det være fare for at vi overdriver det veldig unike og historiske ved endringene vi opplever. Det er ikke vanskelig å finne kortsiktige utslag av storpolitisk karakter, men det er ikke sikkert de geopolitiske virkningene av covid-19 historisk sett blir så dominerende som vi tenker nå som vi står midt i det. Som professor Joseph Nye har minnet oss om: Spanskesyken tok livet av flere mennesker enn første verdenskrig. Likevel var det krigen – ikke pandemien – som forandret verden.

For Norge ser ikke det sikkerhetspolitiske landskapet fundamentalt annerledes ut i dag enn på samme tid i fjor. Russland forblir en viktig faktor i vår sikkerhetspolitikk, USA er vår viktigste allierte, og vi trenger fortsatt et nært samarbeid med allierte og partnere i Europa. Utenlandsk etterretnings- og påvirkningsaktivitet forblir en betydelig trussel mot norske interesser.

Forholdet mellom Russland og Vesten forblir anstrengt, ikke minst på grunn av et betydelig verdi- og interessegap. Den politiske utviklingen i Russland går i en tydelig autoritær retning, med stadig mindre frihet og sterkere represalier mot opposisjonelle og uavhengige medier og institusjoner. Landets militære moder-

nisering fortsetter og ledsages av en kraftig antivestlig retorikk. Dette er bekymringsfullt, og utviklingen viser ingen tegn til å avta.

Russland er også vårt naboland. Felles geografi gir oss felles utfordringer som best kan møtes i fellesskap. Det er i vår interesse å ha et praktisk samarbeid som fungerer, og bred politisk kontakt med Russland.

I løpet av de siste ukene har Russland trappet opp spenningen i og rundt Ukraina gjennom utplassering av store militære styrker. Russland viser med dette fortsatt vilje til å bruke militære trusler for å oppnå politiske mål. Samtidig har det vært en kraftig økning i antallet våpenhvilebrudd i Øst-Ukraina. Denne er drevet av de væpnede gruppene som Russland forsyner med våpen, utstyr og personell. Jeg ba i forrige uke Russland om å trekke tilbake sine nylig utplasserte militære styrker og bidra til at de russiskstøttede væpnede gruppene stanser våpenhvilebruddene i Øst-Ukraina. Norge støtter konsistent Ukrainas suverenitet og territoriale integritet innenfor internasjonalt anerkjente grenser. Dette gjør vi i ulike fora, bl.a. i OSSE og FN.

Vi har en stund vært vitne til betydelige forskyvninger av særlig økonomisk, men jeg vil si også militær og politisk, makt. Kinas posisjon som framvoksende stormakt er ikke lenger en teoretisk mulighet, det er et faktum. Konsekvensene av, og reaksjonene på, disse forskyvningene ser vi nå stadig tydeligere. De siste årene har konflikt og rivalisering mellom USA og Kina vokst fram til å bli et helt dominerende omdreiningspunkt i internasjonal politikk. Rivaliseringen stikker dypt, den omfatter økonomi, teknologi, sikkerhet og ideologi, og den ser ut til å bli langvarig. Amerikanske tiltak – og kinesiske mottiltak – rulles ut på stadig flere områder, og dette får selvfølgelig konsekvenser også for oss, som det får for alle andre.

Kina har hatt en enorm økonomisk framgang og reduksjon av fattigdom de siste tiårene. Vi trenger et konstruktivt samarbeid med Kina på flere områder for å løse globale utfordringer. Vår engasjementslinje overfor Kina ligger fast. Samtidig må vi erkjenne at Kina ofte står langt fra oss verdimesig.

Utviklingen i Hongkong og i Xinjiang er veldig alvorlig. Vi oppfordrer kinesiske myndigheter til å respektere menneskerettighetene, stoppe vilkårlig frihetsberøvelse av uigurer og andre minoriteter og tillate uhindret adgang til regionen for FNs høykommissær for menneskerettigheter. Vår bekymring angående Xinjiang og Hongkong har vi gjentatte ganger tatt opp i møter med kinesiske myndigheter, senest da Kinas utenriksminister besøkte Oslo i august, på politisk nivå, men vi tar det også opp via ambassaden og andre kana-

ler. Vi følger også med på Kinas interesser og potensielle framtidsambisjoner i våre nærområder.

Stormaktsrivalisering fører også til at økonomisk globalisering er under press. Voksende proteksjonisme og utfordringer i Verdens handelsorganisasjon kan gjøre det mer komplisert å bevare eksisterende verdikjeder, teknologi og kritisk infrastruktur uten å gå på akkord med global frihandel.

Fjorårets reduserte økonomiske aktivitet førte til at de globale klimautslippene gikk ned i 2020. Men selv om overgangen fra fossile til fornybare energikilder går raskere enn spådd inntil nylig, preger konsekvensene av klimaendringene verden i stadig sterkere grad, ikke minst i Arktis, hvor varmere klima og smeltende havis endrer regionen dramatisk.

9 pst. av Norges innbyggere lever i nord, og vi er dermed det landet i verden hvor størst andel av befolkningen bor nord for polarsirkelen.

Norge går nå inn i det siste halvåret som formannskap i Barentsrådet. Arbeidet med kunnskap, helse, ungdom og folk-til-folk-dimensjonen, og ikke minst til lit over landegrensene, er av stor betydning for oss. I den nye nordområdemeldinga slår regjeringa fast at nordområdene er Norges viktigste strategiske ansvarsområde. Rett etterpå skal vi behandle nordområdemeldinga, og jeg er helt sikker på at vi får muligheten til å utdype disse punktene da.

Covid-19 er ikke bare en helsekrise. Det er en økonomisk og sosial krise, det er en menneskerettighetskrise, og det er en krise for jenters og kvinners rettigheter og likestilling. Pandemien forsterker presset mot menneskerettighetene som vi har vært vitne til det siste tiåret – inkludert på vårt eget kontinent. Ifølge svenske Varieties of Democracy levde hele 68 pst. av verdens befolkning i autokratier ved utgangen av 2020, mot 48 pst. i 2010. Det har med andre ord gått i feil retning en god stund.

Med covid-19 har demokratiske og rettsstatlige prinsipper blitt ytterligere utfordret. Vi har sett ledere med autoritære hensikter misbruke pandemien til å tilrane seg økt makt og til å kneble kritiske røster. Aktiv desinformasjon undergraver mange steder arbeidet med å begrense smitteutviklingen. Det har også ført til økt polarisering og en ny bølge av hatefulle ytringer mot marginaliserte og sårbare grupper i mange land. Voksende fattigdom og manglende skoletilbud gjør barn mer utsatt for vold og overgrep. Forekomsten av barnearbeid øker. Å sikre at barn vender tilbake til skolen, forblir en sentral prioritering. Jenter er spesielt utsatt – FN anslår at ytterligere elleve millioner jenter vil måtte avslutte skolegangen som følge av covid-19.

Vi har sett en alvorlig økning i kjønnsbasert vold og vold i nære relasjoner verden over. Barneekteskap,

mødredødelighet og antall uønskede svangerskap øker. Pandemien har også forverret situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne. Bildet er dramatisk, og det er forstemmende, selv om det finnes enkelte lyspunkter.

Vi har fra starten av holdt fast på at alle bidrag til gjenoppbygging etter pandemien må ha menneskerettigheter og et likestillingsperspektiv i fokus. Regjeringa har satt inkludering av mennesker med nedsatt funksjonsevne høyt og vil neste år være vertskap for et toppmøte, Global Disability Summit, sammen med sivilt samfunn. Vi viderefører det tette samarbeidet om menneskerettighetsfremme med en rekke sivilsamfunnsorganisasjoner. Vi gir fleksibilitet fra vår side, slik at våre partnere kan tilpasse seg og beskytte MR-forsvarere, ytrere og utsatte grupper på bakken. Vi tar kampen for kvinners deltakelse i økonomiske og politiske beslutninger og for kvinners og jenters menneskerettigheter både under og etter pandemien, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Det siste har allerede blitt litt lettere etter at USA fikk ny administrasjon. Biden-administrasjonens raske avskaffelse av den såkalte Mexico City policy, som Norge har uttrykt sterk motstand mot, var et uhyre viktig signal både politisk og praktisk. Jeg ser fram til at vi nå kan gå fra å bruke det meste av ressursene og energien på å forsvare etablerte rettigheter og kjempe mot tilbakeslag til å kunne fremme og styrke det globale normative perspektivet.

Å jobbe med ytringsfrihet er en sentral utenrikspolitisk prioritering. For er det én ting pandemien har minnet oss på, er det ytringsfrihetens verdi – både i seg selv, som en forutsetning for demokrati og som et middel til å beskytte og fremme andre rettigheter. Til sommeren kommer regjeringa til å legge fram en ny og oppdatert internasjonal strategi for ytringsfrihet som vil tydeliggjøre norske prioriteringer. I strategien kommer vi til å legge vekt på mediemangfold og pressefrihet, sikkerhet for journalister, digital sikkerhet og ytringsfrihet for kvinner og jenter, minoriteter og kunstnere.

I lys av den alvorlige situasjonen for menneskerettighetene globalt vil jeg framheve den nye sanksjonsloven som trådte i kraft fredag i forrige uke. Loven innebærer at vi nå raskt og effektivt kan gjennomføre EUs restriktive tiltak som Norge slutter opp om, i norsk rett – også med økonomiske frystiltak. Det gjelder bl.a. EUs nye sanksjonsregime mot alvorlige menneskerettighetsovergrep.

Pandemien har ført til en forverring av den globale humanitære situasjonen. Aldri tidligere har vi vært vitne til en så dramatisk økning i humanitære behov. Hele 235 millioner mennesker har i år behov for beskyttelse og humanitær assistanse. Hvis de var inn-

byggere i ett og samme land, ville det vært verdens femte største land. Derfor har regjeringa gjennom en rekordstor humanitær støtte på 6,3 mrd. kr for 2021 styrket innsatsen for bl.a. beskyttelse av sivile, matsikkerhet og innsats for mennesker på flukt i land rammet av kriser og konflikt.

Vi var både i fjor og i år tidlig ute med utbetaling av kjernestøtten til de humanitære FN-organisasjonene og til FNs nødhjelpsfond. Det er utrolig viktig for å sikre at organisasjonene har forutsigbarhet og fleksibilitet til å respondere på det som er veldig raskt skiftende humanitære behov. Støtten til Verdens matvareprogram er økt betydelig, fra 300 mill. til 800 mill. kr i kjernestøtte, og til FNs høykommissær for flyktninger fra 380 mill. til 680 mill. kr i kjernestøtte. Med dette bidro vi bl.a. til at Verdens matvareprogram kunne ivareta sitt globale ansvar for logistikk og transport av nødhjelp til tross for nedstengning og andre hindringer.

Vi har også gitt de norske humanitære organisasjonene større fleksibilitet til å omprioritere innsatsen etter hvor behovene er størst. Flyktninghjelpen, Norges Røde Kors, Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp, Redd Barna og Caritas har nylig fått utbetalt 1,7 mrd. kr til sitt humanitære arbeid i 2021.

Innen utgangen av året vil vi ha levert på løftet regjeringa ga under den internasjonale konferansen om seksuell og kjønnsbasert vold i humanitære krisesituasjoner som ble arrangert i Oslo for snart to år siden. Der annonserte vi 1 mrd. kr i humanitær støtte til styrket beskyttelse mot såkalt SGBV og økt tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester i kriserammede områder.

Pandemien har demonstrert at Norges vektlegging av ubundet kjernestøtte til internasjonale organisasjoner er viktig. Slik fleksibel finansiering har vært med på å åpne for multilaterale krafttak mot covid-19 som vil være sentrale for å få hjulene i gang igjen i mange fattige land, og for å motvirke store tilbakeskritt i arbeidet med bærekraftsmålene.

Det er ti år siden den såkalte arabiske våren startet, med påfølgende konsekvenser for mange land i regionen. I Syria utviklet tragedien seg som vi alle kjenner. I ti år har vi vært vitne til ufattelige menneskelige lidelser, ødeleggelser og brutalitet. En generasjon unge syrere har tapt både skolegang og muligheter. Over en halv million mennesker er drept, og over tolv millioner syrere har måttet forlate sine hjem.

Norge har i løpet av disse årene stilt opp for den syriske befolkningen gjennom den største norske humanitære innsatsen fra Norge noensinne. Siden 2011 har Norge gitt over 15 mrd. kr i bistand til Syria og nabolandene Libanon, Jordan og Tyrkia. Norge er fortsatt det landet i verden som per innbygger har gitt mest

humanitær bistand til Syria-krisen. I 2021 kommer vi til å bidra med ytterligere 1,6 mrd. kr i bistand til Syria og nabolandene for at flyktninger og internt fordrevne skal få dekket sine grunnleggende behov og rettigheter til helse og utdanning.

Det er også ti år siden Norge deltok i operasjonen der FNs sikkerhetsråd ga mandat for å beskytte sivilbefolkningen mot angrep fra Gaddafi-regimet i Libya. Utviklingen i årene etter den internasjonale kampanjen har ikke vært som ønsket. Mangelen på felles institusjoner har gått ut over både sikkerheten og leveranser av offentlige tjenester til en hardt prøvet befolkning. Ulike militser, fremmedkrigere og væpnede grupper har kjempet om kontroll av landområder og ressurser. Ulovlig menneskehandel, smugling og spredning av libyske våpenlagre har ført til økt destabilisering av regionen.

I likhet med Syria har konflikten i Libya vært internasjonalisert med innblanding fra regionale og internasjonale aktører. Disse har plassert soldater i Libya og trosset våpenembargoen innført av FN. Det er nå er viss positiv utvikling i Libya. I mars ble en libysk nasjonal samlingsregjering gitt tillit av et parlament som møttes for første gang på mange år. Interimsregjeringa skal forberede Libya på president- og parlamentsvalg 24. desember i år – på dagen 70 år etter at Libya fikk sin selvstendighet.

Norge gir sin fulle støtte til den politiske prosessen Libya står foran, og FNs arbeid i landet. Mange utfordringer vil møte de libyske lederne framover. Veien kan komme til å bli krevende. Jeg skal ha et digitalt møte med Libyas nye statsminister i begynnelsen av neste uke og vil videreformidle Norges støtte der.

Etter revolusjonen i Sudan i 2019 står landet fortsatt midt i en overgangsprosess. Selv om utfordringene er mange, tar Sudan viktige skritt i en nødvendig reformprosess for å normalisere sitt forhold til det internasjonale samfunn. Norge bidrar sammen med allierte og venner.

Utviklingen i Midtøsten har en direkte innvirkning på Europa og Norge. Det opplever vi bl.a. med flyktningstrømmene og gjennom kampen mot ISIL. Norge fortsetter å engasjere seg for å skape varige fredsløsninger i mange av konfliktene i Midtøsten, inkludert i Syria, Libya, Jemen og ikke minst den israelsk-palestinske konflikten.

Merkesteinene i vår egen sikkerhetspolitikk ligger i stor grad fast. La meg peke på tre av dem: et forpliktende internasjonalt samarbeid, sterke transatlantiske bånd og et nært samarbeid i Europa. Som før pandemien er Norge fortsatt best tjent med en internasjonal rettsorden, der avtaler og forpliktende samarbeid binder stormaktene på viktige områder. Ikkespredningsavtalen er

grunnmuren i det multilaterale nedrustnings- og ikke-spredningsregimet. Tilsynskonferansen i 2010 vektla tre prinsipper for nedrustning: åpenhet, verifikasjon og irreversibilitet. Norge har tatt ansvar internasjonalt for å fremme arbeidet for verifikasjon, og vi kommer også til å lede FNs andre ekspertgruppe om dette etter at vi ledet den første. Innsatsen for verifikasjon vil være et viktig bidrag til neste tilsynskonferanse for NPT.

Norge vil også ta initiativ til å utvikle en felles forståelse av hva prinsippet om irreversibilitet betyr i praksis. Dette handler om at vi på tvers av land må komme til enighet om hva som kreves for at man kan ha tillit til at en gjennomført nedrustning av kjernevåpen ikke kan reverseres. Som med verifikasjonsarbeidet mener vi at dette er et felt der statene kan samarbeide, der vi kan bringe ny giv til arbeidet med nedrustning – og ikke minst motvirke polarisering.

USA har de siste månedene vist vilje til på nytt å engasjere seg i nedrustnings- og rustningskontrollarbeid. Forlengelsen av New START-avtalen med fem år var en god beslutning. Det gir tid til å videreutvikle avtalen, øke ambisjonsnivået og inkludere nye land i den. Vi trenger en avtale som omfatter alle typer atomvåpen. Og vi trenger ytterligere reduksjoner i antall kjernevåpen. Det blir ingen enkel oppgave, men det er positivt at viljen til å forsøke er til stede, og Norge er klar til å bistå.

Det er bekymringsfullt at land som Russland og Kina har bidratt til et økt rustningspress. Vi oppfatter Storbritannias nye gjennomgang av sikkerhets- og forsvarspolitikken som et tilsvarende svar på dette, og det er ikke en ønsket utvikling. Vi har også formidlet vårt syn til Storbritannia.

Den teknologiske utviklingen har gjort det mulig å utvikle våpen som ikke omfattes av gjeldende avtaleverk. Et nytt, effektivt rustningskontrollregime er avhengig av at stormaktene blir enige om avtaler som speiler den nye sikkerhetspolitiske, militære og teknologiske virkeligheten.

Amerikanerne velger sin president selv, men det er liten tvil om at valget har stor betydning globalt, og også for oss. Den nye administrasjonen vektlegger internasjonalt samarbeid og koordinering med allierte og venner. Biden vil reengasjere USA i det globale helsearbeidet, og USA forblir medlem av Verdens helseorganisasjon. Begge deler er viktig.

Biden tok USA raskt inn i Parisavtalen igjen, og han har invitert statsminister Solberg og 40 andre internasjonale ledere til et eget klimatoppmøte torsdag denne uka. Og ambisjonsnivået i klimapolitikken er høyt. Regjeringa ønsker å styrke Norges samarbeid med USA både på klimaområdet og på helseområdet, både bilateralt og i ulike internasjonale engasjement. Vi har vært tidlig ute

for å komme i dialog med Biden-administrasjonen om felles interesser og muligheter for et slikt samarbeid.

Aller viktigst for oss er det tette sikkerhetspolitiske samarbeidet med USA. Det er ingen tvil om at USA er vår viktigste allierte. Vi samarbeider tett, både bilateralt og gjennom NATO. Regjeringa mener det likevel er rom for å styrke og modernisere det bilaterale samarbeidet ytterligere. Samtidig ønsker vi det fornyede og forsterkede amerikanske engasjementet i NATO velkommen.

Når båndene til USA har vært så nære over så mange tiår, skyldes det at vi har et forhold som ikke bare er bygd på felles interesser og en lang historie. Det er også bygd på felles demokratiske verdier. Det er ingen grunn til å legge skjul på at disse verdiene ble utfordret etter presidentvalget i november. Det fant sted en systematisk undergraving av valgresultatet som kulminerte med stormingen av Kongressen 6. januar. For Norge og andre demokratiske land var det viktig å si tydelig fra om at det var et uakseptabelt angrep på demokratiet, og at den avtroppende presidenten bar et betydelig politisk ansvar for det som skjedde.

Norge og USA har forhandlet fram en tilleggsavtale om forsvarssamarbeid. Den moderniserer og supplerer de avtalene vi allerede har. Denne tilleggsavtalen, Supplementary Defence Cooperation Agreement, forkortet til SDCA, er et viktig bidrag til regjeringas arbeid med å styrke forsvaret av Norge. Avtalen ble godkjent i statsråd på fredag.

Forsvaret av Norge skjer langs tre hovedlinjer: den nasjonale forsvarsevnen, det kollektive forsvaret i NATO og bilateral støtte og forsterkninger fra nære allierte som USA. Kjernen i dette forsvarskonseptet er at allierte øver og trener hos oss jevnlig, og aller helst sammen med norske styrker. På den måten blir sikkerhetsgarantien og forsterkningen troverdig. Alternativet til forsterkning av Norge i krise og krig ville vært permanent, alliert tilstedeværelse. Det ville ikke vært i tråd med norske interesser, og det ville vært i strid med basepolitikken. Derfor legger vi til rette for at allierte kan forsterke oss hvis det blir nødvendig. Det gjøres gjennom øving, trening, forhåndslagring og investeringer – sentrale elementer i norsk sikkerhets- og forsvarspolitikkk gjennom mange tiår.

Vi jobber hele tida med å videreutvikle, modernisere og oppdatere samarbeidet med våre allierte. Avtalen vi har forhandlet fram, bekrefter det nære forholdet og mer enn 70 års godt sikkerhetspolitisk samarbeid mellom Norge og USA i rammen av NATO. Det viser også den viktige posisjonen Norge har som NATO i nord.

Regjeringa er fornøyd med at vi har kommet til enighet med USA om denne avtalen. I praksis betyr den at vi legger til rette for relevant samtrening med USA,

og at USA enda bedre kan støtte Norge i krise eller krig. Det er viktig for Norges sikkerhet og for norske interesser. Avtalen legger til rette for amerikansk militær aktivitet i Norge og for at USA eventuelt kan gjøre investeringer i infrastruktur i Norge.

Det er norske myndigheter som vurderer og godkjenner alliert aktivitet på norsk jord, i norsk luftrom og i norske farvann. Det vil fortsatt gjelde for amerikansk militær aktivitet. Avtalen vi har inngått, innebærer ingen endringer i viktige sikkerhetspolitiske prinsipper. Det har vært en helt grunnleggende forutsetning for regjeringa for å inngå avtalen. Avtalen slår uttrykkelig fast at norsk basepolitikk gjelder. Det vil ikke bli aktuelt å åpne for baser for utenlandske kampstyrker i Norge i fredstid. På samme måte slår avtalen fast at norsk atom- og anløpspolitikk gjelder. Vi vil legge fram både en samtykkeproposisjon og en lovproposisjon i høstsesjonen, der Stortinget vil ta stilling til avtalen og nødvendige lovendringer.

NATOs militære styrke hviler på det politiske samholdet. Derfor iverksatte alliansen en refleksjonsprosess etter ledermøtet i London i 2019. Prosessen har skapt en viktig debatt både om prioriteringer og om hvordan NATO kan revitaliseres som politisk konsultasjonsforum. Generalsekretær Stoltenberg har, under overskriften NATO 2030, tatt denne diskusjonen videre med konkrete forslag til hvordan NATO kan endres og styrkes som politisk allianse. NATO 2030 blir en hovedsak på toppmøtet senere i år.

Regjeringa ønsker debatten i NATO velkommen. Vi er åpne for konkrete tiltak for å styrke alliansen, med nye møteformater og hyppigere møter på politisk nivå. Generalsekretæren har også foreslått en betydelig styrking av fellesfinansieringen. Det er et forslag vi vurderer nøye, og som er til diskusjon i alliansen.

Først og fremst er det positivt at NATO 2030 har satt fokus på hvordan alliansen skal håndtere nye sikkerhetsutfordringer som klimaendringer, ny teknologi og hybride trusler. Dette vil følges opp ved at toppmøtet gir klarsignal til å starte arbeidet med å revidere NATOs strategiske konsept. Dagens strategiske konsept er fra 2010 og er ikke tilpasset dagens sikkerhetspolitiske situasjon.

For 20 år siden kom NATOs artikkel 5 for første og hittil eneste gang til anvendelse, som et svar på terrorangrepene i USA den 11. september. Trump-administrasjonen tok en beslutning om å trekke amerikanske styrker ut av Afghanistan innen 1. mai i år gjennom avtalen de inngikk med Taliban om å starte fredsforhandlinger mellom den afghanske regjeringa og Taliban. Biden-administrasjonen har nå gjennomgått politikken for Afghanistan, og på det felles utenriks- og forsvarsministermøtet i NATO forrige uke ble det

besluttet å trekke samtlige militære styrker ut av Afghanistan. Uttrekket begynner 1. mai og skal være fullført i løpet av september i år. Dette er en beslutning regjeringa fullt ut støtter – vi gikk inn i Afghanistan sammen, og vi går ut sammen.

ISAF, som senere ble avløst av Resolute Support Mission, er NATOs største operasjon siden dannelsen i 1949. Den går nå inn i siste fase. NATO startet for en tid siden planleggingen av hvordan uttrekket av styrken skal foregå. For Norge har det hele tida vært en forutsetning at uttrekket må skje på en ryddig og koordinert måte. Taliban har signalisert at de nå kan komme til å angripe allierte styrker. I tida framover vil vår hovedprioritet være sikkerheten til norske styrker.

Vi konfronteres med krevende problemstillinger, og vi står i valget mellom mer eller mindre dårlige løsninger. Vi og våre allierte har ofret menneskeliv og brukt store summer på å skape et stabilt og framtidsrettet Afghanistan som ikke utgjør en framtidig terrortrussel mot omverdenen, og som ivaretar grunnleggende menneskerettigheter for sine innbyggere. Mye er oppnådd de siste 20 årene, men samtidig er utviklingen i Afghanistan fortsatt hemmet av konflikt. Afghanerne må selv eie og lede en prosess fram mot fred. I tillegg har de regionale aktørene en viktig rolle.

I fredsprosessen jobber vi for å sikre at de resultatene som er oppnådd gjennom 20 år, i størst mulig grad blir bevart – spesielt kvinners rettigheter, jenters rett til skolegang og inkludering av etniske og religiøse minoriteter. Samtidig som NATO forbereder uttrekk av styrkene, fortsetter de diplomatiske anstrengelsene for å få til en fredsavtale mellom partene. Det finnes ingen enkle eller risikofrie løsninger framover, men konflikten kan ikke løses militært. I Doha, der fredsforhandlingene finner sted, bistår vi sammen med FN og et lite utvalg land Qatar i deres vertskapsrolle og er til stede med et lite team.

For å sikre fortsatt positiv utvikling i Afghanistan er det viktig å opprettholde et høyt bistandsnivå. Det forutsetter at samfunnet fortsetter å bygges på verdier vi kan identifisere oss med, og at det gjøres klare framskritt i korrupsjonsbekjempelsen. Vi må være forberedt på at det internasjonale samfunnet kan stå foran ganske krevende kompromisser framover.

Parisavtalen er et rammeverk for det internasjonale samarbeidet som er påkrevd for nødvendige reduksjoner i klimagassutslipp. Men jobben var ikke gjort i Paris, og samarbeidet under avtalen må styrkes. EU, Kina, Japan og Sør-Korea kom med nye klimamål i 2020. Næringslivsaktører og investorer er i økende grad pådrivere, og USA har nå store ambisjoner. Det gir grunnlag for håp.

FNs klimakonferanse i Glasgow i november må styrke ambisjonene for å nå Parisavtalens langsiktige mål – og for gjennomføringen av avtalen. Dessverre ser vi at bare rundt 40 pst. av landene som signerte avtalen, har levert oppdaterte eller forsterkede mål. Det er viktig at alle land, og særlig de store utslippslandene, oppdaterer eller melder inn nye mål så fort som mulig.

Norge var tidlig ute og forsterket vårt mål under Parisavtalen allerede i februar i fjor. Vi forsterket målet vårt mål kraftig, fra minst 40 pst. kutt innen 2030 til minst 50 opp mot 55 pst. kutt sammenlignet med 1990. Klimaplanen regjeringa presenterte i januar, er et taktisk skifte i norsk klimapolitikk.

Samtidig skal Norge fortsette å ta sin del av ansvaret for å bistå fattige land med klimafinansiering. Det er de mest sårbare som rammes hardest av klimændringene.

Forrige uke lanserte regjeringa en ny strategi for klimatilpasning, forebygging og sultbekjempelse i utviklingsland. Der vil vi bl.a. bidra til å forebygge sultkatastrofer og matrelaterte kriser ved å styrke mekanismer for tidlig varsling, kombinert med økonomisk støtte når en krise varsles.

Havet og havnæringene kommer til å spille en nøkkelrolle i gjenreisningen av den globale økonomien. Et sterkt internasjonalt blå-grønt havsamarbeid er derfor viktigere enn noen gang. På tampen av 2020 lanserte Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi sine konklusjoner. Havpanelet er et eksempel på nyskapende multilateralisme. På initiativ fra statsminister Solberg har 14 stats- og regjeringssjefer fra hele verden kommet sammen og dannet en slags «koalisjon av vilige» for å gå i bresjen for en ambisiøs havpolitikk. Panellandene har forpliktet seg til å innføre en planmessig, bærekraftig forvaltning av 100 pst. av sine hav- og kystområder under nasjonal jurisdiksjon innen 2025. Panelet oppfordrer samtidig alle andre kyststater til å sikre det samme innen 2030. Det kommer bokstavelig talt til å innebære et vannskille i arbeidet med å sikre rene, sunne og produktive hav for framtidige generasjoner.

Regjeringa er opptatt av at havet må bevares for å sikre framtidig bruk og bærekraftig økonomi. Organiseringen av Havpanelets arbeid, med det nære samspillet mellom politikk, forvaltning, eksperter og eksterne miljøer, kan framholdes som et vellykket eksempel på innovasjon i internasjonalt samarbeid. Det har resultert i ny og viktig kunnskap både om alvoret i havets helsetilstand og betydningen av havet for menneskers velferd og for den globale økonomien. I et veldig krevende internasjonalt landskap kan Havpanelets arbeidsmetode være en modell også på andre områder. Denne typen koalisjoner kan være et tillegg til de etab-

lerte multilaterale strukturene. På den måten kan man utvikle effektive samarbeidsformer som over tid kan løftes inn i det etablerte multilaterale systemet. Som en stor havnasjon har vi mye å vinne på å ta ansvar og lede an i det internasjonale arbeidet for sunne og produktive hav. Vi jobber bl.a. med å skape tilslutning til en global avtale mot marin forsøpling.

Norge sitter nå i styrene for både Det internasjonale atomenergibyrået og Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen, OPCW. Vi går inn i siste halvår som styremedlem i IAEA. Byrået har som en av sine fremste oppgaver å kontrollere at kjernefysisk teknologi bare brukes til fredelige formål. Selv gjennom pandemien har byrået vært i stand til å opprettholde sine inspeksjonsaktiviteter over hele verden. Inspeksjonene IAEA utfører, er helt sentrale for atomavtalen med Iran, JCPOA. IAEA har rapportert fortløpende om nye tiltak i det iranske atomprogrammet som er i strid med avtalen. Norge har uttrykt dyp bekymring for Irans manglende etterlevelse, og beslutningen om å anrike uran opp mot 60 pst. er nok et urovekkende skritt i feil retning. Norge mener at atomavtalen – som skal hindre Iran i å utvikle et kjernefysisk våpen – er viktig for regional og internasjonal sikkerhet. De samtaler som pågår i Wien akkurat nå, viser at partene er villige til å utforske muligheter for USAs retur til og Irans fulle etterlevelse av atomavtalen. Dette er svært vanskelige diskusjoner, som kan ta tid. Vi oppfordrer partene til å fortsette dialogen.

IAEAs inspeksjoner vil også bli avgjørende dersom det på et tidspunkt kan finnes en politisk løsning med Nord-Korea. Et internasjonalt, uavhengig og troverdig kontrollsystem støtter opp om Sikkerhetsrådets arbeid for politiske løsninger. Vi bruker styreplassen til å støtte opp om IAEAs arbeid og understreker generaldirektørens uavhengighet og inspeksjonsregimets integritet.

Norges toårsperiode som medlem av eksekutivrådet i OPCW startet i mai i fjor. OPCWs dagsorden er fortsatt preget av bruk av kjemivåpen i Syria og forgiftningen av Aleksej Navalnyj. Russland og deres likesinnede jobber aktivt for å svekke OPCWs ledelse og sekretariatets autoritet og legitimitet. Norge har både i eksekutivrådet og i Sikkerhetsrådet uttrykt full tillit til OPCW, og vi fortsetter å gi full støtte til arbeidet framover.

Sammen med 57 andre land er Norge tilsluttet en felles uttalelse som utvetydig fordømmer bruken av et kjemisk våpen mot Navalnyj. Vi jobber også for et vedtak under statspartsmøtet for kjemivåpenkonvensjonen som finner sted denne uka, om å frata Syria en del rettigheter under konvensjonen. Vedtaksforslaget er begrunnet i at OPCW har funnet rimelig grunn til å tro at syriske luftstyrker sto bak bruk av kjemivåpen ved tre ulike anledninger i 2017. I forrige uke kom OPCW

med en ny rapport om et tilfelle av bruk av kjemivåpen i februar 2018, og de finner igjen rimelig grunn til å tro at det var syriske luftstyrker som sto bak.

Vi jobber for at OPCW og IAEA fungerer etter hensikten, og at de har de ressursene som trengs. I Sikkerhetsrådet gir vi konsekvent full støtte til IAEAs og OPCWs integritet og uavhengighet.

Norske interesser fremmes gjennom en regelbasert verdensorden og internasjonalt forpliktende samarbeid. Vår plass i FNs sikkerhetsråd, IAEA og OPCW er viktige arenaer for arbeidet med internasjonal fred og sikkerhet.

Jeg er veldig glad for Stortingets interesse for Norges medlemskap i Sikkerhetsrådet, og i tråd med vedtaket i februar vil en del av årets redegjørelse omhandle dette. Jeg viser for øvrig til den redegjørelsen jeg holdt om Sikkerhetsrådet i desember i fjor, og det vil også komme en redegjørelse til høsten.

I Sikkerhetsrådet preger pandemien arbeidet fortsatt, i både form og innhold. Det er enn så lenge fortsatt virtuelle møter som er hovedregelen, og jeg tror vi alle ser fram til den dagen vi kan samles rundt bordet i sikkerhetsrådssalen igjen.

Til tross for nye arbeidsformer og de begrensningene det legger på diplomatisk arbeid, har Sikkerhetsrådet opprettholdt et høyt aktivitetsnivå. FNs generalsekretær tok tidlig under pandemien til orde for en global våpenhvile som et bidrag i pandemibekjempelsen. Den siste covid-19-resolusjonen i Sikkerhetsrådet oppfordrer til reelle våpenhviler og økt humanitær tilgang og sikkerhet for befolkningen.

Gjennom våre nettverk og i kraft av vår rolle som tilrettelegger oppfordret vi parter i konflikt til å inngå slike humanitære våpenhviler. På Filippinene svarte partene med midlertidig stans i kamphandlingene, mens det i Colombia fikk positive humanitære konsekvenser at ELN-geriljaen tok et første skritt i samme retning. Norge har også bidratt til humanitær dialog mellom parter i enkelte konflikter, som i Venezuela. Men resultatene av generalsekretærens appell er dessverre så langt ikke tilstrekkelige, og tilgang til vaksiner i konfliktområder forblir en sentral utfordring.

Pandemien gir økt grobunn for konflikter og vanskeliggjør partenes fredsbestrebelser. Norge har prioritert å opprettholde sin fredsdiplomatiske innsats for å kunne bidra til framgang i ulike fredsprosesser. Økt bruk av digitale plattformer har faktisk senket terskelen for inkludering av ulike sivilsamfunnsgrupper i dialogarbeid og fredsprosesser. Det er en positiv trend, som vi tar med oss og bygger på også når pandemien er over.

En norsk hovedprioritering i Sikkerhetsrådet er å skape større aksept for sammenhengen mellom klimændringer og sikkerhet. Dette arbeidet har fått ny giv i

år, ikke minst på grunn av høynivåmøtet 23. februar, der mange stats- og regjeringsledere deltok, inkludert statsminister Solberg. Debatten viste at det nå er noe mer positiv dynamikk på dette området, primært på grunn av den nye administrasjonen i USA. Men det skyldes også det brede engasjementet fra de fleste av de valgte rådsmedlemmene. Mange av dem er selv direkte berørt av klimarelaterte sikkerhetstrusler.

Jeg har tidligere omtalt klimaendringer som en truselmultiplikator, altså en faktor som forsterker eksisterende konflikter, men som også kan bidra til å skape nye.

I sitt innlegg viste statsministeren til en ond sirkel: Klimaendringene undergraver konflikthåndtering, og konflikt svekker motstandsdyktighet mot klimaendringer. Flertallet av sikkerhetsrådsmedlemmene anerkjenner denne koblingen. Et fåtall av rådsmedlemmene mener likevel at dette tøyser grensene for hva som er Sikkerhetsrådets myndighetsområde, og stiller spørsmål ved sammenhengen mellom klimaendringer og konflikt. Norge mener Sikkerhetsrådet må styrke sitt informasjons- og beslutningsgrunnlag, gjennom eksempelvis regelmessige orienteringer fra FNs generalsekretær. Generalsekretæren bør også utnevne en egen spesialrepresentant for klima og sikkerhet.

Utenriksdepartementet har inngått et samarbeid med forskningsinstituttene NUPI og SIPRI som skal gi Sikkerhetsrådet bedre faktagrunnlag om klima og sikkerhet til dette arbeidet, og i 2022 skal Norge lede den uformelle ekspertgruppa om klima og sikkerhet. Dette arbeidet er veldig langsiktig, og den eneste måten vi kan få gjennomslag på, er å være grundige og ha godt dokumenterte forslag. Men vi ser at det nytter. I januar forlenget Sikkerhetsrådet mandatet til FNs fredsbevarende styrke på Kypros. Som følge av norsk innsats ble det for første gang for dette mandatet sikret en henvisning til at konsekvenser av klimaendringer og miljø skal være en del av dialogen mellom partene.

Det er en realitet at rådsdynamikken lenge har vært utfordrende. Men inntrykket vårt etter fire måneder som medlem er at det nå er en mer konstruktiv atmosfære i Sikkerhetsrådet enn det har vært på lang tid. En ny amerikansk administrasjon, som uttrykker økt vilje til samarbeid og engasjement, er en del av denne positive utviklingen.

Foruten en resolusjon om covid-19 har rådet hittil i år vedtatt resolusjoner for Kypros, Sudan, Jemen, Sør-Sudan, Somalia, Den sentralafrikanske republikk, Nord-Korea og Libya. I to av disse, som gjaldt forlengelsen av sanksjonsregimet for Jemen og en justering av styrkenivået til FNs fredsbevarende operasjon i Den sentralafrikanske republikk, har kun ett rådsmedlem stemt avstående. Resten har vært enstemmige vedtak.

Ofte vil verdien og effekten av et samlet sikkerhetsråd bety mer enn verdien av enkelte formuleringer i et vedtak. Det at Sikkerhetsrådets medlemmer har klart å samle seg om to felles uttalelser om situasjonen i Myanmar etter militærkuppet, er et slikt eksempel, og kanskje særlig presidentuttalelsen som fordømte voldsbruken mot fredelige demonstranter. Det var overhodet ikke gitt at Sikkerhetsrådet ville komme fram til enighet – det er over ti år siden rådet uttalte seg om den politiske situasjonen i Myanmar. Samtlige rådsmedlemmer, inkludert Russland og regionale aktører som Kina, India og ASEAN-medlemmet Vietnam, står bak uttalelsene. Det har langt større betydning enn om vestlige land alene hadde uttalt seg utenfor rådet.

Samtidig ser vi at situasjonen på bakken i Myanmar stadig forverres. Flere hundre er drept av sikkerhetsstyrkene, flere tusen er skadet, og flere tusen er også fengslet. Militærregimet har nylig sagt at den ettårige unntakstilstanden de innførte 1. februar, kan bli ytterligere forlenget til inntil to år. Det regimet omtaler som demokratiske valg, vil i så fall bli utsatt tilsvarende. Parallelt fortsetter tiltalebyrden mot avsatte Aung San Suu Kyi å øke i omfang.

Utviklingen er veldig bekymringsfull. Norge jobber for at Sikkerhetsrådet skal holde Myanmar på dagsordenen, og vi har tatt til orde for at rådet må undersøke hvilke ytterligere tiltak rådet kan iverksette. Norge har fryst stat-til-stat-programmene for faglig samarbeid mellom norske og myanmarske offentlige institusjoner, men vi opprettholder samtidig freds- og demokratiseringsarbeid, menneskerettigheter og humanitær bistand.

Tigray-regionen i Etiopia er en annen betent konflikt Norge har bidratt til å sette på Sikkerhetsrådets dagsorden. Norge har hatt en tydelig stemme for å stanse kamphandlingene, sikre humanitær tilgang, yte livreddende bistand og beskytte sivile. Det er dypt urovekkende rapporter om mulige krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten, som må følges opp med uavhengig etterforskning og straffeforfølgning av overgriperne. Situasjonen har grenseoverskridende konsekvenser som truer regional sikkerhet. Vi jobber for at Sikkerhetsrådet, i samarbeid med Den afrikanske union, kan påvirke partene i konflikten til å finne løsninger som kan de-eskalere situasjonen og gi grunnlag for forsoning internt i landet og med naboland. Siden november i fjor har Norge bevilget over 100 mill. kr som humanitær respons på krisen i Tigray.

I våre innlegg i Sikkerhetsrådet kommer vi med oppfordringer og anbefalinger til myndigheter, konfliktparter og det internasjonale samfunnet. Vi legger særlig vekt på å framheve beskyttelse av sivile, inkludert barn, kvinners deltakelse og rettigheter i fredsprosesser og sikkerhetsutfordringer som forsterkes av

klimaendringer. Det at vi og andre land tar opp disse problemstillingene, betyr at de i større grad blir en del av rådets beslutningsgrunnlag.

Vi har fått styrkede føringer for å ivareta kvinner, fred og sikkerhet i flere skriftlige produkter. Vi jobber også for å forsterke språk om seksualisert vold mot kvinner, beskyttelse av sivile og klima og sikkerhet i både presidentuttalelser og mandatfornyelser. I forbindelse med Sikkerhetsrådets vedtak i mars av en resolusjon som fornyet sanksjonsregimet for Jemen, jobbet Norge målrettet for – og lyktes med – å få inn den første listeføringen noensinne for seksualisert vold i dette sanksjonsregimet. Og vi har tatt på oss tunge lederverv. Vi leder sanksjonskomitéene for Nord-Korea og for ISIL og Al Qaida, og vi leder arbeidsgruppa for barn og væpnet konflikt. Dette er utfordrende oppgaver, men også en tillitserklæring fra Sikkerhetsrådets øvrige medlemmer.

Norge tar samtidig et særlig ansvar for å følge opp situasjonen i Afghanistan og den humanitære situasjonen i Syria. Dette er viktige oppdrag, men de er også krevende. Gjennom å ta disse oppgavene vil vi fremme både norske prioriteringer og bidra i saker som er viktige for internasjonal fred og sikkerhet. Sammen med Estland ledet Norge i mars arbeidet med å samle Sikkerhetsrådet i en fordømmelse av målrettede angrep mot sivile i Afghanistan.

Arbeidet med å oppnå enighet i Sikkerhetsrådet er til tider krevende, og i enkeltsaker kan det være stor avstand mellom de ulike medlemmene. Også vårt handlingsrom i Sikkerhetsrådet er betinget av de andre medlemmenes posisjoner. Vi jobber likevel målbevisst for å skape positiv bevegelse, spesielt i de sakene som er høyt prioritert fra norsk side.

Sikkerhetsrådets evne og vilje til å reagere bestemmes av summen av viljen til de til enhver tid sittende 15 rådsmedlemmene. Mange saker som behandles av rådet, krever dessuten konsensus. Unntaket er resolusjonsvedtak som krever minst ni ja-stemmer og ingen veto fra de faste medlemmene.

Det å finne felles løsninger betyr også at vi må inngå – og akseptere – kompromisser med de 14 andre medlemmene. Et bearbeidet produkt, enten det er en resolusjon, en presidentuttalelse eller en pressemelding, fremmet i fellesskap vil ha større gjennomslagskraft enn alternativene, som enten vil være et delt sikkerhetsråd, eller enda verre: et taust og handlingslammet sikkerhetsråd der vi ender opp med å fremme vårt primærbudskap alene eller sammen med likesinnede medlemmer – utenfor rådet. I den sammenheng er det viktig å understreke at selv om ikke Sikkerhetsrådets medlemmer alltid lykkes med å oppnå enighet, er dette fortsatt hovedmønsteret. De første månedene

som valgt medlem av Sikkerhetsrådet viser at det er mulig å få gjennomslag for, og støtte til, norske prioriteringer i rådets løpende arbeid og vedtak.

Da jeg holdt fjorårets redegjørelse, var det kanskje ikke så mange av oss som så for seg at bare én uke senere ville grenser og luftrom stenges, land innføre portforbud og fly over hele verden settes på bakken. Den 14. mars i fjor utstedte UD et globalt reiseråd: For første gang i historien ble alle reiser som ikke er strengt nødvendige, frarådet til alle land. Norske borgere på reise fikk beskjed om å reise hjem på en trygg og rolig måte. Fra mange steder var dette lettere sagt enn gjort. For å hjelpe flyselskapene på vingene i en krevende situasjon ble fly hjem-ordningen etablert. Den var et samarbeid mellom Utenriksdepartementet og Samferdselsdepartementet og gikk ut på at staten garanterte for flyselskapenes utgifter ved gjennomføring av planlagte ruter og charterflyvninger. Den enkelte reisende betalte for sin egen billett, men vi sørget for at flyvningene kunne gjennomføres. I løpet av noen hektiske våruker reiste rundt 6 500 passasjerer på 51 fly trygt hjem fra bl.a. Marokko, Spania, Tyrkia, Brasil, Nigeria, Ghana, Pakistan og Kypros. Konsulær bistand er en viktig del av utenrikstjenestens ansvarsområde.

Spørsmålet jeg åpnet redegjørelsen med – hva er norsk utenrikspolitikk? – kan selvfølgelig besvares på veldig mange ulike måter. Ved å vise til våre interesser, verdier og vår historie eller gjennom en redegjørelse på nesten en time kan vi vise hvordan vi jobber for Norge.

Samtidig som jeg står her på Stortingets talerstol, utøves norsk utenrikspolitikk i praksis. I Yngon hjelper medarbeidere ved ambassaden nordmenn som vil forlate Myanmar i kjølvannet av militærkuppet. I Genève forbereder vår FN-delegasjon seg til digitale konsultasjoner om reform av Verdens helseorganisasjon.

Og både her i Oslo og i en lang rekke andre byer i verden fortsetter vi arbeidet med å fremme norske interesser.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse legges ut for behandling i et senere møte i Stortinget. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 2 [13:06:01]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Mennesker, muligheter og norske interesser i nord (Innst. 289 S (2020–2021), jf. Meld. St. 9 (2020–2021))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: Arbeiderpartiet 25 minutter, Høyre 25 minutter, Fremskrittspar-

tiet 15 minutter, Senterpartiet 10 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Venstre 5 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Miljøpartiet De Grønne 5 minutter og Rødt 5 minutter.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Ingjerd Schou (H) [13:07:03] (ordfører for saken): Meldingen som vi behandler i dag, omhandler nord-områdene, men angår hele landet. Nord-Norge og de nordlige havområdene i tillegg til Svalbard utgjør Norges viktigste strategiske ansvarsområde. Derfor er jeg glad for at vi har kunnet behandle en melding som har tatt dette området på alvor. Jeg vil takke regjeringen for en god og tydelig stortingsmelding som danner grunnlag for en framtidsrettet nordområdepolitikk.

Det har vært hentet innspill i dialog med fylkeskommuner, kommuner, Sametinget og sentrale aktører innenfor næringsliv, organisasjoner og kunnskapsinstitusjoner i nord. Som meldingen redegjør for, har regjeringen lagt ned et omfattende arbeid. Det er samlet innspill fra organisasjoner og aktører i nord som vet hvilke utfordringer som finnes i landsdelen, og hva regionen trenger. Jeg vil spesielt trekke fram at det er satt ned et eget ungdomspanel som har lagt fram sine anbefalinger, som er vedlagt selve stortingsmeldingen. Jeg vil også takke aktører som har bidratt under høring og med andre innspill underveis, og som på den måten har gitt verdifull bistand i vår stortingsbehandling av meldingen.

De øvrige partiene i komiteen fortjener også en takk for engasjement og samarbeidsvilje. Det er naturlig at ulike partier vil vektlegge forskjellige spørsmål og gjøre seg sine egne prioriteringer. Like fullt tror jeg vi har klart å samle oss og med felles forståelse på de viktigste områdene beholdt det gode utgangspunktet regjeringen la fram.

Meldingen bærer navnet Mennesker, muligheter og norske interesser i nord, og det gir et godt bilde av hvilket omfang den har. Ett ben er det sikkerhetspolitiske, som favner spørsmålet om norsk suverenitet, tilstedeværelse og evne til avskrekkelse. Dette utgjør selve grunnplanken for vår nordområdepolitikk. Det overordnede målet for politikken i nord er å sikre fred, stabilitet og forutsigbarhet. I tillegg skal vi sørge for en helhetlig og bærekraftig forvaltning.

Spørsmålet om sikkerhet og suverenitet henger nøye sammen med befolkningsutviklingen i landsdelen: uten mennesker – ingen tilstedeværelse. Norge skiller seg ut blant øvrige arktiske stater ved å ha høyest

andel av befolkningen bosatt nord for Polarsirkelen. Dette er et kjennetegn vi må ta vare på. Denne stortingsmeldingen er også den første i sitt slag som aktivt støtter spørsmålet om befolkningsutviklingen som selvstendig moment.

Så må vi være klare på at Nord-Norge er et sted med muligheter. Selv om det har vært en urovekkende befolkningsnedgang i nord den siste tiden, er det all grunn til å være forsiktige optimister. Når det gjelder både naturressurser, næringsgrunnlag, kultur og muligheter for trivsel, er det uuttømmelige muligheter i nord.

Vi ser i dag en økende oppmerksomhet om Arktis globalt. Det er en styrke, men også noe å være på vakt for. Det avgjørende er at det er norske interesser som fører an, og som understøttes av politikken vi fører. Da er det helt avgjørende at nordområdepolitikken legger til rette for gründerskap, næringsliv, arbeidsplasser og bærekraftig utnyttelse av naturressursene og mulighetene i nord.

Jeg vil trekke fram noen av disse fra meldingen og komiteens innstilling som jeg mener er spesielt sentrale. For det første skal regjeringen ha honnør for å ha lyttet til gründere i nord og gått inn for etablering av et kapitalfond for oppstartsbedrifter. At dette fondet skal forvaltes fra nord, virker spesielt lovende. Vi ser fram til ytterligere omtale av innretningen på fondet, som vil komme i revidert nasjonalbudsjett.

Så er det enkelte næringer som av naturlige grunner står sentralt i landsdelen. Sjøfart og fiskeri utgjør uvurderlige ressurser for arbeidsplasser, eksport og industriell innovasjon. Fagmiljøene og kompetansen i nord er enestående i disse næringene. Det er gjennom Nord-Norge vi som land vil være i stand til å opprettholde vår posisjon som verdensledende innen fisk og fiskeforvaltning gjennom bærekraftig teknologisk utvikling. Det er vår ambisjon at en større del av produksjonsskjeden skal drives fra nord, noe som i tur forutsetter økt satsing på yrkesrettet utdanning i Nord-Norge.

En annen industri som jeg vil framheve, er romfart. Internasjonalt er det økende oppmerksomhet om mulighetene for denne industrien i nord. Også for vår beredskap og sikkerhet er det avgjørende at vi videreutvikler kompetansen og aktiviteten på romområdet. Jeg vil f.eks. trekke fram at verdens største polare satellittstasjon drives fra Svalbard.

Både i NATO og i EU er det spennende initiativ innenfor romfart, og våre kompetansemiljøer i nord må få vekstmuligheter innenfor et slikt internasjonalt samarbeid.

Anniken Huitfeldt (A) [13:12:33] (komiteens leder): Nordområdene er Norges viktigste fredsprosjekt –

ikke fordi nordområdene i dag er preget av ufred og ustabilitet, men fordi fred og stabilitet ikke kommer av seg selv. Kontinuerlig politisk innsats er nødvendig for å bygge og bevare fred og stabilitet i våre nærområder.

Mye forandrer seg i verden, men geografien ligger fast – Norge ligger der vi ligger. Norge betyr jo nettopp det – veien mot nord – og det er i nord vi møter verden, og det er her vi mer enn noe annet sted virkelig kan påvirke utviklingen. Arktis er et geopolitisk tyngdepunkt ressursmessig, klimamessig og militærstrategisk. Norske initiativer i nordområdene er viktig både for lokalsamfunnene, for hele Norge, for regionen og for verden. Ja, nordområdene betyr svært mye for hele landet vårt, med enorme muligheter innenfor havbruk, energi, mineraler, reiseliv og industri. Derfor er ikke nordområdene bare Norges viktigste strategiske interesseområde, men bygging og bevaring av fred og stabilitet i nordområdene er Norges viktigste fredsprosjekt.

Vårt naboland til Russland må være basert på både fasthet, forutsigbarhet, tydelighet, åpenhet, konstruktiv dialog og praktisk samarbeid. Vi må stå sammen med våre allierte og våre europeiske partnere i møte med brudd på folkeretten, men som naboland er det i Norges interesse å opprettholde kontinuerlig kommunikasjon og kontakt med Russland, ikke minst i vanskelige tider hvor vi møter et stadig mer selvhevdende Russland. I dag er det sju år og tre måneder siden sist en norsk utenriksminister besøkte Moskva. I dag er det jo ikke mulig, men det er likevel altfor lenge.

Utenrikspolitikken oppgave er å gjøre innenrikspolitikken mulig. Dette postulatet gjelder så absolutt for nordområdepolitikken, men sammenhengen mellom utenriks- og innenrikspolitikken kan gå begge veier. Det betyr noe for norsk utenrikspolitikk, for vår posisjon i egne nærområder, at folk bor i Øst-Finnmark, og at den norske staten er tydelig til stede i Øst-Finnmark. Jeg stusset nok litt over representanten Schous påstand her om at dette var den første stortingsmelding som hadde et element av at vi skulle øke befolkningen i nord. Er dette noe nytt som er funnet på av denne regjeringa? Vi har vel hele tida ment at det er en veldig viktig interesse for Norge, ikke minst strategisk, men denne regjeringa har altså ikke lyktes med dette prosjektet. For under denne regjeringa har altså fylkeshovedstanden i det som en gang var Finnmark, opplevd en befolkningsnedgang på 9,3 pst.! Det er dramatiske tall. Da holder det liksom ikke med vyer.

Det sikkerhetspolitiske landskapet rundt oss endrer seg for sju år siden. Det er helt nødvendig å styrke forsvaret i Nord-Norge med relevante bidrag på alle forsvarsgrener. Ved at Forsvaret opptrer tydelig og forutsigbart bidrar vi til lavspenning i våre nærområder, og vi bevarer fred og stabilitet. Og det er avgjørende,

mener jeg, at det er vi selv som er til stede med våre militære kapasiteter i disse områdene. Derfor er jeg helt enig med det som utenriksministeren tok initiativ til som forsvarsminister, nemlig å bygge Finnmark landforsvar. Det mener jeg er viktig. Så var vi uenige når det gjaldt å bygge ned Kystjegerkommandoen i Harstad. Det ble heldigvis reddet i Stortinget. Det samme gjaldt forslaget om å frata Hæren helikoptre i nord, som vi fikk reddet i Stortinget. Regjeringa ville også utrede det å legge ned Hærens 2. bataljon i Indre Troms som en stående styrke. Her har vi heldigvis hatt gode prosesser i Stortinget, slik at vi kom til en styrking av forsvarsevnen i nord. Det er i vår alles interesse.

I dag står Norge fremdeles i en alvorlig helsekrise. Da koronapandemien kom til Norge i mars i fjor, var nåværende forsvarssjef sjef for Hæren. Han har gjort et viktig poeng av at da krisen traff, var han den eneste av sjefene i Forsvaret som befant seg i Forsvarets hovedinnsatsområde, Nord-Norge og nordområdene. Stoltenberg II-regjeringa sørget for å etablere Forsvarets operative hovedkvarter utenfor Bodø. Nå mener jeg det er på tide at vi får flere ledelsesfunksjoner til Nord-Norge, gjerne til miljøet rundt Forsvarets operative hovedkvarter i Bodø.

I innstillingen i Stortinget i dag behandler regjeringspartiene altså en lang rekke næringspolitiske vyer og ambisjoner for Nord-Norge. Mye er vel og bra. Mange partier har også sluttet seg til det, men det er verdt å spørre seg: Etter åtte år – og så kommer vyene og visjonene nå? Kunne man ikke fylt det med innhold i løpet av de åtte årene man har sittet i regjering? For en ting er vyer og visjoner, men de må jo omsettes i praktisk politikk, og den praktiske politikken har jo gitt resultater: befolkningsnedgang.

Det er også verdt å minne om at forsvarsminister Frank Bakke-Jensen sa at det ikke var regjeringas oppgave å stake ut kursen i nordområdepolitikken; det var regjeringas oppgave å heie fram gode initiativ. Jeg er uenig i den beskrivelsen. Vi må stake ut en kurs, og vi må ha viktige politiske virkemidler for å nå disse målene.

Det ble også lagt fram en nordområdemelding i 2005. Den var god, og den ble omsatt i praktisk politikk da Jonas Gahr Støre tok over som utenriksminister i 2005. Vi er klar for å gjøre den oppgaven nok en gang. Vi trenger en helt ny giv i nordområdepolitikken. Vi trenger noe mer enn vyer og visjoner som vi heier på. Vi trenger en plan. Og med dette tar jeg opp Arbeiderpartiets forslag i innstillingen og forslaget som Arbeiderpartiet er en del av.

Presidenten: Da har representanten Anniken Huitfeldt tatt opp de forslagene hun refererte til.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [13:19:33]: På side 1 i innstillingen står det:

«Regjeringens overordnede mål for politikken i nord er: fred, stabilitet og forutsigbarhet, internasjonalt samarbeid og rettsorden, helhetlig og økosystembasert forvaltning, økt jobb- og verdiskaping, tettere samvirke mellom næringsliv og kunnskapsinstitusjoner samt boattraktivitet og velferd.»

Da har du hele rekken. Man prioriterer absolutt alt. Jeg kan ikke finne på en eneste ting som ikke står der. Da prioriterer man heller ingenting. Man prioriterer alt opp, og da prioriterer man samtidig alt ned.

Nordområdemeldingen er svært omfattende og strekker seg over mange områder, fra forsvar til samferdsel. Det har vært utfordrende å håndtere et så bredspektret materiale i en komité som vanligvis fokuserer på utenriks- og forsvarssaker. Det er likevel riktig at meldingen har blitt behandlet hos oss i utenriks- og forsvarskomiteen. Nordområdene er i økende grad et internasjonalt spørsmål. Arktis har vært preget av internasjonalt samarbeid, men i takt med den økende internasjonale spenningen mellom stormaktene blir dette merkbart også i nord. Både Russland og Kina øker sin aktivitet og sitt nærvær i nordområdene. Dette ser vi ikke minst på Svalbard.

I PSTs trusselvurdering for 2021 heter det:

«Kina og kinesiske aktører vil fortsette å prioritere sin langsiktige posisjonering i nordområdene, blant annet for fremtidig ressursutvinning. Vi forventer at begge statene» – altså Kina og Russland – «vil forsøke å kjøpe eller etablere virksomhet på strategisk plassert eiendom i nord.»

Når vi vet dette, er det påkrevd at regjeringen i større grad enn tidligere sikrer norsk eierskap av kritisk infrastruktur og eiendom og har kontroll over naturressurser i nordområdene. Derfor støtter vi Senterpartiets anmodning. Jeg må si at jeg er enig med representanten Huitfeldt i at det er litt sent å komme med den type ambisjoner nå, etter åtte år. Det vil jo si at man ikke hadde de ambisjonene tidligere.

For å sikre fremtidig vekst og i ytterste konsekvens suverenitetshevdelse i nordområdene er det viktig å holde oppe en norsk befolkning. Vi kan ikke tvinge folk til å bo i Nord-Norge, folk kan bo hvor de vil her til lands, men vi må gjøre det attraktivt å etablere bedrifter og næringsliv i denne landsdelen, primært gjennom å senke skatter og avgifter. Jeg registrerer at de rød-grønne er mest opptatt av å gi det offentlige en stor rolle i å tiltrekke folk, men det er konkurransedyktige bedrifter vi trenger, ikke flere offentlig ansatte.

I meldingen leser vi at internasjonal oppmerksomhet rundt klimaendringer i arktiske strøk fører til et

visst press på Norge for å iverksette tiltak og begrense næringsaktivitet i nordområdene. Det er et paradoks at flere av næringene med størst potensial for verdi- og jobbskaping i nord er næringer som er såkalt klimaverstinger. Et internasjonalt press på Norge for å begrense disse næringene må avvises. Da er det igjen litt underlig å høre representanten Huitfeldt, som sier at de har jobbet med økt bosetting i nord hele tiden. Det er jo sosialistene som er fanatiske på klima, og da blir det ikke noen arbeidsplasser, da blir det offentlige kontorer og offentlige arbeidsplasser.

Olje og gass er viktig. Det er og forblir en viktig næring for Norge, med stort potensial til å skape verdier og arbeidsplasser i nord. Økt petroleumsaktivitet i nord skaper regionale ringvirkninger. Derfor bør driftsorganisasjoner for alle nye olje- og gassfelt utenfor kysten av Nordland, Troms og Finnmark samt Barentshavet legges til Nord-Norge. Det er også et stort potensial for å bygge opp en regional leverandørindustri.

En annen viktig fremtidsnæring er mineralnæringen, ansett av mange som en skitten næring. Globalt blir det stadig mer behov for mineraler til produksjon av moderne teknologi. Nord-Norge er rikt på mineraler, og vi er i stand til å utvinne dem på en god, miljøvennlig måte. Dette kan bli en viktig eksportindustri som vil gi mange arbeidsplasser.

For at folk skal kunne bo i nord er det viktig med god infrastruktur. Avstandene er store, og da nytter det ikke med elbiler. Flere høringsinstanser nevnte at det er behov for en sterkere prioritering av infrastruktur, både vei, havner og bane. Blant annet vil en realisering av Nord-Norge-banen være viktig for videre utvikling av næringsliv og sikre aktivitet og bosetting i nordområdene.

Kystvaktens fremste oppgave er å sikre norsk utenrikspolitikk og at vi utøver den i nordområdene og sikrer norsk suverenitet. Da er det et paradoks at vi nå bruker åtte timer i høringen borte i Nedre Vollgate for å snakke om akkurat det motsatte, nemlig at vi ikke er i stand til å utøve den suvereniteten fordi regjeringen er i ferd med å selge Bergen Engines, med norske motorer til svære kystvaktfartøyer, til russiske interesser. Her sier man noe, hvor man har brutt det før man har engang begynt å planlegge det. Det er greit å ha det i ord, men når man sitter og gjør det motsatte, er det også interessant.

Jeg kunne sagt mer, president, men jeg blir ikke ferdig, så det er ikke så nøye. Jeg fremmer forslaget Fremskrittspartiet er en del av.

Presidenten: Representanten Christian Tybring-Gjedde har tatt opp det forslaget han refererte til.

Liv Signe Navarsete (Sp) [13:24:47]: Då ordet «nordområde» vart teke i bruk på 1970-talet, var det ei fikks samantrekning av orda «nærområde» og «nord», og viste til dei sikkerheitspolitiske utfordringane Noreg hadde – og no òg i stadig større grad har – i nord. Sjølv om dette er ei melding som er veldig brei og, som representanten Tybring-Gjedde sa, femnar om nesten alt i samfunnet vårt, vil eg fyrst fokusere på sikkerheitspolitikken i innlegget mitt.

Senterpartiet ser med uro på at stormaktsrivalisering i stadig større grad pregar våre nærområde i nord. Dette er ei utvikling som gjer Noreg meir sårbart, og som må takast på stort alvor. Russland opptreir meir sjølvhevdande i nord, Kina snakkar om styringsunderskot i Arktis og ynskjer både meir makt og meir nærvær, og EU tek seg til rette og gir – utan blygsel – lisensar for krabbefiske til eigne fiskarar.

Noreg må arbeide hardt for at folkeretten skal verte respektert. Ikkje minst er havretten viktig i dei store havområda i nord. Arktis er i endring grunna klimændringar og nedsmelting av havis. Skal me unngå kaotiske tilstandar og risiko for militarisering i arktiske område, må det drivast både aktivt diplomati og fast styring frå norsk side. Slik sett var det positivt å høyre at Noreg skal leie ei arbeidsgruppe som skal arbeide med klima og sikkerheit i Tryggingrådet i 2022.

For å møte krevjande sikkerheitspolitiske utfordringar er oppbygging av nasjonale kapasitetar og nasjonal forsvarsevne viktig. Det er storleiken på og tilstanden til vårt nasjonale forsvar som gir Noreg handlingsrom innanfor bilaterale avtalar og alliansar me er ein del av.

Norsk forsvarsstrategi legg til grunn tre hovudlinjer: nasjonal forsvarsevne, NATO og bilateral støtte og forsterkingar. I langtidsmeldinga for Forsvaret som regjeringa la fram i 2020, er det lagt vesentleg større vekt på bilateral støtte og forsterkingar frå nære allierte enn i den føregåande, frå 2016. Senterpartiet meiner det er grunn til å sjå med uro på denne ansvarsforskyvinga i norsk forsvarspolitik.

Norsk nærvær er viktig. Det er ein viktig verdi at Noreg er NATO i nord. Det vil kunne bidra til lågare spenningsnivå. Senterpartiet ser difor eit stort behov for å styrkje det nasjonale forsvaret hurtigare enn det regjeringa legg opp til, til eit nivå som møter dagens og framtidens sikkerheitssituasjon. I det biletet er det òg vesentleg at fleire leiingsfunksjonar i Forsvaret vert flytta til nord. «Det kommer ikke an på hvor du står, men hvor du sitter», heiter det på god nynorsk. Og ein vert fanga av det biletet ein ser rundt seg kvar dag. Difor er det viktig at Forsvaret vert meir leia frå nord enn i dag.

Det kan knapt understrekast sterkt nok kor viktig norsk eigarskap og kontroll i våre nordområde er. Som det går fram av PSTs opne trusselrapport i 2021, er det russiske og kinesiske interesser som utgjer det største trugsmålet. Nett i desse dagar har me fått tydeleg demonstrert kor elendig regjeringa følgjer opp dette sikkerheitsspørsmålet, og at Noreg ser ut til å mangle tilstrekkeleg gode system for å gjere det på ein betre måte. Senterpartiet og eit fleirtal i Stortinget legg difor fram forslag om at regjeringa skal sikre norsk eigarskap av kritisk infrastruktur og eigedom i tillegg til nasjonal kontroll over naturressursar i nordområda. Det er viktig.

I ei tid med aukande spenningar er dialog og samarbeid med naboland viktig. I Barentssamarbeidet har ein gjennom mange år opna for større samkvem mellom folk, med handel og kultursamarbeid. Med det følgjer større forståing for og kunnskap om folk som bur nær kvarandre, men på kvar si side av grensa mellom Noreg og Russland. Dette samarbeidet må få trygge rammer for å utvikle seg vidare, ikkje minst økonomisk. Ein kan ikkje leve med usikkerheit om neste års budsjett kvart einaste år. Senterpartiet føreslår difor at Barentssekretariatet vert gitt fast løyving over statsbudsjettet frå 2022.

«Det skal bo folk i husan», syng Kari Bremnes i ein kjent song. Men det bur stadig færre folk i husa i Nord-Noreg. Regjeringa hjelper til med å gi gass i fråflyttinga gjennom nedbygging og sentraliserande reformer og få tiltak som kan bidra til å auke tilflyttinga. Det er skuffande at nordområdemeldinga til regjeringa tek opp ei heil breidde av tiltak som kvar for seg er naudsynte og har gode visjonar for utvikling, men med unntak av kapitaltilgang og eit fond som skal styrast frå nord, har meldinga ingen nye konkrete tiltak utover «å vidareføre» og «å styrkje» – og andre honnørord. Det er kanskje ikkje så rart med ei sentraliseringsregjering med marknadstenking i botnen. Den politikken høver kanskje ikkje så godt i Nord-Noreg når alt kjem til alt.

I eit område med svært store avstandar og til dels låg folkesetnad må regjeringa leggje bort marknadstenkinga si og sikre folk tilgang til tenester der dei bur, ikkje minst innanfor utdanning og helse. Lokale studie- og høgskulesenter bidreg til at høgare utdanning kan gjerast tilgjengelig til langt fleire enn det dei sentraliserte universitetssentera kan. Difor må regjeringa sikre desse sentera økonomisk og gjere ein større del av høgare utdanningstilbod tilgjengeleg der, heller enn å leggje ned gode utdanningstenester, som ein har gjort fleire stader i nord. Helsetenestene må vere desentraliserte, ikkje minst ambulansar, ambulansebåtar og helikopter. Det er å ta sikkerheita til folk på alvor.

Det er som nemnt store avstandar i nord og relativt sett lågt folketal. Utbygging av infrastruktur basert på samfunnsøkonomisk lønnsemd vil difor ofte kome negativt ut i denne landsdelen. Samstundes er det høg aktivitet i næringslivet, særleg innanfor reiseliv, industri, sjømat og bygg og anlegg. Senterpartiet meiner at infrastrukturtiltak må prioriterast, målast og baserast på andre faktorar enn rein samfunnsøkonomisk nytte. Verdiskaping og transportverdiar må i langt sterkare grad takast inn i kost-nytte-analysar ved utrekning av samfunnsøkonomisk lønnsemd i samferdsleprosjekt, i tillegg til samfunnsnytte i eit vidare perspektiv. Dersom det ikkje vert gjort, vert det lite av vegbygging og infrastrukturbygging i Distrikts-Noreg, og jernbane kan vere eit godt døme på det.

Jernbane i Nord-Noreg er eit nasjonalt prosjekt som vil gi meir miljøvenleg frakt og stort høve for auka verdiskaping og aktivitet i nord. Ein samanhengande jernbanekorridor frå sør til nord i landet vil ha stor verdi for forsyningssikkerheita for varer og gods, og det vil gjere Noreg mindre sårbart i beredskapssamheng og i forhold til andre land sin vilje og evne til å satse på infrastruktur i framtida. Senterpartiet føreslår difor saman med SV at regjeringa skal setje i gang arbeidet med å realisere Nord-Noreg-banen. Me undrast over at Arbeidarpartiet ikkje var med på å fremje dette forslaget. No ser me at dei har lagt fram eit mindre forpliktande laust framlegg i salen i dag. Sjølvsaft må det lagast utgreiingar, men til liks med Stad skipstunell, som no endeleg skal realiserast, har òg Nord-Noreg-banen vore utgreidd i det uendelege. No trengs det handling og vilje til å bruke dei store pengane til jernbane, òg utanfor dei tettast folka områda i Sør-Noreg.

Distriktsdemografiutvalet, leia av Victor Norman, trekte m.a. fram at gratis eller billegare ferje er eit viktig distriktpolitisk tiltak som kan fremje bulyst, og som kan gjere at folk ynskjer å verte verande. Det same utvalet var tydeleg på at å redusere prisane på flybillettar i distrikta òg er eit godt tilbod for å sikre busetnad. I Nord-Noreg er ikkje flyreiser flyreiser, det er kollektivtransport.

Det er skuffande at regjeringa ikkje følgjer opp noko av dette konkret i stortingsmeldinga me handsamar i dag, for det hadde vore kjekt om me hadde hatt noko som verkeleg kunne skapt litt optimisme etter at denne meldinga er vedteken. Til trøyst kan nemnast at Senterpartiet har lagt fram private lovforslag som gir Stortinget høve til å følgje opp desse gode tilrådingane frå distriktsdemografiutvalet i denne salen.

Næringslivet i nord kunne me brukt mykje tid på. No er snart tida mi ute, men eg vil berre seie at det er enorme ressursar i nord, og me kan prisa det i det uendelege, men det trengst òg der draghjelp. Det er bra

med eit fond som kan tilføre kapital, men det må meir til. Det finst miljø i nord som me rett og slett ikkje har i sør. Andøya Spaceport og etablering av eit nasjonalt innovasjonssenter på Andøya, Newspace North, vil ha stor verdi for norsk områdepolitikk, og sameleis rommiljøet som er i Tromsø og på Svalbard. Det vil bidra til utvikling og innovasjon som òg kan leggje til rette for nyetableringar og knoppskyting retta mot aktivitet innanfor romverksemd i heile landet.

Eg kunne nemnt næring etter næring. Eg skulle berre ynskje at me hadde ei regjering som såg dette, og som var villig til å satse, og ikkje berre kom med flosklar og fine ord og vendingar, men reelle tiltak. Det fortener Nord-Noreg.

Med det tek eg opp Senterpartiet og SVs forslag.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Representanten Liv Signe Navarsete har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Mona Fagerås (SV) [13:35:09]: Jeg har behov for å komme med en kjærlighetserklæring: Jeg elsker Nord-Norge! Og jeg vet ikke om det er den vakre naturen eller de skarpe, fiolette fjella, som gir deg en trøkk midt på smella, eller om det er kontrastene i årstidene, med midnattssol og mørketid, eller om det er det gjestfrie folkeslaget? Helt sikkert er det i hvert fall at havet spiller en viktig rolle i denne romansen.

Og ikke for å skryte, men det er ikke bare en myte: Det er jo hit til oss at torsken kommer inn for å gyte. Så det er klart vi fikk en sans for søt musikk i en landsdel bygd på fiskeerotikk!

Når en ny nordområdemelding legges fram, innebærer det en historisk mulighet i en tid der det er nødvendig med historiske grep. For det første ser vi et sikkerhetspolitisk landskap i endring, i en tid med økende spenning, mer uforutsigbarhet og en situasjon der flere aktører gjør seg gjeldende i Arktis. For det andre ser vi en dramatisk – dramatisk, president – tendens i befolkningsutviklingen.

Nordland, Troms og Finnmark mistet i fjor 2 000 innbyggere, og bortsett fra Innlandet hadde alle andre fylker vekst. Befolkningsnedgangen fram mot 2024 vil bli størst blant dem i 20-årene og dem i 40-årene. I alderssegmentet over 70 år vil Nord-Norge ha vekst.

Paradoksalt nok skjer dette i en tid der mulighetene i Nord-Norge er større enn på lenge. Det er med andre ord store utfordringer, men også store muligheter vi står overfor. Dessverre er det lite i denne nordområdemeldingen som tyder på at den sittende regjeringen er klar til å gripe mulighetene og ta fatt på de store utfordringene som ligger foran oss.

Nordland fylkesting er kanskje de som sier dette aller best:

Stortingsmeldingen om nordområdene inneholder mange gode beskrivelser av mulighetene i nord og hva som er utfordringene i landsdelen. Samtidig er meldingen vag og mangler konkrete og spissede tiltak som er nødvendige dersom det skal være mulig å realisere potensialet innen verdiskaping, innovasjon, arbeidsplasser og by- og bygdeutvikling. Det er positivt med en oppdatert stortingsmelding, men uten flere og spissede tiltak vil den ha liten effekt.

Problemet med nordområdemeldingen er altså ikke analysen, men at det er et svært stort gap mellom behovene og de tiltakene regjeringen kommer med. Nøkkelen til å utvikle Nord-Norge på folkene i nord sine egne premisser ligger i et krafttak for kompetanse. Sterke utdanningsinstitusjoner og et løft for yrkesfag er de viktigste virkemidlene i kampen mot fraflytting og sentralisering. Det er et skrikende behov for et krafttak for desentralisert høyere utdanning og for å ta digitale virkemidler i bruk i denne innsatsen.

Nord-Norge-banen er det ene store samferdselsprosjektet som var absolutt nødvendig, men som aldri ble noe av. I 60 år har Nord-Norge ventet på videføringen av Nordlandsbanen til Tromsø, sånn at man var garantert framkommelighet og framføring av gods også når europaveien er stengt. Nord-Norge-banen er nøyaktig det som trengs for å sikre at fisken når markedene, at bo- og arbeidsmarkedsregionene utvides, at flytrafikken og klimagassutslippene minskes, og at Nord-Norge får et sårt tiltrengt signal om at det er ønskelig at det bor folk i denne halvparten av landet.

Nord-Norge-banen er ikke bare en mulighet, den er også en nødvendighet, og etter min mening har vi all den informasjonen vi trenger for å vedta bygging. SV fremmer i dag en rekke tiltak for å bryte dette mønsteret. Forslagene dreier seg om forskning, utdanning, kompetanse og yrkesopplæring. Jeg tar med det opp de forslagene SV står bak.

Presidenten: Representanten Mona Fagerås har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Trine Skei Grande (V) [13:40:36]: Jeg vil også berømme regjeringa for ei god melding. Jeg er trønder, så jeg kan ikke komme med slike ovasjoner som forrige taler gjorde, for jeg ville nok bare sagt at det er greit i Nord-Norge – det er det fineste vi trøndere kan si. Men det er veldig bra at meldinga kom, og det er bra at det også var en prosess med befolkninga i Nord-Norge. Og da vil jeg spesielt understreke at det var bra at utenriksministeren hadde et eget ungdomspanel. Jeg syns det var veldig positivt at folk fikk delta i utforminga av poli-

tikken, men spesielt at man engasjerte ungdommen i det. Det er de som må se mulighetene.

Det å se sikkerhetspolitikk, næringspolitikk, forskningspolitikk og demografi i helhet er ganske viktig. Utgangspunktet er både at folk skal leve sine liv, og også at vi skal skape arbeidsplasser og la folk få bidra inn i lokalsamfunnet.

Da er noe av det viktigste fra Venstres side å legge til rette for gründerskap. Det er akkurat like mange gode ideer i Nord-Norge, som det er alle mulige andre steder. Men det er ikke like mye penger. Det å legge til rette for et eget fond, som kan bidra til å løfte flere penger inn i de gode ideene, mener jeg kanskje er et av de viktigste grepene vi kan ta for å bedre utviklinga og for å stimulere til at de gode ideene som folk i Nord-Norge har, også blir arbeidsplasser, bedrifter og muligheter framover.

Jeg er også veldig glad for at vi fikk til et fleksibelt mandat i gründerfondet, noe jeg tror kommer til å legge grunnlaget for at man også får muligheten til å koble private penger og offentlige penger for å skape flere arbeidsplasser framover. Å overføre makt gjennom å overføre penger til å realisere ideer er ikke bare med på å skape jobber, men også til å overføre makt i samfunnet.

Vi i Venstre er også veldig glad for et initiativ som Svalbard Venstre har vært opptatt av, sammen med Maritimt Forum, nemlig å gi muligheter for testarenaer for autonome fartøy i Svalbard-regionen og i nord. Der har regjeringspartiene og Fremskrittspartiet gått sammen, og jeg kommer til å følge det opp videre med næringsministeren, for at vi skal klare å lage de testarenaene, som jeg tror er en stor mulighet for næringsvirksomhet og utvikling.

Videre er det litt flaut at noen har lagt inn et forslag i dag om en forskningsstrategi, noe som regjeringspartiene og Fremskrittspartiet har gått sammen om i innstillinga, nemlig både å utvikle forskningsstrategier og å styrke forskningsvirksomheten i Nord-Norge. Det er en viktig del av meldinga.

Så er det noe pandemien har ført til, som er positivt. Når næringsministeren nå for første gang har utlyst en stilling i Næringsdepartementet der man kan bo akkurat hvor man vil, og likevel utføre jobben, viser det hvilket taktskifte vi nå har begynt på. Og det er klart at hvis vi klarer å utvikle slike modeller framover, vil det være store muligheter for denne regionen til å inneha flere nøkkelposisjoner også i norsk statsadministrasjon.

Utredninga om Nord-Norge-banen lå i bompengesavtalen, så den har jeg sjøl vært med og forhandlet og sikret at vi nå skal utrede videre.

Så må jeg si at det er veldig mange store ord og floskler som blir brukt her i kritikken av meldinga. Senterpartiet slår seg til nye høyder med at det er ingenting reelt, ingen ideer og ingenting i denne meldinga, og man har ikke tid til å snakke om gründerskap, for det er tydeligvis ikke viktig nok. Men går man inn i innstillinga og ser på forslagene fra de samme partiene som her slår seg opp til store retoriske høyder om hvor lite konkret det er, så er forslagene en fast post, et program, en pilot og en plan. Det er de forslagene som ligger som alternative forslag. Jeg syns kanskje ikke retorikken helt henger sammen med forslagene, og jeg mener at når man ikke engang har tid til å snakke om næringspolitikken, som er et av de store pengeforslagene som ligger her, og som jeg mener virkelig er viktig, og som virkelig handler om å ta ideer på alvor, så tror jeg kanskje man kunne hatt godt av å heller komme med noen gode ideer sjøl – i stedet for å påstå at det ikke ligger ideer her, og man ikke har tid til å diskutere de ideene som faktisk ligger her.

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [13:45:44]: Vi lever i et privilegert land og et spesielt land på mange måter. Vår langstrakte geografi gir oss viktige og spesielle utfordringer, men også fortrinn. Kart og globus forteller det meste om landet vårt, og dette er belyst i en omfattende melding.

Det er unektelig spesielt at vi jevnlig behandler stortingsmeldinger med like mye innenrikspolitikk som utenrikspolitikk i denne salen, og at det fremmes av Utenriksdepartementet og behandles her på huset av vår komité. For andre enn politiske nerder kan det virke underlig, men det gir oss en god anledning til å minne om at de innenrikspolitiske grep vi gjør, har konsekvenser for nordområdene, og det er også derfor relevant for vår utenrikspolitikk – eller storpolitikken, som vi sier på Karmøy.

Store deler av landet vårt er strategiske områder, ikke bare i maktbalanse mellom stormaktene, men også ressursmessig, forskningsmessig og klimamessig. Derfor er det viktig at vi med jevne mellomrom ikke revolusjonerer, men oppdaterer vår nordområdepolitikk og ser på rammevilkår og finner treffsikre tiltak.

Både næringspolitisk, sikkerhetspolitisk og forskningsmessig er jeg glad for at vi har fått en melding som er offensiv, viser god forståelse for utfordringsbildet i nord og legger et godt grunnlag for satsing. Klimautfordringene, med mer ekstremvær, setter allerede press på infrastruktur og næringsutvikling. Samtidig er vi kanskje best i verden på tilpasning i kaldt klima, mørke og lange avstander. De særegne og krevende utfordringene og mulighetene som ligger i nordområdene, må møtes med en offensiv og framtidsrettet poli-

tikk. Her er viktige forhold som må balanseres for urbefolkning og andre demografiske hensyn.

Naturressursene er et av Nord-Norges åpenbare fortrinn. De gjør våre nordområder attraktive med tanke på eksportnæring innen kraftforedlende industri, sjømatnæring, bygg og anlegg, leverandørindustri og petroleumsnæring. Mineralnæringen har også sterke røtter og utviklingsmuligheter i landsdelen, og moderne utvikling og det grønne skiftet krever mineralressurser. Nord-Norge besitter her både tradisjoner, kunnskap og muligheter.

Reiselivsnæringen lider, men de unike natur- og opplevelsestilbud vil igjen lokke verden tilbake i nord. På kort sikt må vi sikre at næringen overlever, og på lang sikt skal den utvikles i takt med forventninger som gir opplevelser i verdensklasse.

Det har gjennom flere år blitt satset systematisk på kunnskapsfronten i nord. Forskningsmiljøene i og rundt Tromsø er avgjørende for Norges framtreddende rolle i naturvitenskapelig nordområdekunnskap. Særlig viktig og ansvarsfullt er det for Norge å være i front med kunnskap om klimaendringer, ikke bare fordi endret klima vil endre svært mye i nord, men også særlig i våre arktiske områder. Det hviler et stort ansvar på Norge for forvaltning av disse områdene.

Havområdene i nord er umåtelig viktig for samspillet i havet og danner mye av grunnlaget for de artene vi er vant til å høste, og som skaffer oss og andre mat på bordet.

Alt dette er vesentlig i et trivselsperspektiv, i et distriktsperspektiv og i et forvaltningsperspektiv, men også – og ikke minst – i et sikkerhetsperspektiv. Det er som sagt innledningsvis derfor denne meldingen hører innunder vår komité og ikke kommunalkomiteen, først og fremst. Det at det bor folk i husene er ikke bare viktig innenrikspolitisk, men like viktig utenrikspolitisk.

Det er derfor viktig at vi visker bort motsetninger og fordommer og et fortegnet bilde av hverandre i den søndre og nordre landsdelen. Det er en strategisk utfordring dersom vi gir grobunn for eller nører oppunder utsagn som at de forstår oss ikke i Rogaland eller i Oslo, verken storting eller regjering. Det er en gjensidig forpliktelse til alle aktører i samfunnsdebatten å omtale hverandre med respekt og forståelse.

Nylig la regjeringen fram Nasjonal transportplan, og i disse dager arbeider våre kollegaer i samferdselskomiteen med den. Jeg er veldig glad for at Nord-Norge kom forholdsvis godt ut av det dokumentet.

Til slutt kanskje det viktigste: Uansett hvordan vi lager politikk, er menneskene som bor der, den viktigste ressursen. Familiene som lever, bor og arbeider i nord, er den viktigste bestanddelen i næringsutviklin-

gen, i den bærekraftige klimapolitikken og i det sikkerhetspolitiske aspektet.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [13:51:04]:

En helt sentral oppgave for nordområdepolitikken er å ivareta norske utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser i nord. Arktis er i dag en fredelig og stabil region, og det er samarbeid og internasjonal rett og bevissthet som nå preger regionen, men det er også en klar formening om at dette skyldes en bevisst holdning fra landene i regionen over tid, som har jobbet målrettet med dette.

Men nordområdepolitikken handler både om det internasjonale bildet i Arktis, det handler om forholdet til våre naboland, og det handler om utviklingen i Nord-Norge, og norske interesser i nordområdene og i Arktis må hevdes gjennom et sterkt, livskraftig og kompetent Nord-Norge.

Det er ni år siden forrige nordområdemelding. Selv om nordområdepolitikken bygger på en veldig lang tradisjon som har tjent oss vel, med ivaretagelse av Norges interesser i nord både gjennom et bredt internasjonalt samarbeid og en innenrikspolitikk som har støttet opp under det, er det også mange av rammevilkårene rundt oss som har endret seg. Den geopolitiske situasjonen ser veldig annerledes ut. Klimaendringene har for alvor tatt tak i regionen. Den demografiske utviklingen, urbanisering og digitalisering har enorm betydning for det som nå skjer. Og det er ikke minst en økende interesse for Arktis fra stadig flere. Jeg vil gjerne i denne anledning også peke på både det veldig gode samarbeidet med Stortingets delegasjon for arktisk parlamentarisk samarbeid, som ledes av representanten Sivertsen, og at vi har jevn og uformell nordområdedialog i Stortinget. Det er viktige deler av det å ivareta norske interesser.

Landsdelen utgjør ikke mindre enn 35 pst. av vårt fastlandsterritorium og er hjemmet til drøyt 9 pst. av vår befolkning. Det er regjeringas viktigste strategiske satsingsområde, og at folk bor og jobber i nord, og at det er sterk økonomisk vekst, er viktig både utenriks- og sikkerhetspolitisk, for regionen og for landet som helhet. Og det er mye optimisme i nord. Det fikk vi ikke minst et veldig godt bilde av de to årene vi jobbet med nordområdemeldinga. Det er kompetansemiljøer, det er unge kunstnere, det er utdanningsinstitusjoner, det er innovasjonsmiljøer i verdensklasse. Alle har sine ting både å fortelle og å bidra med, og det har vært en utrolig fin del av meldingsarbeidet.

Vi valgte å sette ned et eget ungdomspanel fordi, som representanten Skei Grande sa, det er de som er unge i dag, som skal både overta, arve og ikke minst stake ut kursen for landsdelen. Vi opplevde et veldig

engasjert ungdomspanel som tok arbeidet veldig seriøst, og som leverte et innspill som har hatt stor betydning for utformingen av meldinga, som vi allerede er godt i gang med å følge opp både økonomisk og politisk.

Meldinga redegjør også for det brede bilaterale samarbeidet med Russland og er veldig tydelig på verdien av grenseregionale folk-til-folk-kontakter i nordområdene. I den sammenhengen er Barentsrådet, der Norge har formannskapet fram til oktober, spesielt viktig, for å bygge tillit over grensen til Russland. Det gjøres også en helt uvurderlig innsats av nordnorske fylkeskommuner, kommuner, Sametinget, frivillige og private aktører, og regjeringa har flere ordninger som støtter opp om dette.

Komiteens leder var inne på at det snart er på tide med et besøk fra en norsk utenriksminister til Moskva. Ja, ingen skulle ønske det mer enn meg. Jeg har en stående invitasjon fra Lavrov til å komme, men pandemien gjorde den planlagte reisen i juni i fjor umulig å gjennomføre. Så Lavrov og jeg opprettholder i stedet kontakten som de fleste andre nå gjør det, ved at vi har digitale møter, senest ett vi hadde nå i januar. Jeg minner også om at både statsministeren og jeg deltok på den arktiske konferansen i St. Petersburg i april i 2019, som også er en viktig del av det å ha bilaterale kontakter, sammen med det veldig gode besøket Lavrov hadde i Kirkenes i forbindelse med markeringen av at det var 75 år siden frigjøringen.

Vi har mange konkrete satsinger i meldinga, men jeg vil her trekke fram noe av det som kanskje var det som vi oftest snakket om da vi var på tur i nord i mange omganger, og det var behovet for mer tilgang på privat kapital. Det er også bakgrunnen for at investeringsfondet med statlig og privat kapital etableres. Vi etablerer også et eget gründerfond for unge, som vi har satt av midler til, og sammen vil det bidra til å forsterke den viktige jobben som gjøres, for både kunnskapsutvikling, arbeidsplasser og framtidshåp.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Martin Henriksen (A) [13:56:26]: Skal vi få flere til å bo i nord, må dagens politikk endres. Vi har sett åtte år med lave ambisjoner og få nye initiativ i nordområdepolitikken. Et symptom på det er at der den rød-grønne regjeringa leverte grundige omtaler av nordområdepolitikken på Utenriksdepartementets budsjett, det var på 17 sider i 2013, har dagens regjering kuttet det ned til fire sider og fjernet hele rapporteringen over bevilgninger til nordområdetiltak. I meldinga har man ingen analyser av sentraliseringen, av konsekvensen av at kompetansearbeidsplasser er flyttet ut, og de tiltakene som nevnes, er stort sett gamle tiltak som er stiftet sam-

men, og som man har kalt en melding. Et eksempel er investeringsfondet, som ble vedtatt i 2017, og som ennå ikke har kommet på plass, eller at regjeringa skryter av nye redningshelikoptre, som altså ble vedtatt for ti år siden, i 2011.

Utviklingen kan ikke drives framover uten konkret politikk som forplikter. Derfor vil jeg spørre utenriksministeren om hvilke forpliktende tiltak i nordområdemeldinga for å snu sentraliseringen og få flere kompetansearbeidsplasser hun vil peke på.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [13:57:35]: Her var det mye på en gang. Dette er en melding med store ambisjoner som peker retning og setter rammer for nordområdepolitikken, og der svært mange departementer i regjeringa har vært involvert. Det bærer meldinga også preg av.

Vi fikk en veldig klar tilbakemelding om at det man forsøkte å få til i 2017 med et investeringsfond, ikke hadde de rette forutsetningene den gangen. Det har det nå. Derfor tar vi også tak i den utfordringen umiddelbart og bevilger penger til et fond som vi mener vil være ett av de konkrete svarene på hvordan man skal skape flere kompetansearbeidsplasser. Det samme gjør vi gjennom å øke budsjettene til utdanningsinstitusjonene i nord. De representerer en viktig drivkraft og er også en viktig del av det å få ungdommen til å bli værende i landsdelen ved at man kan ta relevant utdanning. Jeg har selv min utdanning fra Universitetet i Tromsø og er veldig fornøyd med det.

Vi har også gått over til en digital rapportering fordi den gir et bedre bilde av ikke alltid helt sammenliknbare størrelser. Jeg har ikke opplevd at Arbeiderpartiet tidligere har uttrykt seg skeptisk til det, men jeg skjønner nå at de også er uenig.

Eirik Sivertsen (A) [13:58:46]: La meg starte med å si at jeg deler utenriksministerens syn på utviklingen mellom Stortinget og regjeringen i arktiske spørsmål. Vi er en liten nasjon. Vi har behov for å trekke på hverandre. Det synes jeg vi har gjort på en god måte, og jeg vil takke utenriksministeren for det samarbeidet.

Jeg må også få lov til å si at jeg er veldig glad for at utenriksministeren nå er så tydelig på behovet for politisk dialog, også med vår nabo Russland. Det har vært litt krevende diskusjoner, og det har kanskje vært litt divergerende syn på det etter Russlands brudd på folkeretten overfor Ukraina, men vi er nå på riktig spor.

Også tidligere i dag hørte vi utenriksministeren snakke om sammenhengen mellom klima og sikkerhet. Jeg tror utenriksministeren deler mitt synspunkt om at det ikke foreligger noen interne sikkerhetspolitiske konflikter i Arktis i dag, men at de kommer utenfra, og at klima er en trusselmultiplikator, som utenriks-

ministeren sa. Så da blir spørsmålet: Hvilke tiltak vil utenriksministeren sette i verk for å redusere denne effekten av klimamultiplikatoren?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [13:59:56]: For det første er det tiltak både i denne meldinga og ikke minst i klimameldinga som regjeringa la fram, som fokuserer spesielt på hvordan vi totalt sett skal få ned klimagassutslippene, for det er ingen tvil om at det vi ser av klimaendringer i Arktis nå, med en temperaturøkning som går nesten tre ganger så raskt som andre steder i verden, skyldes ikke aktivitet i Arktis, men skyldes klimaendringer som treffer Arktis. Det vi også har vært veldig klar på hele veien, er at det vi i dag ser, gir oss ikke grunn til å hevde at vi nå er i en situasjon hvor klimaendringene gir økt uro sikkerhetspolitisk, men vi vet samtidig at etter hvert som isen trekker seg tilbake, vil også økt aktivitet kunne bli en faktor. Det gjør også at den økte interessen for regionen på sikt kan omsettes i mer sikkerhetspolitisk utfordrende problemstillinger.

Det har vært god både besøks- og møteaktivitet politisk med Russland i mange år. Og denne regjeringa har gjort det til et poeng å opprettholde den kontakten – selv under ellers vanskelige forhold.

Eirik Sivertsen (A) [14:01:06]: Jeg skal følge opp på klimasporet. Vi er enige om analysen. Det er rapportert på flere konferanser, og det har vært debattert også både nasjonalt og internasjonalt de senere årene nettopp at dette er noe som gjør samarbeidet og sikkerhetspotensialet stadig mer anstrengt. Jeg er litt usikker på om jeg er enig med utenriksministeren i at dette ikke er tilfellet i dag, for jeg tror vi ser allerede nå at den økte aktiviteten og politiske disposisjoner i forhold til dette bidrar i den retningen som utenriksministeren selv har beskrevet.

Men det utenriksministeren ikke svarer på, er: Hva vil Norge gjøre for å møte den akselererende utviklingen? For det sporet verden er på nå, fører oss jo ikke i mål i forhold til klimaavtalen i Paris. Da vil vi få se en gjennomsnittlig temperaturøkning i Arktis på tregangen. Vi snakker om over 10° C, noe som vil dramatisk endre regionen for evig framtid. Så hvilke tiltak girer vi opp med for å møte den akselererende utviklingen?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:02:14]: Som jeg var inne på, er regjeringas klimamelding et av de viktigste svarene på det vi gjør i Norge, og vi gjør også mye internasjonalt. Vi var et av de første landene som meldte inn forsterkede klimamål under Parisavtalen, og de redegjorde jeg for så vidt også for i min utenrikspolitiske redegjørelse.

Formålet med det var todelt. Det ene var å ha en større ambisjon på vegne av Norge, fordi de utfordring-

ene vi ser, som representanten Sivertsen helt riktig påpeker, er ikke reversible med mindre alle land gjør en solid innsats for å få det til. Det andre var at vi ønsket å trekke med oss andre land – andre vestlige land, særlig – i å bli mer ambisiøse. En liten stund etter at vi hadde gjort dette, kom også EU med forsterkede mål, som har en enorm betydning. Det er viktig at også de største forurenserne i verden gjør det, som står for mesteparten av utslippene. Vi har også, som representanten godt vet, omfavnet den grønne given til EU, der vi ser virkelig potensialet i å få til en grønn omstilling også i kjølvannet av pandemien.

I tillegg har statsministerens havpanel lagt vekt på bærekraftig havøkonomi, som er en viktig del av det.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:03:36]: Stormaktsrivalisering og fallande oppslutning om folkeretten skapar usikkerheit, og det er særleg merkbart i nord. Dei faktorene som ifylgje dei hemmelege tenestene i størst grad pregar trusselbiletet for Noreg og norske interesser, òg sjølvst i nordområda, er nært knytte til Russland og Kina. Den stortingsmeldinga som me behandlar no, er jo ei vid melding, og det ein kanskje saknar, fordi eg er medlem av utanriks- og forsvarskomiteen, er ein djupare analyse av denne situasjonen og kva ein ser føre seg – kva ein vil gjere rett og slett for å sikre betre oppslutning om folkeretten. Det er spesielt alvorleg for Noreg som eit lite land. Kan utanriksministeren seie litt om det?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:04:42]: Vi har en veldig fast holdning til både at folkeretten gjelder i Arktis – det er det ikke alle land som har, og det er et veldig viktig budskap fra norsk side når vi har dialog med andre land om dette – og at de som ønsker å engasjere seg i Arktis, typisk land som Kina, som ikke har en naturlig geografisk tilhørighet her, er nødt til å innordne seg den arkitekturen og de rammene som fins. Det gjelder f.eks. Arktisk råd, som ett viktig eksempel. Havretten, folkeretten, gjelder, og vi opplever at blant de arktiske statene er det full enighet om dette, og det er også et veldig tydelig og konsistent budskap fra Arktisk råd. Men det er de nye aktørene som på mange måter må ha og dele den samme oppfatningen for at det skal være aktuelt med den typen engasjement som flere ønsker. Vi følger veldig nøye med på kinesisk aktivitet i området. Samtidig er aktiviteten mindre enn det man kan få inntrykk av av og til. Det betyr ikke at det ikke kan endre seg i framtida, og nettopp derfor jobber vi målrettet sammen med flere andre land, men selvfølgelig også fra norsk side, for å kartlegge aktiviteten.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:05:50]: Det er kanskje ikkje så overraskande at Russland og Kina er dei faktorene som pregar trusselbiletet mest. Det er kanskje meir

overraskande at havretten ikkje vert respektert av EU. Det hadde me jo så vidt ein liten debatt om tidlegare her i salen, men eg vil gjerne be utanriksministeren om å vere litt meir konkret når det gjeld korleis regjeringa reagerer på den situasjonen ein er i. Vanlegvis er jo EU hylla og høgt halden av denne regjeringa. Det er mykje bra i EU, for all del, men dette er jo rett og slett ei fiendtlig handling inn i våre område. Korleis reagerer regjeringa, og kva gjer ein konkret?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:06:42]: Vi befinner oss jo nå i en situasjon som er ganske tilsvarende den vi hadde i 2011, der EU tildeler seg selv kvoter som er større enn dem vi har tildelt EU. Denne gangen kommer det som en direkte følge av brexit og at det blir endringer i mønstrene.

Vi har reagert veldig kraftig på det. Vi har reagert på både diplomatisk og politisk nivå, og vi har gitt klar og tydelig beskjed om at enhver EU-tråler, eller fiskebåt, som tar opp mer enn det som er kvoten, vil bli oppbrakt og forfulgt på vanlig måte, slik man gjør i alle andre sammenhenger. For oss er dette prinsipielt veldig viktig fordi det er opp til Norge som suveren kyststat å tildele kvoter, og det er jo i denne sammenheng også, mener vi, et brudd på våre suverene rettigheter, og det har vi også gitt EU veldig klar beskjed om.

Vi fortsetter selvfølgelig dialogen med EU om det, men det må ikke være noen tvil om at Norge både reagerer sterkt på det og kommer til å forfølge det dersom det fiskes mer enn det som er den kvoten vi har satt.

Mona Fagerås (SV) [14:08:05]: En analyse av muligheter for verdiskaping i Nord-Norge viser at potensialet for bærekraftig verdiskaping er svært stor og vil spille en nøkkelrolle i det nasjonale grønne skiftet. Men for at det grønne skiftet skal skje, er det noen barrierer som må brytes. For det første har Nord-Norge store utfordringer med å skaffe den riktige kompetansen og nok arbeidskraft. For det andre har Nord-Norge, sammenlignet med resten av landet, en svakere grad av satsing på forskning og innovasjon. For det tredje har Nord-Norge begrensninger i kapasitet og standard på infrastruktur, noe som selvsagt påvirker næringslivet.

Siden jeg i mitt innlegg etterlyste flere konkrete tiltak, spør jeg nå direkte: Hva gjør regjeringen konkret for å heve noen av disse barrierene?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:09:09]: Som flere har vært inne på tidligere, er det nettopp lagt fram en nasjonal transportplan, og det er jo et veldig viktig svar på mange transportutfordringer i Nord-Norge. Jeg skal ikke gjenta den her, den skal jo behandles i Stortinget separat, men jeg vil særlig peke på to ting som ligger i nordområdemeldinga knyttet til samferd-

sel. Det ene er at etatene under Samferdselsdepartementet i 2020 fikk i oppdrag å gjennomføre en helhetlig KVV for transport i Nord-Norge, der også Nord-Norge-banen, hel- eller delstrekninger, inngår som en del av det. Det mener jeg er et viktig poeng, for man vet jo at med så store avstander er man avhengig av å se ting i større sammenheng. Det er et arbeid vi fra vår side selv sagt prioriterer. Når vi jobber med disse spørsmålene for å se det mest mulig helhetlig, er det også viktig at akkurat i Nord-Norge, og det står eksplisitt i meldinga, er det ikke bare den rent samfunnsøkonomiske nytten som kan legges til grunn for samferdselsprosjekter, det må også gjøres en bredere vurdering.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Statsråd Linda Hofstad Helleland [14:10:34]: Sammen med dem som lever og arbeider i nord, ønsker regjeringen å videreutvikle Nord-Norge som en fremtidsrettet og livskraftig landsdel. At det går bra i Nord-Norge er viktig for hele Norge, og det har lenge også gått bra i nord.

Nord-Norge er en svært viktig landsdel for oss som nasjon. Den bidrar til verdiskaping, sysselsetting og er en viktig del av vår identitet og vår kultur. Som distriktsminister er jeg opptatt av å bidra til attraktive lokalsamfunn i nord, også i de samiske områdene. Skal vi legge grunnlaget for en positiv utvikling, må de unge investere fremtiden sin i nord. Da må vi bygge samfunn der unge ønsker å bo. Det kan vi ikke gjøre ved å se oss tilbake og bygge fremtiden etter mønster fra fortiden og dens næringsmessige og teknologiske begrensninger.

Attraktive lokalsamfunn handler om alt fra gode offentlige tjenester og rikt opplevelsestilbud til spennende arbeidsplasser og knoppskyting basert på kompetansen, beliggenheten, næringsstrukturen og naturressursene vi har. Diskusjonen om utvikling i nord mener jeg i stor grad handler om de nye blå og de nye grønne jobbene hos bedriftene langs kysten. Det handler om desentralisert utdanning. Det handler om gode veier, både fylkesveier og riksveier. Det handler om transport til sjøs, og det handler om et godt flytilbud. Men det handler også om gode bomiljø og ikke minst gode rammebetingelser for dem som ønsker å skape de jobbene som er nødvendig for at folk skal bo der. Det er summen i denne meldingen som legger grunnlaget for Nord-Norge som en motor for Norge.

Skal vi skape livskraftige samfunn der lokalsamfunn utvikles, må vi bidra til gode rammevilkår for jobbskaperne. Det er derfor vi senker skattene med 34 mrd. kr, for å gjøre næringslivet bedre i stand til å skape flere arbeidsplasser, utvikle nye næringer og kunne investere i fremtiden. Her er nordnorsk næringsliv en motor, og sånn sett kan vi også bidra til å gjøre

Nord-Norge til en offensiv region i utviklingen av de nye, grønne jobbene.

Nordnorske bedrifter peker på at kapitaltilgangen i landsdelen er svakere enn i andre regioner, og at mangel på kompetent arbeidskraft hemmer utvikling og vekst. Det er nettopp derfor vi ønsker å opprette et investeringsfond for Nord-Norge og et gründerfond for de unge. Dette vil gi et løft for landsdelen. Gjennom Utdanningsløftet har regjeringen det siste året satt av milliardbeløp for å sikre gjennomføring og styrke kompetansen for lærlinger, for elever i videregående og for permitterte og ledige. Det vil også gi Nord-Norge store muligheter for utvikling.

Velfungerende småbyer og tettsteder er en motor for utvikling også i områdene rundt der de ligger. Nord-Norges rike naturressurser representerer også unike muligheter for økt verdiskaping. For å støtte opp under dette vil regjeringen i løpet av våren legge frem tre distriktsstrategier. De vil også være svært viktige for Nord-Norge. Strategiene vil rette fokus på småbyer og tettsteder, hele kysten vår og på fjellet og innlandet.

God samferdsel binder Norge sammen. Både folk og varer kommer raskere og tryggere frem. Da regjeringen la frem ny nasjonal transportplan, viste vi hvordan vi vil fortsette regjeringens historiske samferdselsprosjekt. Mange av dem ligger i Nord-Norge.

Digitalisering gjør det mulig å løse oppgaver på helt nye måter. Vi kan få flere fjernarbeidsplasser. Regjeringen har også satt i gang et arbeid for å sikre fleksible arbeidsssteder i statlige arbeidsplasser. Det ser vi også nå er prøvd ut ved at næringsministeren var første ute med å utlyse stillinger i et departement med arbeidssted Norge. Pandemien sjokkdigitaliserte Norge i stor grad. Det gjør det mulig at flere også kan jobbe for store selskaper eller etater og direktorater og bo i Nord-Norge.

Pandemien var også på mange måter tøff og er tøff for Nord-Norge, men landsdelen har stått bedre i krisen enn mange andre regioner. Da er det også viktig at vi nå satser på å skape flere arbeidsplasser og verdiskaping i nord, sånn at folk ønsker og har lyst til å bo der.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Cecilie Myrseth (A) [14:15:54]: For at noe skal kunne kalles nordområdepolitikk, må det jo være det som kommer på toppen av all annen nasjonal politikk. Men den kritikken som er kommet av meldingen, illustreres veldig godt når man hører ministeren snakke nå. Man tar det som gjelder for alle, og så putter man på ordet «Nord-Norge». Det holder ikke.

Det illustreres også når man i tiltakene i meldingen viser til etablering av nye redningshelikopter, som ble vedtatt i 2011. Det er ni år siden. Eller når man viser til at man skal følge opp og etablere et kvotesystem for fis-

keriene. Det ble vedtatt i fjor. At man skal følge det opp, er en selvfølge; alternativet er at man ikke skal følge opp Stortingets vedtak.

Sånn kunne man ha gått videre igjennom meldingen. I tillegg står det mye at man skal følge opp eller man skal videreføre eller vurdere. Hva er egentlig nytt i denne meldingen?

Statsråd Linda Hofstad Helleland [14:16:59]: Som distriktsminister er jeg veldig glad for at vi har en nord-områdemelding som den som nå ligger på bordet, sammenlignet med den Arbeiderpartiet var med på å legge frem, som var mange flotte ord, men det var lite konkret som handlet om dem som bor der. Det er det som er så bra med denne meldingen, at den handler om hvordan vi skal skape jobber og hvordan vi skal skape fremtidstro videre i Nord-Norge. Og da skal vi gjøre mer av det vi vet virker. Det handler om en formidabel satsing på kompetanse, så bedriftene har mulighet til å få den kompetente arbeidskraften som de ønsker deg, og en formidabel satsing på samferdsel. Det handler om en formidabel satsing på desentralisering, høyhastighetsbreddband, forsterket ekomsatsing i Finnmark, så folk kan jobbe og bo hvor de vil i landet, sammenlignet med Arbeiderpartiet, som bare vil ha mer stat – det er det eneste svaret – og samarbeide med Senterpartiet som setter hele EØS-avtalen i spill. Det vil være en dramatisk opplevelse for folk, men også dramatisk for arbeidsplasser i Nord-Norge, som kommer til å bli svært utsatt.

Cecilie Myrseth (A) [14:18:03]: Det er nok et illustrerende svar på at man bare snakker i store ord. Det er åpenbart at de som har skrevet denne meldingen – man har gode fagfolk med seg – vet hva man snakker om. Men problemet er at tiltakene uteblir, og det man har gjort, er at man har bedt alle departementene om å ramse opp alt som er gjort av vedtak i Stortinget, som det kan puttes «Nord-Norge» på, og så sier man at det nordområdepolitikk.

Spørsmålet mitt er: Hva er de nye forpliktende forslagene for Nord-Norge, særskilt?

Statsråd Linda Hofstad Helleland [14:18:42]: Vi vil gjøre det vi vet virker for Nord-Norge. Før pandemien så vi at Nord-Norge var en av de regionene i Norge som hadde vekst i næringslivet, som etterspurte kompetent arbeidskraft. Det luktet nesten ikke asfalt noe sted i Nord-Norge før denne regjeringen tok over. Vi har fått et historisk samferdselsløft. Og vi ser hvor viktig infrastruktur, kompetanse og digitalisering er for at bedriftene skal klare seg.

I hverdagen handler det også om hvordan vi følger opp rundt om i kommunene i Nord-Norge. Kommu-

nen som representanten er fra, Tromsø, sa nei til massevis av arbeidsplasser i Arctic Center – en forferdelig sak, synes jeg, fordi en sånn satsing ville ha skapt arbeidsplasser i Nord-Norge, arbeidsplasser i Tromsø, satsing på reiselivet og vintersportssteder. Det må også være en sammenheng mellom det man gjør i praksis, og det man står på talerstolen og fremfører.

Eirik Sivertsen (A) [14:19:59]: Jeg tror jeg må si at det mest framtrepende ordet i statsrådens innlegg her på talerstolen var «også», fordi med ett unntak, et kapitalfond i Nord-Norge, skal alle tiltakene hun nevner, «også» gjelde for Nord-Norge.

I lys av de spesielle utfordringene som alle partier har snakket om her i dag, og de spesielle mulighetene Nord-Norge representerer for nasjonen, skulle det bare mangle at ikke samferdselssatsing, utdanningsatsing, skattepolitikk også skulle gjelde for Nord-Norge.

Jeg skal være helt presis i spørsmålet: Hvis det er sånn at Nord-Norge og nordområdene representerer en helt særskilt mulighet for nasjonen Norge, men står overfor helt særskilte utfordringer, hvilke særskilte politiske og økonomiske virkemidler er regjeringen villig til å bruke for å realisere de mulighetene dette området har?

Statsråd Linda Hofstad Helleland [14:21:01]: Dette minner meg litt om da nordområdemeldingen ble lagt frem. Det var så harde ord, og det var en svartmaling uten like. Man fremstiller Nord-Norge som en landsdel som nærmest står med lua i hånda og må ha støttehjul for det meste. Vi ser en landsdel med fantastiske ressurser, med mennesker som ønsker å stå på og få til ting. Jeg tror også representanten vet like godt som meg at når man ser på forslagene fra Arbeiderpartiet, er det ikke mye å skryte av. De kom i siste runde her også med et forslag om Nord-Norge-banen, fordi det ville ta seg dårlig ut med de store ambisjonene som Arbeiderpartiet har kommet med her i forkant, å ikke være med og støtte forslaget fra Senterpartiet, SV og Fremskrittspartiet, som lå på bordet. Men tiltak som vi presenterer her, er tilgang på mer risikokapital, det er gründerfondet, det er en storsatsing videre på utdanning og kompetanse, på samferdsel, på fortsatt skatte- og avgiftslettelser, som vi vet også Nord-Norge trenger, for Nord-Norge trenger veldig mye av de samme tiltakene som resten av landet for å få verdiskaping.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:22:27]: Det er mykje store ord – det blir mykje kompetanse, digitalisering, infrastruktur, arbeidsplassar og så vidare i det store. Så var det eitt konkret punkt, og det gav eg ros for i stad frå talarstolen, og det var at det er eit fond.

Eg trur ikkje tvangssamanslåing av Troms og Finnmark har bidrege til betre folkesetnad. Eg trur ikkje fiskeripolitikken til denne regjeringa har bidrege til at kystkommunane har fått betre folkesetnad. Eg trur ikkje nedlegginga av Høgskulen i Nesna og sentralisering av tilbod innanfor utdanning har gitt betre folkesetnad og meir bulyst. Eg kunne ha ramsa opp mykje, mykje meir, men lat oss no halde oss til utdanning, for kompetanse blir nemnt så mykje av statsråden. Vil regjeringa bidra til at meir av utdanningstilbodet vert desentralisert til studie- og høgskulesenter, som ein har god erfaring med i Nord-Noreg? Og kvifor er ikkje det med i meldinga?

Statsråd Linda Hofstad Helleland [14:23:31]: Det tror jeg kanskje representanten vet, fordi regjeringen jobber med en strategi for desentralisert utdanning, og det er jo der vi vil presentere hvordan vi ønsker å legge til rette for mer desentralisert utdanning og også kompetansepåfyll for mennesker. Vi vet jo at det er viktig for at folk skal bli værende, at ungdom ikke skal flytte fra hjemstedet sitt. Jeg er veldig glad for at vi nå ser på denne strategien også knyttet opp mot den distriktsstrategien som regjeringen er i gang med, for vi ser at det er stor forskjell på kysten av Nord-Norge og innlandet. Jeg har god tro på at en desentralisert utdanningsstrategi også vil bidra til at flere blir værende hjemme i nord.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:24:34]: Det er jo betimeleg at ein kjem med tre distriktsstrategiar etter åtte år. Me har etterlyst distriktspolitikk i åtte år. Det veit eg at representantane frå Nord-Noreg har gjort òg, dei som lever der, bur der, kjenner det på kroppen. Når fylkeshovudstaden mistar 9 pst. av innbyggjarane, kjenner ein jo det – òg i nærområdet, ikkje sant, og ikkje berre akkurat der det skjer. Det har ingen positive ringverknader.

Men no skal eg spørje om noko heilt konkret, og det er Nord-Norge-banen. Det kjem kanskje ein strategi for den òg, då, men det har eg iallfall ikkje høyrte har vorte varsla. For den utgreiinga frå Jernbanedirektoratet vart jo overlevert til Samferdsledepartementet i 2019. Då var ho på høyring, men så har det vorte heilt stilt.

Eg kan stille to spørsmål. Når det gjeld fylkesvegar, veit i det heile teke distriktsministeren kor stort etterslepet er, og kor mange år det vil ta? Men det mest konkrete er: Kvifor er det ikkje sagt noko konkret om Nord-Norge-banen i denne meldinga – og heller ikkje i NTP?

Statsråd Linda Hofstad Helleland [14:25:40]: Det er fordi det er i gang et arbeid med en KVVU som skal komme i 2023. Så spørsmålet mitt nå er om det som Senter-

partiet og Arbeiderpartiet foreslår i dag, er det en tilleggsbestilling som skal komme oppå det arbeidet som nå allerede gjøres i KVVU-en, og som skal ferdigstilles? Er det mer kunnskap, mer utredning enn det KVVU-en vil gi oss over de samlede investeringene på samferdsel? Det er nå det ene.

Og etter at Senterpartiet var med i regjering og flyttet fylkesveiene over til fylkeskommunene – uten noen finansering – og estimerte et vedlikeholdsetterslep på noen få millioner, som vi måtte bruke tiggangeren på i ettertid, har for første gang en regjering nå sagt at vi går inn fra statens side med medfinansiering. Det har aldri skjedd før. Det var jo en gedigen sentraliseringsreform Senterpartiet var med på, fordi når fylkesveiene ikke fikk ... (Presidenten avbryter)

Presidenten: Då var tida ute.

Mona Fagerås (SV) [14:26:54]: Høyres tidligere statsråd Victor Norman har ledet demografiutvalget. Han mener at vi må ha et påbud om desentralisert utdanning, og at desentralisert utdanning er løsningen for distriktene.

Jeg merket meg at ministeren i sitt innlegg sier at vi skal ha en formidabel satsing på kompetanse. Dette står i sterk kontrast til det som har skjedd på Nesna, et studiested som i hundre år har levert kvalifiserte lærere til en hel landsdel, en levering som er selve grunnlaget for bosetting, for hvem vil bosette seg på et sted uten en god skole og uten gode, kvalifiserte lærere?

Hvordan mener distriktsministeren at regjeringen leverer på desentralisert utdanning, all den tid regjeringen med åpne øyne så på at Campus Nesna ble nedlagt?

Statsråd Linda Hofstad Helleland [14:27:56]: Da styret ved Nord universitet besluttet å legge ned studiestedet Nesna, respekterte regjeringen det, men vi har sett et behov for mer desentralisert utdanning, og det er derfor vi er i gang med vårt arbeid med denne strategien. Nå ser vi mulighetene digitaliseringen gir, ved at man kan studere som en del av virtuelle studie-hub-er, eller sitte i et arbeidsfellesskap, eller bidra på ulike måter. Det handler ikke bare om geografiske campuser som blir lokalisert rundt omkring; man kan studere på mange ulike måter. Vi er opptatt av at folk skal ha flere muligheter å velge mellom. Det viktigste er at folk får tilført kompetanse, muligheten til utdanning, og det er derfor vi nå er godt i gang med arbeidet med å legge frem denne strategien, for vi ser at det er et stort behov her.

Presidenten: Replikkordskiftet er avslutta.

Martin Henriksen (A) [14:29:15]: Arbeiderpartiet vil gjøre 2020-årene til nordområdenes tiår. Det er på

tide med nye initiativer etter åtte år med lave ambisjoner. Nordområdepolitikken fra 2005 var en start, og den snudde kartet. Regjeringa snur kartet tilbake igjen når den sentraliserer. Nordområdemeldinga hadde gode analyser, men manglet politikken. Det var et slags NM i tilløp uten hopp. Arbeiderpartiet vil ha større ambisjoner for utviklingen, en nordområdepolitikk som er nærmere folk, og en nordområdepolitikk som er grønne og gir løsninger på klimakrisa.

Men det er stort problem. Folkene mangler. Forutsetningen for å ha aktivitet, for å utnytte ressursene og for å ha troverdighet overfor våre naboer er at det bor folk i nord. Norges potensial i nord kan rett og slett ikke utnyttes dersom kysten avfolkes. Det første vi bør gjøre, er åpenbart å slutte med mye av det høyreregjeringa har gjort, enten det er å kutte i fylkeskommunenes budsjetter eller å sentralisere i det vide og det brede.

Vi må satse på velferd, skole, barnehage og et godt kulturtilbud, og vi trenger å ta tilbake initiativ i politikken i nord og overfor våre naboer. Derfor vil Arbeiderpartiet at nordområdene skal defineres som vårt viktigste fredsprosjekt. Vi vil gjøre nordområdene til sentrum for grønn omstilling, og initiativene innebærer også å snu sentraliseringen. Man kan stå på kaia et sted langs kysten i nord og se frysetrålerna gli forbi inn til frysehotellene i Tromsø før de sender fisken fryst ut av landet. Man kan være lokalpolitiker i en havbrukskommune, men ikke merke noe særlig til aktiviteten når kommunebudsjettet skal vedtas, og vi kan sitte hjemme i stua vår og høre festtaler om Nord-Norge på tv-en vår, men samtidig se at Nav, tingretten, skattekontoret eller studiestedet blir lagt ned.

Dette er ikke politikk som skaper optimisme, det er ikke politikk som gir bolyst eller – enda viktigere – bli-lyst i nord. Derfor har Arbeiderpartiet foreslått en rekke tiltak for å sørge for å snu sentraliseringen og få kompetansearbeidsplasser til distriktene, deriblant en egen næringsgaranti som sikrer at staten styrer på en bedre måte.

Vi må også øke satsingen på kunnskap, og den korte beskjednen fra Arbeiderpartiet er at mer av kompetansen om nord må ligge i nord. For eksempel: Når 80 pst. av de norske havområdene ligger i nord, tilsier det at mer av kompetansen om hav burde ligge der, nær ressursene og næringen som forvalter dem. Jeg lurar på hvor de offensive planene for hvilke kompetansetilbud man kan opprette i nord, eller flytte til nord, er i regjeringas melding og regjeringas politikk. Det er nærmest fraværende.

Jeg så noen som skrev da regjeringa la fram nordområdemeldinga si at det var bra man ikke hadde lyttet til de høye ropene om å opprette nye sentre. Dersom det hadde vært tankegangen under den rød-grønne

regjeringa, hadde vi ikke hatt satsingen på Framsentret i Tromsø, ikke satsingen på Nordområdesenteret i Bodø, og heller ikke fått opp nye kompetansetilbud – tvert imot. Det er nok nordområde til alle, og vi burde satse på både ny kunnskapsutvikling og nye sentre som gjør Norges posisjon i Arktis og nordområdene enda mer framtrepende.

Det som også er viktig for Arbeiderpartiet, er å sørge for mer lokal verdiskaping fra våre ressurser. Det er et perspektiv nordområdemeldinga nesten er totalt blottet for. I mange lokalsamfunn merker man lite til at hjemstedet er rikt på naturressurser. Det kalles ofte det arktiske ressursparadokset. Det er et paradoks som må løses. Vi vil stille klare krav om lokale ringvirkninger, om arbeidsplasser og oppbygging av lokal leverandørindustri når man får ta i bruk naturressursene i nord.

Jeg er glad for at Arbeiderpartiet har det mest offensive programmet for nordområdene og Nord-Norge. Særlig kontrasten til regjeringa er stor. På fire sider i Arbeiderpartiets nylig vedtatte partiprogram har vi mer konkret politikk enn det regjeringa klarer å levere på en 200 siders nordområdemelding. Det viser at det til høsten er god sjanse for at det blir større ambisjoner og en ny giv i nordområdepolitikken.

Hårek Elvenes (H) [14:34:22]: Representanten Fagerås hadde en småsjarmerende ode til torsken, men jeg holder meg nå til godeste Petter – Petter Dass:

«Skuld' Torsken os feyle, hvad havde vi da,

Hvad skulle vi føre til Bergen herfra?»

Spenningens Land var tittelen på den første sosialantropologiske studien av Nord-Norge. Det var faktisk biskop Eivind Berggrav som i 1937 utga denne boka. Det ble en bestselger det året, og solgte i 50 000 eksemplarer. Da, som nå, er Nord-Norge spenningens land. Det er en landsdel preget av folk med et ukuelig pågangsmot, et rikt næringsliv, enorme naturressurser og en storslått natur. Men det er også en landsdel som har sine utfordringer, og disse utfordringene er primært knyttet til tilgang til kunnskap og kompetanse for å kunne videreutvikle og skape nye bedrifter.

Økonomien i Nord-Norge var i perioden 2008–2018 bedre enn økonomien for landet for øvrig. Veksten var høyere. Og småkommunen Moskenes, øykommunen langt der ute i Lofoten, lå faktisk på gründertoppen i Nord-Norge. Tusen mennesker klarte i løpet av en tiårsperiode å skape 139 nye bedrifter. Disse bedriftene var primært knyttet til turisme og fiskeri.

Helårsturisme var for to tiår siden et nokså ukjent begrep i Nord-Norge. Hurtigruta gikk tom om vinteren. Nå ser vi at helårsturismen skaper etterspørsel etter lokale kulturtilbud og lokale aktivitetstilbud. Jeg tok

hurtigruta fra Sortland til Svolvær tur-retur i romjula for noen år siden og kom i prat med kapteinen. Han fortalte meg at på den turen, rundturen fra Bergen til Kirkenes, var det passasjerer av 17 forskjellige nasjonaliteter. Det forteller litt om potensialet som ligger i turisme.

Effektive og sikre trafikkløsninger er helt sentralt i utviklingen av landsdelen. Ja, det er like sentralt som EØS-avtalen. Husk: Nordland er ett av landets viktigste og største eksportfylker, og eksporten utgjør en veldig høy andel av verdiskapingen i Troms og Finnmark. Det er en unison tilbakemelding fra industrien i Nord-Norge om at man må slutte opp om EØS-avtalen, noe Senterpartiet ikke gjør.

Den som har vært i Nord-Norge og kjørt E6 oppover, ser at det har vært et formidabelt løft hva gjelder framkommeligheten på E6 nordover. Og mer kommer. Ifølge Nasjonal transportplan skal det bygges ny E6 fra Fauske til Hamarøy. Det er i dag en trafikkbelastet vei. Trailere må jo legge seg inn mot midten av veibanen for å komme gjennom de smale tunnelene. Så det vil være et formidabelt løft.

Tiden tillater meg ikke å ramse opp de mange infrastrukturprosjektene som er gjennomført, og som kommer. Under paraplyen – eller under radaren, rettere sagt – foregår det et grønt skifte. For eksempel fergesambandet Bodø–Moskenes vil nå bli lagt ut på anbud, med kombinert hydrogen- og elferge. Bare det grepet vil føre til 26 tonn reduksjon av CO₂ i løpet av året.

Storpolitikken har absolutt implikasjoner for Nord-Norge. Vi ser en utvikling etter hvert som ikke-arktiske stater melder sin interesse for dette området, hvor man ønsker å framstille nordområdene som et konfliktfylt område uten jurisdiksjon. Det er feil. Der ligger en fellesnevner for de arktiske statene: å stå opp for folkeretten, slik at man kan beholde dette området som et fredelig og stabilt område.

Folk-til-folk-samarbeidet i nordområdene er godt, og vi skal være glad for det. Men vi må heller ikke miste av syne at dette samarbeidet også påvirkes av det storpolitiske og det sikkerhetspolitiske. Derfor er det så trist med den russiske styrkeoppbyggingen, selvhevdelsen gjennom utenrikspolitikken og den destabiliseringen som Russland driver mot Vesten. Hva intensjonen er, vet bare Russland selv, men dette er direkte til skade også for de mellomfolkelige forbindelsene som har vært så gode i århundrer.

Til slutt vil jeg si: Det satses stort på forsvaret i Nord-Norge. Det har denne regjeringen gjort gjennom forrige langtidsplan og gjennom nåværende langtidsplan.

Morten Wold (FrP) [14:39:46]: Fred, stabilitet og forutsigbarhet er nøkkelord for hvordan vi vil ha situa-

sjonen i nordområdene. Mitt innlegg vil derfor mest handle om forsvarspolitik.

Fremskrittspartiet ser på nordområdene som en stor ressurs for Norge. Med store protein- og mineralressurser er nordområdene en viktig del av vårt ressursgrunnlag. Det er derfor viktig å forvalte ressursene på en god måte, og like viktig er det å ha avklarte avtaler som respekteres, med andre aktører i områdene.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen både regionalt og globalt har dessverre forverret seg. Mer usikkerhet og større grad av rivalisering mellom USA, Russland og Kina bidrar til å gjøre nordområdene til en arena for ny aktivitet og større fokus.

Militærstrategisk har nordområdene stor betydning ettersom Russlands kjernefysiske gjengjeldelseskapasitet er plassert på Kolahalvøya. Det er en grunnleggende interesse for Russland å beskytte denne kapasiteten og sikre den isfrie seilingsruten fra Kola og ut i det nordlige Atlanterhavet og Norskehavet. Havområdene i Arktis er også viktige operasjonsmessig for atommaktenes strategiske ubåter, bl.a. som følge av muligheten for å operere under isdekket.

Russlands bastionforsvar, som går ut på å beskytte landets strategiske kapasiteter frem til GIUK-linjen – Grønland, Island og UK – har de senere år også blitt forsterket med nye generasjoners strategiske ubåter og nye missilprogram. Dette vil kunne ha stor betydning for NATOs evne til å holde sjøveiene over Nord-Atlanteren åpne og tilgjengelige for alliert forsterkning av Europa i en krisesituasjon.

Russland har bygget opp sine militære og sivile ressurser i området. Flere øvelser og mer aktivitet har vært gjennomgående de siste årene. Russland utgjør i dag ingen direkte militær trussel mot Norge. Derimot er det at landet fokuserer på å sikre kontroll i nordområdene, en faktor som setter norsk sikkerhet under press.

Kinas stormaktambisjoner påvirker de sikkerhetspolitiske utfordringene globalt. Landet har i de senere årene økt sin oppmerksomhet rundt Arktis også sikkerhetspolitisk.

I den senere tid har Kina gjennomført øvelser i områdene sammen med Russland, noe som viser at landet inkluderer nordområdene i sin interessesfære. Kinas innflytelse også militært i regionen gir grunn til bekymring for NATO.

Det vil være naivt ikke å se kritisk på kinesiske investeringer og engasjement som mulige utfordrere til stabilitet i regionen. Kinesisk bygging av infrastruktur i Norge kan også være utfordrende i et bredere samfunnssikkerhetsperspektiv. Kinas interesse for mer forskning lokalisert til Svalbard og i Arktis generelt viser også at Kinas mål er større kunnskap om, og ytterligere tilstedeværelse i, regionen.

USA har de senere år dreiet mer av sin geopolitiske oppmerksomhet mot sikkerhetssituasjonen i Asia, hvilket har medført mindre oppmerksomhet mot Europa. Dette har medført at europeiske NATO-land har måttet ta en større del av ansvaret for egen sikkerhet. De europeiske NATO-landene har økt sine forsvarsbudsjetter de siste årene, mye takket være et sterkt press fra USA.

Til tross for mindre engasjement overfor Europa har USA og NATO forsterket oppmerksomheten på nordområdene og Arktis. Dette skyldes både at Norge har fremhevet viktigheten av dette i alliansen i mange år, og at russisk oppbygging i seg selv er av sikkerhetsmessig betydning for USA og NATOs evne til å ivareta egen sikkerhet.

Fremskrittspartiet er fornøyd med nordområdesatsingen som ble vedtatt i forliket om langtidsplanen for Forsvaret. Etableringen av en helikopterskvadron på Bardufoss, oppgradering og modernisering av Kystvakters ressurser samt styrkingen i Finnmark viser at Norge har evne, vilje og kapasiteter til å ivareta våre interesser i nordområdene.

Eirik Sivertsen (A) [14:44:14]: Jeg synes dette er en debatt som på en god måte illustrerer poenget om at når vi diskuterer de norske nordområdene, må det skje også i en internasjonal sammenheng. Det som er en av mine bekymringer, er at vi har en tendens til å gjøre nordområdesatsingen ikke til en nasjonal satsing, men snakker den ned til å bli en regional satsing, en ny Nord-Norge-plan. Den fellen må ikke nasjonen gå i. Det vil selvfølgelig ramme Nord-Norge, men det vil også ramme nasjonen hvis man nedvurderer og nedgraderer det til det.

Jeg har lyst til å takke for så vidt både komitélederen og utenriksministeren for nettopp å bidra til å plassere Norge og den norske nordområdepolitikken inn i den utenrikspolitiske sammenhengen på en veldig god og balansert måte.

Så har jeg lyst til å si at det jo ikke er noe nytt at Arbeiderpartiet har vært opptatt av også å flytte ledelselementer i Forsvaret nordover. Det var bl.a. noe som herværende tidligere forsvarsminister Espen Barth Eide gjorde da han la fram langtidsplanen for Forsvaret i 2012. Han foreslo å flytte ledelsen for Luftforsvaret og koble den til det operative hovedkvarteret på Reitan i Bodø. Det var en god idé da, det er en god idé også nå.

Jeg har også hatt gleden av å representere Stortingets arktiske delegasjon i det internasjonale parlamentariske samarbeidet. I forrige uke var Stortinget vertskap for en todagers konferanse – digitalt i disse covid-19-tider, noe som for så vidt fungerer utmerket, vi trener stadig vekk på å bli bedre. Utenriksministeren hadde også tid og

bidro på en ypperlig måte til å fremme de diskusjonene vi hadde om hva som er viktig nå.

Det er to ting som jeg har lyst til å ta fram fra den slutterklæringen som det da var konsensus om, der både Russland, USA, Europaparlamentet – som er fullverdig medlem – de nordiske landene og Canada deltok. Det er to ting som er viktige.

Det ene er, som utenriksministeren var inne på her også, i replikkvekslingen, at de landene som har de største utslippene, også har et særskilt ansvar for å sørge for at vi kommer i mål med de ambisiøse målsettingene som følger av Parisavtalen. I Arktis blir vi truffet først og hardest av konsekvensene for klimaet. Da er det et paradoks at hvis man tar de åtte arktiske nasjonene og observatørnasjonene, inkludert EU, til Arktisk råd, representerer de, med 2018-tall, mer enn 70 pst. av de årlige utslippene av CO₂. Da mener de arktiske parlamentarikerne at det også påligger et særskilt ansvar for Arktisk råd, som en frivillig sammenslutning, for å vise vei for hvordan vi skal nå målsettingen om å kutte utslippene, slik at vi ikke får en farlig oppvarming av kloden. I Arktis vil den være særlig spesiell. Den utfordringen må utenriksministeren ta med seg til ministermøtet i Arktisk råd i mai. Hun må ta den med seg til sine kolleger som skal representere Norge under COP26-forhandlingene i Glasgow senere i år, der de arktiske landene må vise vei for hvordan de 200 landene skal oppnå enighet.

Den andre internasjonale utfordringen som jeg har lyst til å nevne, er knyttet til den raske utviklingen vi ser når det gjelder klima, som er en utfordring for folk som bor i nord, men det er også en sikkerhetspolitisk utfordring som vi har diskutert. Den er farlig som en trussel mot menneskeheten, og den akselererer. Da har vi også behov for å øke innsatsen vår for å ha kunnskap for å forstå hva det er som skjer, hvilke effekter det er klimaet har, og hvorfor det akselererer sånn som det gjør. En av de store tingene vi har gjort fire ganger før, er å ha et internasjonalt polarår. Det siste var i 2007–2008. Det var en planmessig samordnet ressursøkning internasjonalt for å skaffe seg mer kunnskap om hvilke effekter det er vi ser, hva det er som skjer, og hvordan det vil påvirke verden framover.

Det tar litt tid å koordinere en sånn internasjonal innsats. Derfor er tiden nå kommet – og det sier de arktiske parlamentarikerne også – for å be om et nytt internasjonalt polarår. Mest sannsynlig er det realistisk å få til det når det er slutt på FNs havtiår, altså rundt 2030. Den utfordringen mener jeg også den norske regjeringen må plukke opp, jobbe for og sette seg i førersetet for. Vi kan ikke vente 50 år til – som det tradisjonelt har vært mellom polarårene. Det har vi ikke tid til med den raske klimautviklingen vi ser, verken i Arktis eller i

Antarktis, og også fordi det har så stor betydning for resten av kloden og utviklingen av klimaet der.

Magne Rommetveit hadde her teke over presidentplassen.

Ingjerd Schou (H) [14:49:34]: Jeg har med interesse hørt på representanter fra Arbeiderpartiet som har vært på landsmøte og nå har fire sider med konkrete tiltak for Nord-Norge. Det ser jeg fram til. De er nesten blottet med sitt fravær i kommentarene til meldingen, så hvis klarsynet har kommet i løpet av landsmøtehelgen, setter vi jo pris på det.

Det er mye regjeringen har gjort for hele landet, selvfølgelig også for Nord-Norge. For denne landsdelen er det særskilte satsinger – som for øvrig i nasjonal politikk, noe som også Nord-Norge nyter godt av, i enkelte tilfeller kanskje mer enn andre steder i landet. Dette gjelder for utdanningsløftet, og særlig for en storsilt satsing på samferdsel og vei. Dette gjelder også for enklere vilkår for næringslivet, i tillegg til opprustning av Forsvaret. Jeg tror det er viktig at man snakker positivt opp en landsdel som har så enorme ressurser. Men til de sjekketriksene som er lagt fram fra opposisjonen i dag, må jeg nok si at å framstille hvor galt det som regjeringen har holdt på med i åtte år, er, ikke får den helt store attraktiviteten. Det fortjener ikke regionen. Det er enorme ressurser, og det er en flott landsdel. Jeg har nå vektlagt det komiteen har kunnet enes om som hovedlinjer i meldingen, og der man har funnet fram til gode formuleringer sammen, men det er like fullt enkelte unntak.

Det er beklagelig når enkelte partier sår usikkerhet om enkelte løsninger, som enten er urealistiske eller vil føre til å undergrave andre satsinger. Det er også beklagelig med initiativ og vedtak som ikke er tilstrekkelig utredet, og som også kan medføre utilsiktede konsekvenser. I behandlingen av nordområdemeldingen har vi sett begge deler. Det ene er at regjeringspartiene fikk et flertall imot seg i forslaget om å be regjeringen sikre norsk eierskap av kritisk infrastruktur og eiendom samt å sikre nasjonal kontroll over naturressursene i nordområdene. Flertallet for dette vedtaket ble oppnådd med støtte fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Norge har kontroll over naturressursene i nord, slik vi har det i hele landet. Det er derfor ikke helt godt å si hvilken utfordring forslaget er ment å løse. Det som derimot er tydelig, er at et slikt vedtak kan ha negative og uforutsette konsekvenser. Hva skal skje med Hurtigruten, som har utenlandske eiere? Hva med private bedrifter i nordområdene? Skal næringslivet og utnyttelse av naturressurser i nord ha flere begrensninger enn andre steder i

landet? Meldingen er ment å sikre muligheter i nord, ikke å frata dem.

Et annet område hvor det igjen ble sådd usikkerhet, er spørsmålet om en Nord-Norge-bane – til Tromsø? Hva med resten? Dette er et så omfattende prosjekt at det vil spise opp hele handlingsrommet for alle andre satsinger på samferdsel. Da er det verdt å merke seg for alle andre som er opptatt av intercity eller farleden til Fredrikstad, en av de største havnene, at det røk ut med dette. Det er derfor vi i regjeringen har prioritert å ferdigstille igangsatte prosjekter og forbedre den infrastrukturen vi har tilgjengelig, der det også er et betydelig vedlikeholdsettersele.

En Nord-Norge-bane vil ikke alene løse transportutfordringer i Nord-Norge. Dette må ses sammen med vei, sjø og luft, landet vårt er skapt slik. Derfor har vi også igangsatt, i regi av regjeringen, en helhetlig konseptvalgutredning om transportløsninger i Nord-Norge, hvilket jeg også ser at det regionale nivået etter spør. Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Fremskrittspartiet ber i meldingen om umiddelbar igangsettelse av denne banen. Hvordan skal dette finansieres? Jeg skal ikke si at det er helt i det rødgrønne, men det er i hvert fall helt i det blå. Arbeiderpartiet støtter riktignok ikke forslaget, men formulerer seg utydelig. Omkring slike enorme satsinger må vi kunne gjøre helhetlige betraktninger. Det er ikke riktig overfor befolkningen i nord å gi falske forhåpninger eller å føre dem bak lyset med det jeg vil kalle for valgfesk. Vi er i et valgår. Det er ikke overraskende at den typen ting kommer. Det er mulig at noen av opposisjonspartiene fremmer slike forslag i en forvissning om at det kommer til å bli stemt ned. Det er i beste fall å føre flere bak lyset enn innbyggerne i Nord-Norge og en landsdel som fortjener bedre og større grad av sikkerhet for transportløsninger.

Hanne Dyveke Sottar (FrP) [14:54:43]: Mange av oss som bor i Nord-Norge, har en helt annen oppfatning av landsdelen enn det mange andre har, virker det som. Når man leser dokumenter, merknader og andre innspill, blir vi litt stakkarsliggjort. Det er litt synd på oss som bor i Nord-Norge. Men hva er egentlig den største utfordringen og det største problemet for landsdelen – og noe som ingen andre i denne salen vil diskutere? Jeg kan svare ganske kort på det. Det er Sametinget, rett og slett. Sametinget er i dag den største trusselen mot utvikling i nord, og likevel ønsker flertallet å gi dem enda mer makt. I meldingen finner vi bl.a. hovedlinjer for nordområdepolitikken, og en av disse er «effektivisering av offentlig forvaltning i nord». Og dette er uten å ta for seg det største problemet: Sametingets mulighet til å strupe hele Nord-Norge.

Vi bor knappe 480 000 mennesker i nord. Det er ca. 18 000 som er innmeldt i Sametingets valgmanntall, men – og det er vesentlig – disse bor i hele landet, de bor ikke bare i Nord-Norge. Likevel skal altså Sametinget ha rett, med loven i hånd, til å overkjøre alle oss andre som bor i landsdelen. For å sette dette i perspektiv: Hvis disse 18 000 hadde bodd i Nord-Norge, hadde de utgjort 3,75 pst. av befolkningen i Nord-Norge. Av de menneskene som er innmeldt i Sametinget, er det altså under 30 pst. som bor i de samiske kjerneområdene. Nesten 40 pst. bor i større byer, f.eks. Oslo, Trondheim og Tromsø. Likevel synes flertallet at det er greit at nesten en halv million mennesker skal være underkuet av et særdeles lite mindretall av befolkningen. Med måten de andre politiske partiene rett og slett overser konsekvensene på, aksepterer de konflikt og motstand framfor å styrke samenes identitet og kultur, som burde ha vært i fokus. Flertallet legger altså opp til å skille mennesker etter deres definisjon av verdi, og det er ikke jeg med på.

Sametinget er den største trusselen mot utvikling i nord, med sin trenering av viktige saker. For eksempel hadde deler av Nordisk råd et møte i Haparanda i 2019, og to ting ble etterlyst: Hvorfor har ikke arbeidsgruppen for dobbeltspor på Ofotbanen og for jernbane Rovaniemi–Kirkenes startet jobben? Sverige og Finland var jo klare. Jeg spurte departementet om begge deler og fikk til svar at Sametinget ennå ikke hadde oppnevnt sine representanter. Det tredje eksempelet er Nord-Norge-banen. Vi kan vedta den så mye vi vil, men Sametinget har allerede varslet at dette er de mest sannsynlig imot. I tillegg kunne jeg nevnt mineralutvikling, både på Saltfjellet i Nordland og i Finnmark, og forlenget saksbehandlingstid på grunn av konsultasjonsretten. Det er dette det store flertallet i salen vil gjøre enda verre for oss som bor i Nord-Norge.

Hvorfor skal en søknad om å bygge ut en hytte som ligger langt fra folk, få over seks måneder lengre saksbehandlingstid rett og slett fordi den ligger i Nord-Norge? Er det rettferdig? Hvorfor ser ikke, eller vil ikke flertallet se, at den politikken som føres, gjør det verre i nordområdene for oss som faktisk bor der? Og så lenge denne forskjellsbehandlingen av mennesker aksepteres av flertallet i denne salen, hjelper det ikke å legge fram melding etter melding. Så lenge man ikke tør å ta tak i det som skaper problemer og negativ utvikling, nemlig Sametingets mulighet til å strupe en hel landsdel, ja, så vil Norge fortsette å tape i all evighet.

Espen Barth Eide (A) [14:59:12]: I Stoltenberg-regjeringens tiltredelseserklæring i 2005 slo vi, som mange allerede har vist til, fast at nordområdene skulle være Norges viktigste strategiske satsingsområde i årene som kom. Den setningen var formulert helt bevisst med

«viktigste». Det var hele Norges blikk som skulle rettes mot nord. Man skulle altså ikke bare løfte en landsdel. Dette var ikke Nord-Norge-politikk alene, dette var en politikk for et land som vendte blikket mot nord og det som skjedde i nord.

På det tidspunktet, for halvannet tiår siden, hadde vi sett at spenningene mellom supermaktene hadde gått ned relativt sett. Det var ikke lenger på samme måte et oppmarsjrområde for konkurransen mellom Russland – tidligere Sovjetunionen – og USA, og vi hadde halvannet tiårs erfaring tilbake til Berlinmurens fall, et økende samarbeid med Thorvald Stoltenbergs barentssamarbeid, et økende fokus på Arktissamarbeidet og på folk-til-folk-samarbeidet mellom øst og vest. Tanken var å løfte kompetanse, satsing og nærvær i nord for å utnytte de mulighetene som var der da, og som hadde åpnet seg enda mer.

Mye gikk som det skulle. Mange ting ble løftet, og det internasjonale fokuset kom i større grad som vi ønsket, på nord, om ikke alltid på den måten vi ønsket, men en del ting utviklet seg annerledes. Petroleumsutvikling fikk vi, men ikke i nærheten av det nivået vi hadde sett for oss i 2005. Det var jo tiden da det åpnet seg en mulighet for betydelig virksomhet ikke bare på norsk, men også på russisk side. Og ønsket om å ordne opp i delelinjeforholdet var jo drevet fram av et ønske fra begge parter, fordi man ikke ønsket å ha dette utestående hvis nå dette ble en olje- og gassregion. Man så også for seg enda mer aktivitet i Nordøstpassasjen enn det vi så langt har fått.

Nå, 16 år senere, er jo situasjonen annerledes. Det sikkerhetspolitiske bildet er mer komplisert. Det geostrategiske forholdet har begynt å prege også det arktiske samarbeidet. Ikke minst under den forrige amerikanske administrasjonen så vi også forsøk på å gjøre nettopp det vi prøvde å unngå tidligere, og som også denne regjeringen har jobbet for å forsøke å unngå, nemlig å importere problemstillinger som egentlig ikke hører hjemme i det arktiske samarbeidet.

På veien framover tror jeg det er viktig at vi husker på det som kanskje har vært den viktigste læresetningen i norsk øst-vest-politikk gjennom mange år. Det er at man trenger å være tydelig, man trenger å vise fasthet, man trenger å stå opp for det man tror på, og vise at man stiller makt bak krav. Det var det vi tidligere kalte avskrekkingssporet, som kanskje i dag bedre beskrives som fasthet og tydelighet. På den andre siden bør man ha en åpen hånd, en åpenhet for dialog og samarbeid østover, også mot Russland. Et veldig viktig poeng i den læresetningen er at hvis man må stramme til på fasthet og tydelighet, bør man også øke, ikke svekke, samarbeidet. Man må utnytte de mulighetene som faktisk er der.

Da er det et veldig viktig poeng å ta med seg at selv i et mer anspent forhold mellom øst og vest har vi viktige fellesinteresser, både fordi vi er naboer og forvalter en felles fiskestamme, f.eks., og fordi havretten er i både Norges, Russlands og de andre arktiske statenes materielle interesse. Det er faktisk slik at vi har en genuin fellesinteresse med Russland som Russland ikke deler med f.eks. Kina.

Det er en konstant utfordring i norsk utenrikspolitikk å minne andre land om hva Arktis er og ikke er, og ikke minst få fram at de som trekker paralleller, slik som nå avgått utenriksminister Pompeo gjorde, til spenningen i Sør-Kina-havet, rett og slett tar feil, for et av de mange problemene i Sør-Kina-havet er at man ikke er enig om havretten eller hva slags metodikk man skal bruke for å avklare ulike grenseforhold. Det er vi i Arktis. Arktis er et hav som er omringet av stater som faktisk fungerer, og som enten har ratifisert eller oppfører seg som om de hadde ratifisert havretten, altså USA.

Det vi mener når vi sier at nordområdene er Norges viktigste fredsprosjekt, er at det er det fredsprosjektet som er viktigst for oss fordi det direkte påvirker vår egen sikkerhet, men også det fredsprosjektet som vi har størst mulighet for å forme selv fordi vi har en så viktig rolle i det. Jeg opplever at det er en langsiktig kontinuitet som det er viktig å ta vare på i nettopp den forståelsen av hva nordområdene er, og ikke minst hva de ikke er.

Presidenten: Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Petter Eide (SV) [15:04:38]: Vi behandler i dag en veldig omfattende melding om nordområdene, som omfatter en rekke ting. Jeg skal konsentrere meg om den sikkerhetspolitiske analysen som ligger til grunn for denne meldingen.

Den slår fast at det er fred og stabilitet i regionen, og at det er gode relasjoner mellom naboer. Men det kommer også fram i meldingen at det er uvær i sikte, hevder man. Det er en krevende utenriks- og sikkerhetspolitisk situasjon i nord, uten at det henvises veldig konkret til hva det er, men det er jo åpenbart en spenning der. Skylden legges på Russlands politikk i Øst-Ukraina og også i Krim i 2014. Man kan kanskje savne at man også legger mer skyld på Russland, kanskje mer knyttet til noen interne forhold i Russland, som er utfordrende, men også knyttet til det Russland har gjort i Georgia litt tidligere.

Man legger også skyld på den russiske styrkeoppbyggingen i nord. SV og regjeringen er enige om at det er en rekke ting ved Russland som er bekymringsfullt, men vi er uenige om at vi automatisk kan trekke inn utviklingen i Øst-Ukraina og med det automatisk si at

den bidrar til å utgjøre en trussel mot Norge. Jeg greier ikke å se det resonnementet i meldingen – koblingen mellom Russland i Ukraina og Russland i Nord-Norge.

Det vi derimot ser, er at regjeringens respons er økt militært nærvær i nord, en ny avtale med USA, som vil bidra med flere fly, atomvåpen og styrker. Strategien er altså at hvis man viser mer muskler sammen med USA, skal man altså avskrekke. Sett fra russisk side kan jo den responsen framstå underlig. Hvorfor skulle Russland være en trussel mot Norge fordi de opptrer aggressivt i Ukraina? Vi har altså en situasjon hvor begge parter oppfatter at motparten er aggressiv, og Norge, både i denne situasjonen og i meldingen, tar ikke noe eget ansvar for den økte spenningen som er oppstått i området, og det synes jeg er veldig kritisk. På den måten er jo hele den tradisjonelle balansen mellom beroligelse og avskrekking satt til side. Her satser Norge bare på avskrekkingssiden og går ukritisk inn i et narrativ hvor skylden for spenningen utelukkende legges på den andre.

Derfor er det viktig for SV i forbindelse med denne meldingen, når vi behandler dette, å legge fram et forslag hvor vi ber om og etterlyser en tydelig vilje til også å se på konkrete freds- og avspenningstiltak, og en vilje til å se at Norge også har et ansvar for den økte spenningen som er oppstått i området.

Siv Mossleth (Sp) [15:08:04]: Høyreregjeringa lar godordene hagle i nordområdemeldingen, men vi må se på hva regjeringa gjør, ikke hva den sier. Regjeringa gjør lite for å få et sterkt, livskraftig og kompetent Nord-Norge, men den har virkelig bidratt til oppsiktsvekkende fordeling i motsatt retning. Hvorfor gikk ca. 50 pst. av Innovasjon Norges midler til de fire største byregionene og bare 3 pst. av virkemidlene av totalen til bedrifter i Nordland i 2019? Dette kom fram på senhøsten 2019. Samtidig viste statistikken at Nordland mistet åtte innbyggere per dag. Da hadde ingen fylker hatt en større negativ folkevekst i løpet av et kvartal de 20 siste årene. Både i 2019 og 2020 sank befolkningen med 890 personer i Nordland, som til sammen var en befolkningsreduksjon på 1 780 personer på to år. Men Nord-Norge står jo i dag for om lag 60 pst. av den norske sjømatproduksjonen, når både havbruk og fangst inkluderes. 80 pst. av de norske havområdene ligger nord for polarsirkelen, og her jobber Norges tøffeste.

I 2017 begynte regjeringen å opprette katapult, en ordning for raskere, bedre og mindre risikofylte innovasjonsprosesser. Hvorfor ligger ingen av disse katapultene i nord? Katapult Future FOODS – Biomarine næringers rolle i det grønne skiftet, er klar til å etablere seg i Nordland. Og NCE Aquaculture er en havbruksklynge i Nordland, som er et lokomotiv i videreutvik-

lingen av norsk havbruk og relaterte virksomheter. Her jobbes det bl.a. for at 1,8 tonn CO₂ via lys kan omdannes til 1 tonn mikroalger og 1,6 tonn oksygen. Men tror dere at regjeringa har åpnet for at Nord universitet kan lede prosjektene som finansieres gjennom Grønn plattform gjennom Norges forskningsråd, til tross for at de har sterk FoU-kompetanse, og at universitetene normalt får delta i dette programmet? Nei, nå er det plutselig instituttene som teller. Nordland og Finnmark har færrest institutter i dette landet. Hvorfor settes det i nysatsingen Grønn plattform kriterier som diskriminerer Nordland og Finnmark?

I meldingen står det også om en styrket nasjonal urfolksidentitet og -kultur. Regjeringa vil gi ... Takk, president – jeg får ta resten etterpå.

Margunn Ebbesen (H) [15:11:29]: I dag behandler vi en av periodens viktigste saker, etter min mening. Det er bra at regjeringen og nå Stortinget slår fast at nordområdene er Norges viktigste strategiske område. Det er jobbet godt med innspill til denne meldingen, og jeg ønsker å trekke fram bruken av ungdomspanelet som genialt. Dette er også lagt merke til utenfor våre landegrenser. I forrige uke var Norges arktiske delegasjon her på Stortinget vertskap for arktisk parlamentarikerkonferanse som ble avviklet digitalt. En av deltakerne i regjeringens ungdomspanel var en av innleiderne på et av delseminarene. Dette ble tatt godt imot og verdsatt av deltakerne, bl.a. av senator Lisa Murkowski fra USA, som trakk fram hvor viktig det er å lytte til de unge.

Vi har en utfordring i nord og det er befolkningsutviklingen. Det er veldig bra at denne meldingen nettopp adresserer denne utfordringen. Vi er nødt til å klare å endre den negative utviklingen som har vart i mange tiår, og som ikke er noe som har skjedd de siste åtte årene. Alle vi som bor i nord, må ta dette på alvor og slutte å skylde på hverandre for den utviklingen som skjer. For jeg er ikke i tvil om at vi har ressursene, vi har mulighetene og vi har engasjementet, men vi trenger flere varme, sterke hender og kloke hoder. Og som ungdommene selv sier det i sitt innspill:

«Man tiltrekker ikke unge flinke folk hvis de blir fortalt hvor trasig alt er i Nord-Norge.»

Det har vært enorm satsing på infrastruktur i Nord-Norge disse årene. Og det har vært viktig og nødvendig for å kunne frakte varer og mennesker trygt. Denne satsingen fortsetter også i kommende NTP, hvor mitt hjemfylke Nordland og Nord-Norge for øvrig har gitt gode tilbakemeldinger.

Vi har en havbruksnæring som sysselsetter mange langs hele kysten i nord, og som skaper mange lokale og regionale ringvirkninger. Her kan det bli ytterligere vekst bare de får de nødvendige mulighetene til å

kunne fortsette sin bærekraftige utvikling. Min bekymring er at statens forlengede arm, med statsforvalteren i spissen, setter unødvendige kjepper i hjulene for en av våre viktigste framtidsnæring. Som politiker fra nord får jeg flere bekymringsmeldinger fra næringen om at de møtes med en negativ holdning fra statsforvalteren. Jeg går ut fra at regjeringen følger med på dette.

Til slutt må jeg få lov å trekke fram at regjeringen i nordområdemeldingen foreslår et eget investeringsfond med statlig og privat kapital som skal forvaltes fra nord. Dette har vært etterspurt fra næringslivet i nord, og det er viktig at det nå kommer på plass. Fondet skal gi oss muligheten til å utvikle Nord-Norge som en ressursrik og livskraftig landsdel.

Cecilie Myrseth (A) [15:14:34]: Nord-Norge omtales som mulighetenes landsdel, og det er fordi den er det. Det er enorme muligheter i Nord-Norge – for Norge, for verden. Folk, fisk, mineraler, fjell, nordlys, midnattssol og mye vær, det gir muligheter, og er det én ting vi i Nord-Norge er lei av, er det festtaler og beskrivelser av alt det jeg nettopp sa. Det man ønsker og krever, er handling, konkrete tiltak: Hva gjør vi med befolkningsutviklingen, som er så dramatisk negativ? Hva er tiltakene for det?

For Arbeiderpartiet er det grunnleggende å tenke på nordområdene i alt vi gjør. Vi har en stolt historie, fra Thorvald Stoltenberg, som det står en byste av i Kirkenes til minne om opprettelsen av Barentssamarbeidet, og til delelinjen med Russland og Jonas Gahr Støre, som også snudde de mentale kartene når det kommer til å se på nordområdene. Det skal vi være stolte av, fordi det er noe å være stolt av.

Jeg er også veldig glad for at vi har mange dyktige lokale og regionale politikere i Nord-Norge som skjønner dette, som jobber med dette hver dag. Noe av det mest givende jeg jobbet med da jeg var fylkesrådsleder i Troms, var nettopp dette arbeidet. Se på resultatene av samarbeid med Russland, Sverige og Finland – det man gjør lokalt, gir resultater. Det sikrer lavspenning og godt naboskap.

Det skal være attraktivt å bo i nord, men da må vi også ha infrastruktur. Jeg hører at man prøver liksom å harselere litt med at Arbeiderpartiet har gjort et klokt vedtak om Nord-Norge-banen. Jeg er veldig stolt av det vedtaket. Det ble gjort for to dager siden, og derfor fremmes det et forslag om det i dag. Det som er så bra, er at det nå er fire partier i denne salen som danner et flertall, og som jeg er sikker på at skal klare å få til et flertall når vi skal stemme over denne saken i morgen. Ja, det er vår jobb. I stedet for å harselere over det ene eller andre forslaget er det vår jobb – på vegne av dem som bor i Nord-Norge, dem som er opptatt av denne saken –

å finne sammen. Arbeiderpartiet er klar for det. Litt raushet der tror jeg er bedre enn å snakke ned de ulike forslagene. Det er to gode forslag.

Så vil jeg også bare si til saksordføreren i saken, representanten Schou: Det å sette resten av landet opp mot Nord-Norge-banen fra denne talerstolen, må jeg bare si at det aksepterer jeg ikke, men det var det saksordføreren gjorde sist hun sto på talerstolen.

Per-Willy Amundsen (FrP) [15:17:51]: Nok en gang er vi i ferd med å gjøre det jevnlig ritualet med å behandle nordområdemeldingen, når alle kommer opp på denne talerstolen og skryter og sier hvor fint og flott det er i nord, og har masse visjoner på vegne av landsdelen. Men dessverre mangler det – som vanlig – konkret politikk.

Jeg merker meg at det er noe konkret politikk når det handler om offentlige arbeidsplasser. Det er vel og bra, men den store saken som dessverre holder Nord-Norge tilbake, må alle andre partier enn Fremskrittspartiet ta ansvar for, for det handler om vern foran næring. Det handler om at vi ikke får lov til å ta Nord-Norge i bruk, landsdelen som er så rik på ressurser. Det handler om å få lov til å utvikle petroleumsnæring i Lofoten og Vesterålen. Det handler om å få lov til å skape arbeidsplasser gjennom mineralnæringen, noe som i praksis er umulig i dag dersom man ikke har stå på-guts av en annen verden, som Nussir hadde, men da tar det veldig lang tid før man eventuelt får et positivt svar.

Den forrige regjeringen la Nussir-saken i skrivebordsskuffen. Denne regjeringen med Høyre og Fremskrittspartiet hentet den frem og tok i hvert fall tak i den, men det er altså en lang vei frem dit hvor man kan fatte en beslutning, sette i gang og skape arbeidsplasser og verdiskaping for hele landsdelen. Det er problemet.

Det gjør det heller ikke noe særlig bedre at vi har et sameting som gjør hva de kan for å stoppe etablering av nye arbeidsplasser. Det er også et problem som dette stortinget dessverre ved sitt flertall har gitt altfor mye makt, og som er med på å holde Nord-Norge tilbake.

Det er de konkrete tingene dette burde handle om, og ikke de storslåtte vyene. Det handler om hvordan folk skal kunne bo og jobbe i nord. Folk bor der de får arbeid, og arbeid må vi også ha i annet enn offentlig sektor. Da må vi bygge mineralnæringen, da må vi bygge ut petroleumssektoren enda mer i nord, og så må vi legge til rette for at vi kan bruke de enorme naturressursene vi har i vår landsdel.

Jeg merker meg at Arbeiderpartiet har sendt ut en pressemelding om at de er for Nord-Norge-banen. Det er vel og bra. Jeg registrerer at det er et utredningsfor-slag og på så vis ikke særlig annerledes enn det Arbei-

derpartiet allerede har vært med på å foreslå tidligere, og som for så vidt også regjeringen er i ferd med å vur-dere, for en utredning er jo på gang. Så jeg stiller spørsmålet til Arbeiderpartiet: Hva er det nye med det Arbeiderpartiet vedtok på sitt landsmøte? Jeg klarer ikke å lese noe annet enn at det er et forslag om å utrede for å ha en målsetting langt der fremme. Det er ikke et konkret forslag om å bygge Nord-Norge-banen.

Kari Anne Bøkestad Andreassen (Sp) [15:21:15]: Først vil jeg gjerne gi honnør for inkluderingen av et eget ungdomspanel i arbeidet med meldingen. Det er et godt eksempel til etterfølgelse.

Så til selve meldingen. Den startet så bra med fine vendinger om at vi trenger et sterkt, livskraftig, kompetent Nord-Norge. Det slås fast at den økonomiske og samfunnsmessige utviklingen i nord er et nasjonalt anliggende, altså alles ansvar, og at landsdelen har et rikt ressursgrunnlag som bidrar til økonomisk vekst i hele landet. Det er vel og bra, og jeg er selvsagt enig i alt dette. Men finnes det en reell politisk vilje til handling hos regjeringspartiene for å oppnå alle ambisjonene i meldingen?

Boattraktivitet og velferd er blant de overordnede målene for politikken i nord, ifølge denne meldingen. Og hvordan har det gått så langt? Fraflyttingen fra nord er høyere enn noensinne, og regjeringen har ikke tatt nødvendige grep for å stoppe den. Det er selvfølgelig mange faktorer som spiller inn, og en av dem ble belyst av NRK i forrige uke, nemlig at det i Distrikts-Norge generelt, og i nord spesielt, koster mer å bygge et hus enn verdien av det når man setter nøkkelen i døren, og dermed får man ikke lånt det som er nødvendig. Senterpartiet har foreslått en enkel og effektiv løsning på det, der gapet dekkes gjennom en gunstig husbankordning.

Samtidig må vi også se på det som heter fraktutjevning, for varekostnadene i nord er minst 10 pst. dyrere enn det de er andre plasser i landet, og det bidrar heller ikke til nevneverdig økt bo- og byggelyst.

Videre sies det i meldingen at regjeringen følger opp målene fra nordområdestrategien om å bedre tilgangen til kunnskap og kompetanse. Kan regjeringen da utdype på hvilken måte nedleggingen av Campus Nesna har bidratt til å bedre tilgangen til kunnskap og kompetanse i nord? Jeg er veldig takknemlig for at Senterpartiet har lovet å gjenopprette Campus Nesna, men det er en tragedie for denne delen av Nord-Norge at regjeringen lot avviklingen skje. Å styre landet i en villet retning krever politisk handling når det er samfunnsmessig nødvendig, og dagens regjering ønsker dessverre ikke at den retningen skal være nord.

I forslag til vedtak i langtidsplanen for Forsvaret står det at ledelselementer skal flyttes til Nord-Norge.

Hvorfor er ikke det nevnt med ett ord i nordområdemeldingen vi nå debatterer? Og generelt savnes det en mer helhetlig nordområdepolitikk – det at den også finnes igjen i andre stortingsmeldinger, i statlige planer og i ulike budsjett.

Til slutt: Senterpartiet er med på å fremme en rekke gode forslag til saken. En tilslutning til dem ville ha vist at Stortingets flertall faktisk ønsker å prioritere Nord-Norge i handling og ikke bare i fagre ord. Vi har det aldeles ikke trasig i nord, men vi trenger en satsing tilsvarende noen få hundre meter av E18.

Geir Adelsten Iversen (Sp) [15:21:15]: Alle ønsker utvikling, og ikke avviking, og jeg har lyst til å si: Sentraliseringen må stoppe opp. Ulike samfunn må ha de samme godene, f.eks. politi, helsetilbud og skole. Dette burde være en selvfølge.

Mange folk i nord er forbannet. De har fått nok av tull. Tvangssammenslåingen av Troms og Finnmark var vel dråpen. Folk er opptatt av sin kommune, sin kultur og sitt hjemsted. Det er en grunn til at folk slår seg ned en plass og bruker livet sitt der. De vil klare seg selv, betale regningene. Jeg kommer fra Finnmark, og det jeg nå sier, kan overføres til andre deler av landet. Det er fortsatt mulig å få til nytt liv på kysten i indre Finnmark i landbruket, men da må det omfordeles, det må satses, Stortinget må ville. Det må bli like muligheter for samferdsel i Finnmark som i andre fylker. Sikkerhet og beredskap må på plass.

Hva skjer om vi skal beskytte ressursene i Barentshavet – torskekrig mot EU? Vil vi kunne takle det? Det må satses med penger i samarbeid med fylker og kommuner. Vi kan lett doble innbyggertallene i mange kommuner i distriktene. Jeg har tidligere sagt at vi produserer fisk for en verdi av 1 mill. kr per innbygger i min kommune. Det er bra, men når en ber om hjelp til å få mudret en havn for å få båtene inn til kai, er det vanskelig å få gehør. Hva er dette for satsing?

Fylkeskommunen har fått disse oppgavene, men er ikke i stand til å kunne gjøre noe med det. Folk langs kysten vil ha helårige arbeidsplasser i fiskeindustrien, samtidig som trålerne og en del større kystflåter – som skulle ha som hovedmål å hjelpe til for å få dette til – bare leverer til utlandet for produksjon der og skaper flere titalls tusen arbeidsplasser på norsk fisk, mens folk langs kysten går på Nav. Hva er det for satsing? Dette vet regjeringen. Trålerne tjener grovt med penger, både rederne og mannskapet, men i de samfunnene langs kysten av Nord-Norge som Stortinget ville hjelpe med trålere da de ga dispensasjon fra deltakerloven, der er det knagert. Der er det ikke mange helårige arbeidsplasser.

Jeg har troen på folk og vet at stadig flere ser at arbeidsledighet er roten til alt ondt. Det meste av det kan vi gjøre noe med ved en enkel omfordeling av fiskeressursene. Vi kan skape tusenvis av arbeidsplasser på hav og land. Vi må satse på det.

Sandra Borch (Sp) [15:27:36]: «Nordområdemeldingen» høres fint og flott ut, men realiteten er at vi i dag behandler nok en melding fra denne regjeringen som bare er en situasjonsbeskrivelse av Nord-Norge. Ikke ett eneste tiltak er lansert i denne meldingen, ikke et eneste ett, og jeg tror jeg snakker på vegne av hele Nord-Norge når jeg sier at det er skuffende.

Situasjonen for Nord-Norge når det kommer til befolkning, er alvorlig. Aldri før har statistikken for fraflytting fra nord vært så høy som den er nå. Jeg tror mye av grunnen til det er at Nord-Norge har blitt nedprioritert gang på gang av denne regjeringen. Viktige beredskapsfunksjoner som politi og ambulanse er sentralisert, viktige beredskapstjenester som skal gi folk den tryggheten de trenger for å kunne bosette seg i en landsdel som er litt ulik fra resten av landet med sin enorme geografi og sine store avstander.

Nordområdemeldingen skal handle om det store bildet, ja, men i den situasjonen vi er i nå, med en landsdel som opplever masse fraflytting, lurer jeg på hvorfor ikke regjeringen har vurdert ett eneste tiltak, ett eneste virkemiddel, i denne meldingen. Senterpartiet har lagt inn en rekke viktige forslag i denne saken, som dessverre ikke ser ut til å få flertall.

Jeg skal bruke resten av tiden min nå til å snakke om Nord-Norge-banen, et viktig prosjekt som burde fått status som den neste store nasjonale satsingen i nord, og som bør løftes ut av Nasjonal transportplan og inn som et eget prosjekt.

Jeg hadde trodd at dette kunne bli en historisk dag. For alle som har fulgt landsmøtet til Arbeiderpartiet i helgen, var dette en av de sakene de i hvert fall har sendt ut til media i Nord-Norge, om at de nå går for å realisere Nord-Norge-banen. Men forslaget de leverer i dag, mener vi er for vagt og ikke forplikter nok. I dag har Senterpartiet et forslag på det i denne saken som kun mangler stemmene fra Arbeiderpartiet for å få et flertall, og da skjønner jeg ikke hvorfor Arbeiderpartiet ikke kan stemme for det forslaget. Hvorfor vil ikke Arbeiderpartiet forplikte seg? Her hadde man tidenes mulighet til – dagen etter landsmøtet – å danne et flertall for dette. Så jeg vil utfordre Arbeiderpartiet til å stemme for forslaget som ligger inne fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og SV, i stedet for å legge fram et vagt forslag om en utredning som ikke er forpliktende nok. Det er ikke godt nok.

Jeg har veldig lyst til å finne en løsning i denne saken. Det skylder vi hele Nord-Norge. Så jeg vil utfordre Arbeiderpartiet på om det er helt uaktuelt å støtte det forslaget som ligger inne nå, fra Fremskrittspartiet, SV og Senterpartiet. Jeg vil utfordre Arbeiderpartiet fra denne talerstolen til å gå inn i det forslaget.

Presidenten: Me tek ein liten rokade på talarlista. Det er representanten Hårek Elvenes fyrst, og neste er representanten Åsunn Lyngedal.

Hårek Elvenes (H) [15:30:58]: Representanten Eide fra Sosialistisk Venstreparti hadde problem med å se at Russlands opptreden overfor Ukraina har implikasjoner for norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Det har det, og det med god grunn. Ukraina er en nabostat til Russland, som Norge er nabostat til Russland. Det ligger i den russiske selvforståelsen av deres utenrikspolitikk at deres randstater skal lytte til, og i verste fall innrette seg etter, russisk utenrikspolitikk. Norge er en randstat til Russland, og derfor er det så viktig at vi er tydelige i vår signalisering overfor Russland at den type atferd overfor Norge aldri vil bli akseptert. Vi må huske på at for første gang siden den andre verdenskrig har en fremmed makt gått inn i et annet land, okkupert og tatt en del av det landet. Klart det gjør inntrykk på Norge og norsk politisk ledelse med den beliggenheten vi har, som det geopolitisk utsatte landet vi kan være, i en eventuell konflikt.

Jeg la merke til representanten Navarsete, som påsto det hadde blitt en forskyvning i hvordan vi innretter vår forsvarspolitikk og lener oss mer på det allierte beinet. Det er ikke riktig. Som utenriksministeren har redegjort for, bygger norsk forsvarspolitikk på tre bein, bl.a. vårt bilaterale samarbeid, som vi nå har forsterket med USA, og vårt nasjonale forsvar. Da må jeg minne om hva som var situasjonen i vårt nasjonale forsvar, og hva som nå er situasjonen. Vi sto i 2013 overfor en mulig styrt nedbygging av Forsvaret hvis ikke 180 mrd. kr mer ble lagt på bordet til Forsvaret i løpet av de neste 20 år. Denne regjeringen har snudd utviklingen av Forsvaret og gradvis gjenreist vår forsvarsevne.

Vi må huske på at den alt overveiende operative strukturen av vårt forsvar befinner seg i Nord-Norge, og det med god grunn. Det er også med god grunn at vi nå kjøper nye overvåkingsfly, vi kjøper nye kampfly, vi kjøper etter hvert nye ubåter, nettopp for å kunne ivareta vår rolle og ha god situasjonsforståelse og evne til suverenitetshevdelse, på vegne av Norge og på vegne av NATO. Så følger den gledelige bieffekt ved dette, at faktisk 5 000 ansatte i Forsvaret og over 4 000 soldater daglig har sitt virke i landsdelen. Hvis man regner dette i kroner og øre, har det en omsetningseffekt på ca.

4,5 mrd. kr per år. Det er også verdt å nevne i denne debatten.

Åsunn Lyngedal (A) [15:34:24]: En av utfordringene for Nord-Norge som jeg alltid har vært opptatt av, er at mens Norge har økt sin befolkning med mellom 20 og 25 pst. de siste femti årene, har folketallet i Nord-Norge gått ned. Vi er gode til å skape i nord, og det er riktig når regjeringen, og mange andre av oss, beskriver at det skapes store verdier i nord, men den gode nyheten er at vi kan skape utrolig mye mer. Da har jeg lyst til å snakke om infrastruktur og kunnskap.

Vi hørte fra distriktsministeren at det en formidabel satsing på infrastruktur i nord. Beklager – men vi som bor der, har sett noe annet. Vi har sett en regjering som ikke har klart å starte opp et eneste veiprosjekt i nord, utenom dem som lå ferdig vedtatt i NTP før de overtok i 2013. Vi har sett fiskerihavnene dette mellom alle stoler i forbindelse med regionreformen. Planlegging ble stoppet, og gjennomføring ble stoppet, i påvente av en reform, og fiskeriene i nord har lidd under det. Vi har sett en regjering som har hatt null nye prosjekter på jernbane i Nord-Norge i alle sine åtte budsjett. Selv den kapasitetsøkningen som lå inne på Ofotbanen, at det skulle bli plass til flere tog, som lå der for 2013, er ikke prioritert og ikke gjennomført.

Jeg synes også det er en snodig løsning man har valgt for Nord-Norge, etter å ha nedprioritert det så lenge, at man skal lage en KVVU. En KVVU for Nord-Norge – vi bruker ikke å lage en KVVU for halve landet. KVVU-er er for mindre avgrensede prosjekter, og så er det Nasjonal transportplan, der vi viser til satsingene våre. Og når vi skal bygge Nord-Norge-banen, skal den da bygges på toppen av en firefelts vei, etter at man har kjørt på en krøttersti – som er det jernbanen i Nord-Norge må sies å være i dag.

På Ofotbanen går størsteparten av jernmalmen som Europa trenger, og som de har tilgang til på eget kontinent. Det er viktig for hele Europa, og det er et sikkerhetsspørsmål at vi har kapasitet på denne eksportåren. Samtidig fortjener fersk fisk gode eksportveier fra nord. Her er Ofotbanen sentral og gjør et stort transportarbeid. Men manglende kapasitet, pålitelighet og punktlighet gjør at det står vogntog i kø, særlig på Bjørnfjell på E10, som skal over med fersk fisk. Hvorfor styrker ikke regjeringen den elektrifiserte veien ut av Nord-Norge, sånn at vi kan få utslippsfri ferskfisktransport?

Det er sånn at menneskene kjenner best det de ser rundt seg til enhver tid. Det betyr at vi må satse på utdanningsinstitusjonene i nord, på Nord universitet og på UiT, for det er de som kan finne de gode løsningene for Nord-Norge og for det nye vi skal skape i framtiden.

Martin Henriksen (A) [15:37:32]: Jeg vil starte innlegget med å svare Senterpartiet og Fremskrittspartiet om jernbane, for de tar i bruk ganske sterke ord, som det overhodet ikke er grunnlag for. Nå har altså Arbeiderpartiet lagt fram et forslag som er i tråd med det Arbeiderpartiets landsmøte enstemmig vedtok, om at man vil ha på plass et grundig beslutningsgrunnlag med mål om å realisere Nord-Norge-banen. Da kan vi se på hva de andre partiene forplikter seg til i sine programmer. I Senterpartiets program står følgende punkt om jernbanen:

« –Gjennomføre en utredning av framtidens jernbaneinfrastruktur i og ut av Nord-Norge med klart mål om å realisere økt jernbaneutbygging i nord.»

Senterpartiet sier at de vil utrede, men nevner ikke Nord-Norge-banen spesifikt. Det vil si at de heller burde feie for egen dør og gå i seg selv, når de nå skal ta denne debatten til Stortinget framfor å diskutere konstruktivt hvordan man kan få flertall for det man er enige om.

SV sier i sitt program at de vil prioritere planlegging for snarlig realisering av Nord-Norge-banen. «Planlegge» er et annet ord for «å utrede». Og Fremskrittspartiet sier i sitt program at de vil igangsette konsekvensutredning og bygge ut Nord-Norge-banen.

Jeg har litt vanskelig for å se de store politiske forskjellene i de tre forslagene.

Når det gjelder forslaget Arbeiderpartiet har lagt fram i dag: Vanligvis er det sånn at man blir glad når andre partier fremmer forslag man selv er enig i. Hvorfor det ikke er sånn i salen i dag, i retorikken i hvert fall, kan man jo spekulere på. Jeg er uansett glad for det veldig tydelige vedtaket Arbeiderpartiet gjorde på sitt landsmøte.

Så vil jeg stille et konkret spørsmål til statsråd Hofstad Helleland. Hun har ledet arbeidet med Høyres partiprogram. Vi har hørt festtalene her i salen og da man la fram nordområdemeldingen, men som jeg sa tidligere: Hva man forplikter seg til i partiprogrammene, er ganske viktig og peker ut retningen for neste periode. På 76 tetskrevne sider i Høyres partiprogram fant de kun plass til et par avsnitt om nordområdene. Blikket på Nord-Norge er nesten fraværende i resten av programmet. Man nevner nordområdene én gang utenom avsnittene om nordområdene. Nord-Norge og nord nevner man ikke i det hele tatt. Man tar ikke ordet sentralisering i sin munn og nevner ikke jernbane i nord f.eks.

Sånn kunne jeg fortsatt, men det som sier meg mest om ambisjonene til Høyre om nordområdene neste stortingsperiode, er følgende setning, som står helt i starten:

«Nordområdepolitikken må samles om de opprinnelige målsettingene, som er en sikkerhetspolitikk bygget på avskrekking og beroligelse med økt militær tilstedeværelse i nord.»

– Altså «de opprinnelige målsettingene». Hva mener Høyre med det? Mener man at nordområdepolitikken har gått for langt i sine ambisjoner? Har den blitt for bred? Eller er det sånn at statsråd Hofstad Helleland nå, etter det hun ser i dag, vil ta initiativ til å endre denne formuleringen på Høyres landsmøte? For dette er å gå tilbake i tid.

Eirik Sivertsen (A) [15:40:58]: Jeg tror jeg får sitere Henrik, 10 år: Du skjønner, jeg har så mange ord inni meg som bare må ut. Så jeg benytter anledningen til det i dag, om nordområdene.

I mitt forrige innlegg snakket jeg om internasjonale forhold. Denne gangen har jeg behov for å si noe også om innenrikspolitiske forhold, og det som jeg mener er den viktigste utfordringen for Nord-Norge. Det er ikke, som representanten Søttar mener, Sametinget som er den største utfordringen. Det er heller ikke, som representanten Amundsen mener, den helhetlige, kunnskapsbaserte forvaltningen av havområdene som er problemet, eller, som representanten Tybring-Gjedde mener, at vi baserer måten vi møter klimakrisen på, på vitenskapelige bevis.

Det jeg mener er den største utfordringen for Nord-Norge, er faktisk et eksportspørsmål. Det er ikke et problem at vi eksporterer i seg selv, f.eks. råvarer, men det er et problem at vi eksporterer hjerner. Det er der vi taper kampen, for jeg mener, som også Finansdepartementet, at den viktigste delen av nasjonalformuen er verdien av vårt framtidige arbeid. Det arbeidet utføres også av nordlendinger, og endringen som skjer, er at arbeid i stadig større grad utføres med hodet istedenfor hendene. Det er altså mer kunnskaps- og kompetanseintensivt enn det har vært tidligere.

Når den relative andelen nordlendinger går ned i forhold til landets befolkning, har vi et problem. Jeg tror ingen partier i denne salen ennå har funnet oppskriften på hvordan vi møter det. Vi må gjerne snakke om sentralisering og hvorvidt politikken bidrar til mer eller mindre sentralisering, men megatrenden «sentralisering» har foregått i 9 000 år, siden vi oppfant konseptet by. Siden da har folk flyttet fra landsbygda til byene. Hvis vi skal tro prognosene til FN og andre, vil dette fortsette å akselerere.

Hvordan møter vi det i Nord-Norge? – For det må være attraktivt å bo der. Jeg forsøkte i dag å utfordre distriktsministeren på et spørsmål, og da ble jeg beskyldt for svartmaling, og at det var et angrep på Arbeiderpartiet om hvor lite vi foreslo. Men mitt spørsmål var, og

det gjenstår fortsatt ubesvart her i dag: Hvilke særskilte politiske og økonomiske virkemidler er vi villig til å ta i bruk for å møte den utfordringen i Nord-Norge? Det er jo ikke bare jeg eller Arbeiderpartiet som sier at det er særskilte utfordringer i Nord-Norge. Vi har hørt en lang rekke høyrerepresentanter snakke om akkurat det samme. Men vi har ikke svaret på: Hva er de særskilte politiske og økonomiske virkemidlene vi har? Hva er den konkrete politikken? Det er en vennlig mulighet til å svare på spørsmålet.

Jeg skal ikke påberope meg å ha alle svarene. Men jeg tror at når man går ut på gata i Bodø, i min hjemby, eller for så vidt i Tromsø eller større eller mindre steder i Nord-Norge, vil man si at det er fint med nordområdepolitikk, det har vi hatt i mange år, det har løftet selvbevisstheten vår, det har pekt på mulighetene, men det man etterspør er noe vi fortsatt ikke har fått svar på: Hvordan snur vi den utviklingen vi er inne i, som på sikt er en trussel for landsdelen og dermed også for nasjonen?

Kent Gudmundsen (H) [15:44:15]: Når jeg hører på denne debatten, minnes jeg hvordan nordområdemeldingene har vært opp gjennom tidene. Det er med glede jeg kan konstatere at nordområdepolitikken har fått en viktig kursendring under de borgerlige partienes satsinger. Ved å ha gått fra store utenrikspolitiske vyer og lite konkret på det innenrikspolitiske, har vi nå en nordområdemelding, den som vi i dag behandler, som har et mye mer riktig fokus og perspektiv, nemlig at skal vi lykkes med nordområdepolitikken, må vi lykkes i å gjøre Nord-Norge til en attraktiv region der mulighetene er store, som tiltrekker seg unge, kapital og investeringslyst for framtiden.

De borgerlige partiene har så langt tredoblet reinvesteringene og satset stort på samferdsel. Den nye nasjonale transportplanen tar denne satsingen videre og løfter særlig fylkesveiene. Det satses på utdanning og forskning, og UiT har fått store investeringsmidler under vår regjeringstid. Det er store milliardbeløp til det helsevitenskapelige fakultetet, vi får et nytt forskningsskip, og vi har opprettet Senter for hav og Arktis.

Vi har en målrettet satsing på at flere skal fullføre og bestå, en målrettet satsing på flere dyktige lærere, store beløp til rekruttering, et eget stipend for dem som tar jobb i nord. Jeg kunne også trukket fram den satsingen som gjøres innenfor kreftbehandling, samspillet med de private, og at vi i nord har et helsetilbud og et kompetansemiljø som nå hevder seg i den internasjonale toppen.

I sum handler det om at vi har en nordområdepolitikk med vilje til å gjøre det som virkelig betyr noe for å flere private arbeidsplasser, ikke bare liste opp nødag-

gregat på Jan Mayen eller husleiejusteringer ved Samisk Høgskole, slik man gjorde under de rød-grønne.

Jeg synes denne flertallsinnstillingen er god. Den viser vilje til videre satsing på mange områder. Jeg vil trekke fram f.eks. satsing på romteknologi både i Tromsø og på Andøya eller videre muligheter for testområder for autonome maritime fartøy.

Det handler om en politikk som sier ja til mulighetene i vår landsdel, en politikk som bygger opp under mulighetene i nordområdene, en bærekraftig vekst med satsing på mineraler, på havbruk, på energi, på olje- og gassnæringen. Det er områder der vi de senere årene har sett prosjekter som får klarsignal, eksempelvis da man ga klarsignal til Nussir, som både gir flere arbeidsplasser og bidrar til det grønne skiftet, men som møtte motstand fra de rød-grønne.

For meg er det ingen tvil. Nord-Norge og nordområdene trenger fortsatt en borgerlig politikk som bidrar til å underbygge denne veksten og si ja til disse mulighetene, med flere private arbeidsplasser og ikke mer stat, mer skatt, mer vern og mindre muligheter i nord.

Statsråd Linda Hofstad Helleland [15:47:29]: Jeg får spørsmål om de konkrete satsingene vi gjør på Nord-Norge og nordområdene. De finner vi i veldig mange dokumenter. Vi har ikke samlet alle her. Det ligger i NTP-en, med mange store infrastrukturprosjekt. Det er i distriktpolitikken vår, med differensiert arbeidsgiveravgift. Det handler om tiltakssonen i Finnmark og Nord-Troms, med f.eks. fritak for elavgift, mindre skatt, ettergivelse av studielån for grunnskolelærere, nedskrivning av studielån. Alle disse tingene har vi ikke nevnt – eller beredskap eller politireformen, som vi nå begynner å se virker, eller helse. Folk skal oppleve gode helse-tjenester. Derfor er jeg glad for at regjeringen prioriterer helsebygginvesteringer: nytt sykehus i Hammerfest, i Narvik, på Helgeland, nybygg i Bodø, prosjekter som er ferdigstilt under denne regjeringen, klinikk i Alta, nytt sykehus i Kirkenes – jeg kan fortsette.

Her prøver vi å løfte frem noen visjoner, noen ambisjoner. Det vi ser er viktigst, er å satse på og legge til rette for arbeidsplasser. Da må vi sørge for at vi satser på kompetanse, at vi satser på rammevilkår, skatter og avgifter som gjør at bedriftene kan skape nye arbeidsplasser. Vi må satse på god infrastruktur.

Jeg ser også at regjeringen får mye kritikk for at det har flyttet folk fra Nord-Norge. Faktum er at hovedforklaringen på at Nord-Norge har opplevd en befolkningsnedgang de to siste årene, er ikke at flere flytter fra landsdelen nå enn før. Forklaringen er færre fødsler, som vi ser i resten av Distrikts-Norge og i resten av Europa, i mindre sentrale strøk i Europa. Vi føder færre barn, men vi ser også lavere innvandring. Innvandringen er redu-

sert. Det samme ser vi for antall sysselsatte, som økte med 7,8 pst. fra 2001 til 2019. Hadde det ikke vært for arbeidsinnvandring, hadde økningen vært på 3 pst.

Det samme ser vi på folketallet. Mellom 2000 og 2021 har folketallet i Nord-Norge økt med 3,9 pst. Uten innvandringen ville folketallet blitt redusert med 0,1 pst. Da er det interessant at Arbeiderpartiet og Senterpartiet skal gå i regjering sammen og sette EØS-avtalen i spill og bidra til at det skal være enda vanskeligere å få arbeidsinnvandring til en landsdel som sårt trenger arbeidskraft, som sårt trenger kompetent arbeidskraft.

Hovedforklaringen på at Nord-Norge har opplevd en befolkningsnedgang finner vi i at det fødes færre barn, og at innvandringen er kraftig redusert. Utflyttingen av øvrig befolkning, altså norskfødte, er lavere nå enn under Arbeiderpartiet og Senterpartiet i regjering.

Siv Mossleth (Sp) [15:51:03]: Det er flott i nord, men det er ikke på grunn av denne regjeringa. Hvorfor vil regjeringa la rovvilt knekke den viktigste samiske næringen og kulturbæreren, reindrifta? I Nordland melder reindrifta at rovvilt tar 75 pst. av kalvene. Det er ingen bærekraft i det.

Representanter fra regjeringspartiene sier at Nord-Norge kommer godt ut av det i NTP, men om vi satser i nord, hvorfor er det bare 2,3 pst. av prosjektene med binding om tidlig oppstart som ligger nord for Trøndelagsgrensa? I nord har vi en stor del av den norske kystlinja, men hvorfor er så forsvinnende lite, bare 2,7 pst. av hele NTP, kystrelatert? Hvorfor er satsingen på jernbanen i Nordland bare 1 promille av jernbansatsingen i NTP-ramlegget? Hvorfor er Nord-Norge landsdelen med mest statlig vei uten gul stripe?

Det Arbeiderpartiet gjør i dag, er å hindre et prinsippvedtak om at Nord-Norge-banen skal bygges. I stedet for å stemme for forslaget om å sette i gang arbeidet med å realisere Nord-Norge-banen, fremmer de et eget forslag. Arbeiderpartiet bør i alle fall subsidiært stemme for forslaget til Senterpartiet, Fremskrittspartiet og SV. Detaljene rundt hvordan dette skal gjøres, må uansett på plass, så hvis de mener noe med landsmøtevedtaket, får de subsidiært stemme for vårt forslag.

Tilbake til NTP-en: Hvorfor er vinterstengte veier, E6 Saltfjellet, E10 Bjørnfjell og E6 Sennalandet, tatt ut av NTP-satsingen? Hvorfor teller raskere persontransport så mye mer enn raskere godstransport i kostnytte-analysene som brukes når det regnes på samfunnsøkonomisk lønnsomhet? Og hvorfor er Nordland et av fylkene med aller dårligst bredbåndsdekning?

Jeg har lyst til å si hurra for Borten-regjeringa som satset på kortbanenettet på slutten av 1960-tallet. Men hvorfor er det i nord vi nå har de dyreste flybillettene? Flytrafikken innenlands må over på karbonnøytrale

løsninger. Kortbanenettet er godt egnet til å teste ut elfly, og skal man satse på nord, bør vel nullutslippsflysatsingen komme først i Nord-Norge.

I de snart fire årene jeg har vært på Stortinget, har Senterpartiet fremmet en rekke forslag som ville hatt konkret betydning for folks mulighet til å leve gode liv i nord. Det ville vært bra for folk, og det ville vært bra for næringslivet.

Cecilie Myrseth (A) [15:54:17]: Kritikken som kom mot distriktsministeren i replikkvekslingen, ble bare enda tydeligere da ministeren nok en gang gikk opp på talerstolen. Man tar nok en gang en runde på alt man har sikret Nord-Norge, som om Nord-Norge ikke er en del av Norge, som om Nord-Norge ikke også skal ha gode helsetjenester og veier og distriktspolitikk og politireform. Det gjelder jo for landet vårt, det gjelder ikke for Nord-Norge alene. Nordområdepolitikk handler om det som kommer på toppen, det som er særskilt for å satse. Det er ikke sånn at idet man skal prioritere en veistrekning på Østlandet eller på Vestlandet eller et nytt sykehus eller hva det skulle være, så sier man at det er sørområdepolitikk, at det er østområdepolitikk. Nord-Norge fortjener bedre enn det.

Så til om det skjedde noe under de rød-grønne. Ja, det gjorde det faktisk da vi satte i gang arbeidet med nordområdepolitikken. Man vi gjorde plass på statsbudsjettene til dette. Vi sikret nytt forskningsfartøy, Framsenteret, BarentsWatch, nordområdesenter i Bodø, forskningsløftet i nord. Vi satset på bioprospektering ved Universitetet i Tromsø, grenseboerpassering og Arktisk råds sekretariat og opprettelse av Norges arktiske universitet – for å nevne noe.

Det er også sånn at befolkningstallene faktisk gikk opp på slutten av vår regjeringstid.

Så til det som nå utvikler seg til å bli et noe smålig spill om Nord-Norge-banen. Det synes jeg er trist, og de som har stemt på oss, særlig oss som kommer fra Nord-Norge, forventer nok mer enn at vi skal stå her og kranke om hvem som har det mest tydelige forslaget om vi er for, eller hvem som sier flest nok ganger at vi er for Nord-Norge-banen. Det som er realiteten, er at det er fire partier som utgjør flertall i denne salen, som kan sikre et flertall for å vedta en målsetting om Nord-Norge-banen. Det er jo helt fantastisk! Det er så bra for Nord-Norge. Dette har vi jobbet for lenge, i mange tiår. Det partiet som kanskje går lengst i å harselere, er partiet som har kritisert prosjektet i flere tiår, særlig i Nord-Norge, Fremskrittspartiet. Men jeg anerkjenner at man har snudd. Jeg anerkjenner at man har et positivt vedtak og forslag i salen her. Derfor strekte jeg ut en hånd i stad og sa at når det er flertall, må vi gjøre det på vegne av velgerne våre. Vi må sørge for at i morgen blir det et

positivt vedtak. Det skal vi være med og bidra til. Men jeg forventer den samme rausheten tilbake igjen på vegne av dem vi representerer, nemlig de som bor i Nord-Norge.

Torill Eidsheim (H) [15:57:31]: Store avstandar og spreidd befolkning utgjør geografiske og demografiske særtrekk ved Nord-Noreg. For at tenestetilbodet og næringsgrunnlaget og ikkje minst bukvaliteten skal halde eit høgt nivå i denne landsdelen, stiller det òg store krav til infrastruktur. Denne stortingsmeldinga peikar nett-opp på at utbygging av infrastruktur i nord ikkje berre skal vurderast i kraft av den samfunnsøkonomiske lønsemda. Regjeringa har gjennomført omfattande investeringar innan utbygging av både veg, hamn og breiband.

Det er arbeid og verdiskaping som er det overordna innanrikspolitiske målet i norsk nordområdepolitikk. Nordnorske byar og tettstader har ei viktig rolle som lokale og regionale kraftsenter og er heilt avgjerande for at vi skal kunne sikre buattraktiviteten i nord. Teknologisk innovasjon og digitalisering vil vere viktige for å nå desse måla gjennom å bidra til næringsutvikling og til gode tenester, og òg til å forenkle kvardagen trass dei store avstandane.

I komitémerknadene viser Høgre til høyringsinnspela frå Maritimt Forum om opprettinga av eit testområde for autonomi i arktisk miljø. Noreg har allereie tilsvarende testområde i Trondheimsfjorden, i Horten og i Storfjorden. Men ettersom den kommersielle aktiviteten i nordområda vil kome til å auke i åra som kjem, er det nødvendig med område der ein kan få testa ut autonome fartøy i krevjande arktiske farvatn. Det er difor gledeleg og ikkje minst viktig at dette blir framheva, og ein må sjå på det som ein stor fordel om Noreg òg kunne etablere eit tilsvarende testområde i eit eigna arktisk miljø.

Behovet for elektronisk kommunikasjon kjem til å vekse i åra som kjem, òg i nordområda. Den digitale infrastrukturen har fått ein brei omtale i denne meldinga. God dekning samt motstandsdyktige nett dannar eit vesentleg grunnlag for den utviklinga som vi ønskjer å sjå, med nye arbeidsplassar og bedrifter både i distrikta og ikkje minst òg i byane i nord.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Representanten Martin Henriksen har hatt ordet to gonger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Martin Henriksen (A) [16:00:35]: Arbeiderpartiet vil ha en ny giv i nordområdene. På slutten av debatten vil jeg bare si at jeg vet ikke helt om jeg fikk fram akku-

rat hvor bekymret jeg er for det som står i det største regjeringspartiets stortingsvalgprogram for neste periode. Det vil ikke distriktsministeren svare på, kanskje utenriksministeren kan svare?

Jeg er i hvert fall blant dem som tar det partiene skriver i sine programmer, på alvor. Høyre skriver, i de korte avsnittene de har om nordområdene, som hovedmålsettingen sin:

«Nordområdepolitikken må samles om de opprinnelige målsettingene, som er en sikkerhetspolitikk bygget på avskrekking og beroligelse med økt militær tilstedeværelse i nord.»

Jeg lurer på hva det betyr. Jeg frykter at det betyr en innsnevring av nordområdepolitikken, tilbake til sånn det var før 2005, en kald krig-tankegang, som er en motsetning til den brede nordområdepolitikken vi faktisk trenger. Det er ingen som bestrider at nordområdene er et sikkerhetspolitisk tyngdepunkt, men nordområdepolitikken må også ta opp i seg mer av det som skjer innenriks, for det er viktig for norsk sikkerhetspolitikk i nord også.

Presidenten: Representanten Eirik Sivertsen har hatt ordet to gonger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Eirik Sivertsen (A) [16:01:53]: La meg få lov til å si takk til distriktsministeren for svar om særskilte virkemidler. Jeg er enig i at differensiert arbeidsgiveravgift – en kjempestor satsing – studielånettergivelse i nord og tiltakssonen i Nord-Troms og Finnmark er eksempler på den typen særskilte økonomiske og politiske virkemidler. Problemet vårt – med vekt på «vårt» – er at de ikke virker, eller de virker ikke godt nok, for de har ikke vært tilstrekkelige til å snu utviklingen. Spørsmålet vi må stille oss, er: Hvilke andre av denne typen virkemidler er det vi har og kan bruke? Der mener jeg at vi ikke har kommet langt nok. Jeg mener i likhet med representanten Myrseth at å argumentere med at sykehus i Nord-Norge er et nordområdetiltak, er litt på siden.

En av de tingene som er viktig, er å bygge kunnskapsnav og å bygge en kunnskapsstruktur i nord. Da vil det å styrke universitetene våre være viktig framover. For eksempel har vi et nordområdesenter også i Bodø, ved Nord universitet, som bl.a. driver på med samfunnsfaglig forskning, som det er stor mangel på i nordområdene. De har et godt kontaktnettverk i Russland. Det ønsker Arbeiderpartiet å videreutvikle og styrke.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [16:03:10]: Helt på tampen av debatten vil jeg bare svare på et par av de refleksjonene representanten Sivertsen hadde knyttet til miljø og Arktisk råd. Det er helt riktig som

han peker på, at de som er de største utslipperne, som vi diskuterte i replikkvekslingen, er også de som må gjennomføre de største tiltakene.

Det som etter min oppfatning er noe av det mest positive med Arktisk råd, er at til tross for at USA under den forrige administrasjonen ikke ønsket henvisninger til f.eks. klimaendringer i sluttokumenter fra ministermøtet i Arktisk råd i 2019, som også var årsaken til at vi for første gang ikke fikk et sluttokument fra ministermøtet, har det praktiske arbeidet i arbeidsgruppene knyttet til miljø- og klimaspørsmål gått videre. Det mener jeg er veldig positivt. Det betyr også at når vi nå får en helt ny vektlegging av dette temaet med den nye administrasjonen, er det masse godt arbeid å bygge på. Men det er klart det har en stor og symboltung effekt at vi får en sluttuttalelse fra det kommende ministermøtet som også tar opp i seg disse spørsmålene.

Så til spørsmålet om felles interesser med Russland. Vi har mange, og vi har alltid, både i denne regjeringa og i foregående regjeringer, gjort det til et stort poeng å investere i og forvalte det vi har felles av interesser, og som vi bare kan løse i fellesskap når det er utfordringer. På tross av pandemien og at den setter sterke begrensninger for reiser, har vi altså fortsatt å gjennomføre f.eks. kommisjonsmøter digitalt. Det er selvfølgelig ikke det samme som å møtes, men det er i hvert fall en måte å holde arbeidet gående på. Når det gjelder torskestammen og forvaltning av den, mener jeg det er kanskje et av de beste eksemplene på hvordan dette samarbeidet har materialisert seg til beste for begge land. Det er nå verdens best forvalta torskestamme, som genererer inntekter på ca. 10 mrd. kr på hver side hvert år. Det er et eksempel som også mange andre er interessert i andre steder i verden, for de ser at dette samarbeidet er mulig.

Jeg skal ikke trekke det for langt med de sikkerhetspolitiske diskusjonene, særlig ikke nå som representanten Petter Eide ikke er her. Det kommer allikevel neppe som noen overraskelse på han at vi ikke deler sikkerhetspolitisk analyse av det som skjer i nord. Det er en realitet at Russland, selv om de ikke representerer en direkte trussel mot Norge, er en strategisk utfordring for NATO. Representanten Morten Wold var inne på en av hovedårsakene til det. Det er nye strategiske kapasiteter som gjør det mulig å avskjære alliert støtte ved GIUK-gapet, og dermed utgjøre en strategisk trussel for NATO.

Så er det altså sann at Norge aldri ville stille seg i en situasjon der vi ikke påtaler brudd på folkeretten. Når et land går inn og tar en del av et annet land med makt i 2014, er det helt åpenbart at vi, sammen med våre nære allierte, skal stille oss i fremste rekke for forsvaret av folkeretten.

Statsråd Linda Hofstad Helleland [16:06:29]: Jeg registrerer at det er flere som sår tvil om regjeringens motivasjon og ønsker for nordområdene. Det må jeg si at jeg føler er uberettiget. Jeg synes at det er en urimelig kritikk. Og så blir vi av Arbeiderpartiet kritisert for at vi ikke har noen konkrete satsingsforslag. Jeg kunne lese opp de forslagene som står i nordområdemeldingen som er konkrete. Jeg viser til andre statsråders og departementers arbeid på ulike felt, som vil ha svært mye å si for Nord-Norge. All den tid Arbeiderpartiet er så høye og mørke, er det veldig spesielt at det ikke er massevis av konkrete forslag å lese i denne innstillingen. Det er jo overraskende få.

Særlig også når vi virkelig kunne lese at Arbeiderpartiet og representanten Myrseth var ute for noen måneder siden og sa at vi «tuller ikke med vårt parti-program» i Arbeiderpartiet og lovte å realisere Nord-Norge-banen, ser vi dag at det er et utredningsforslag, som kommer i tillegg til det arbeidet som regjeringen allerede har satt i gang – det er et utredningsforslag. Så får man krangle partiene imellom om hvem det er som skal støtte hva i morgen, men å fremstille det som en realisering av Nord-Norge-banen er vel å gå litt langt.

Så har jeg savnet en viktig sak i debatten i dag. Det handler om EØS. Vi ser at Nord-Norge er veldig avhengig av – hele landet er avhengig av – arbeidsinnvandring. EØS-avtalen og Norges tilknytning til Europa er viktig for å sikre arbeidskraft og nye innbyggere. Jeg er bekymret for, når vi har partier på Stortinget som ønsker å sette EØS-avtalen i spill, at det stopper opp mulighetene for å skape nye jobber, og det rammer landsdelen også med befolkningsnedgang. Det er vel få steder som er mer avhengig av EØS-avtalen enn Nord-Norge. Over 80 pst. av eksporten går til EØS-området, og når jeg er i samtale med nordnorske bedrifter, er det ingenting annet de er mer opptatt av. Vi har fiskevær langs hele kysten av Nord-Norge som vil gå en svært tung og vanskelig tid i møte hvis Senterpartiet skulle komme i regjering og begynne å sette denne viktige avtalen i spill. Man kan jo spørre seg om Senterpartiet virkelig lytter til folk og næringsliv i nord, sann som f.eks. på Husøy på Senja med 300 innbyggere, som produserer og selger sjømat for 1 mrd. kr årlig. EØS-avtalen er så fundamentalt viktig for at hele det lokalsamfunnet skal kunne virke. Det er derfor regjeringen også i nordområdemeldingen legger vekt på verdiskaping, mulighetene for økt kompetanse, gode rammevilkår for bedriftene, infrastruktur og vekst og utvikling i regionen.

Per-Willy Amundsen (FrP) [16:09:51]: I dag behandler vi en stortingsmelding, og det er nettopp det: en stortingsmelding. Det som ikke er vedtatt tydelig og

klart i etterkant av denne debatten, i morgen, er svulstige ord. Det er uten innhold, og det er noe som departementene nødvendigvis ikke kommer til å forholde seg til i fremtiden. Den virkelige nordområdepolitikken, det er den vanlige politikken som vi jobber med hver eneste dag – når man skal vedta Nasjonal transportplan, når man skal vedta en ny langtidsplan for Forsvaret, som vi nettopp har vedtatt, når man skal gjennomføre enda mer innskjerpende klimatiltak som legger begrensninger på befolkningen enda mer, øke bensinpriser, osv., noe som har stor betydning i Nord-Norge, og ikke minst verneplaner. For det er to ting som henger sammen, og som man ofte hører når man snakker om Nord-Norge: ja, det er flott og fint, man har reinsdyr og noe midnattssol. Det er liksom postkortet av Nord-Norge. Det er ofte det det snakkes om. Det snakkes ikke om næringslivet, og da det private næringslivet, grunnlaget for arbeidsplasser og grunnen til at folk bor langs kysten. Det er fordi man har drevet næring, man har skapt verdier, man har skapt inntekter til samfunnet. Og det er det vi må legge til rette for hvis folk skal bo i Nord-Norge. Man må ha noe å gjøre!

Da er det forstemmende at man er mer opptatt av å verne enn å legge til rette for arbeidsplasser. Da snakker jeg – det var flere som var inne på det – om Nussir, f.eks., som er stjerneeksempelet. Der måtte man jobbe i 15–20 år for å få realisert et prosjekt som måtte behandles av tre departementer, to direktorater og til slutt måtte behandles to ganger i regjering før vedtaket endelig ble fattet, og man kunne sette i gang. Men selv da er man ikke ferdig, for Sametinget gir seg jo selvfølgelig ikke. De fortsetter og forsøker å stoppe et lovlig vedtatt prosjekt ved å gå på investorene. En ganske, skal vi si, useriøs fremgangsmåte fra Sametinget.

Det handler også om hvordan vi får lov til å bruke utmarka vår. Det handler om motorferdsel i utmarka, at vi får lov til å ha boglede og ta i bruk naturen på alle måter, der det er rom for oss alle. Det er gjennom den konkrete politikken vi bygger Nord-Norge og skaper det Nord-Norge som kan være den økonomiske motoren for hele Norge i fremtiden – for det kan og vil Nord-Norge være. Vi har en høyere økonomisk vekst sammenliknet med resten av landet, og det er nettopp fordi vi har det unike næringsgrunnlaget. Men da må vi få lov til å bruke det, og det gjør vi i praktisk politikk, det gjør vi ved å stoppe verneplaner, det gjør vi ved å bore etter olje og gass i Lofoten og Vesterålen, og det gjør vi ved å tillate næringsdriften, mineralnæringen, å få utvikle seg og ved å bygge landsdelen. Det er den reelle politikken for Nord-Norge, ikke festtaler og ikke høytflyvende utenrikspolitikk.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [16:13:00]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell-Børge Freiberg, Hanne Dyveke Søttar og Erlend Wiborg om bedre tilrettelegging for at unge i større grad skal unngå å bli uføre (Innst. 314 S (2020–2021), jf. Dokument 8:95 S (2020–2021))

Presidenten: Etter ynske frå komiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Margret Hagerup (H) [16:13:45] (ordfører for saken): Jeg vil takke forslagsstillerne for å løfte et viktig tema og komiteen for godt samarbeid i en svært hektisk innspurt.

En samlet komité er bekymret for de unge som faller utenfor, og for konsekvensene dersom det blir varig. Mange av de unge som står utenfor, har lave formelle kvalifikasjoner, lite arbeidserfaring og gjerne helseproblemer. En stor andel av dem som får uføretrygd, har en psykisk lidelse, og flere kommer fra familier med lav inntekt. Dette viser betydningen av tidlig og målrettet innsats.

Teknologi, moderne medisin og nye behandlingsmetoder gjør at flere kan få muligheten til å delta, helt eller delvis, i arbeidslivet. Deltakelse i arbeidslivet gir god og meningsfull aktivitet samtidig som det er helsebringende og samfunnsøkonomisk lønnsomt. Komiteen er samstemt i at det er en sentral del av velferdsmodellen at de som kan og vil jobbe, skal få jobbe.

Høyre vil framheve at ungdomsinnsatsen har vært viktig, der tidlig oppfølging er sentralt. Videre har individuell jobbstøtte vist seg å være et godt tiltak, hvor arbeidsrettet oppfølging er en integrert del av behandlingen. Fra 2021 etableres det derfor forsøk med individuell jobbstøtte rettet mot unge under 30 år med psykiske helseproblemer og/eller rusproblemer.

Representantforslaget viser til samhandlingsmodellen i Saltdal. Høyre ønsker generelt å oppmuntre til denne typen tverrsektorielt samarbeid, men holder fast ved at valg av ulike virkemidler og tiltaksnivå er delegert til Arbeids- og velferdsetaten. Vi som politikere må gi handlingsrom og insentiver til å innovere samtidig som vi gir Nav ryggdekningen de trenger til å inngå

samarbeid med aktører som vil bidra. Regjeringen har derfor bedt Arbeids- og velferdsdirektoratet vurdere hvordan en kan legge bedre til rette for at sosiale entreprenører og ideelle virksomheter kan delta ved anskaffelser av arbeidsmarkedstiltak for å skape sosial innovasjon.

Det er mange aktører som jobber for å inkludere sårbare ungdommer gjennom god samhandling. I Asker kommune ser de på velferd som en investering, ikke en utgift, og de gir utsatte personer helhetlig hjelp over en lengre periode. En ung gutt opplevde det som at han for første gang ble valgt ut først på fotballaget, og en far har fått raskere og bedre hjelp samtidig som han slapp å ta fri fra jobben gjentatte ganger for å delta på ulike møter. Systemet velger å investere i den enkelte ved å ta utgangspunkt i den enkeltes behov og forutsetninger. Samarbeid og samhandling er sentralt for å lykkes, men det er den enkelte som tar valgene. Dette er framtidens velferdssamfunn. Dette må vi ha mer av.

Offentlig sektor skal være dimensjonert for å tilby gode tjenester og hjelp til innbyggerne, men sammen med andre aktører kan vi sikre god og tilpasset hjelp til den enkelte. Skal vi bygge skreddersøm, kan ikke staten peke ut en tilbyder, for vi trenger mer sosial innovasjon og samhandling for å lykkes.

Siv Henriette Jacobsen (A) [16:16:54]: Arbeiderpartiet deler forslagsstillernes ønske om at flest mulig skal inkluderes i arbeidslivet, og at det må tilrettelegges for å oppnå dette. Teknologi, moderne medisin og nye behandlingsmetoder gjør i dag at flere kan få bedret mulighetene for helt eller delvis å kunne delta i arbeidslivet. Da er det viktig at samfunnet legger til rette for og støtter opp om den enkelte slik at så mange som mulig kan komme tilbake i arbeid.

Deltakelse i arbeidslivet gir gode, meningsfylte og helsebringende aktiviteter for den enkelte, samtidig som det er lønnsomt for samfunnet. En sentral del av den norske velferdsmodellen er nettopp at de som kan og vil jobbe, skal jobbe, samtidig som velferdssamfunnet skal ivareta dem som ikke kan det.

Dette er vi alle enig i – så håper jeg at verken enigheten eller engasjementet for de unge stopper der. De siste ti årene har det nemlig vært mer enn en dobling i antallet unge uføre. Her er det grunn til både å rope et kraftig varsko og ta et krafttak for de unge.

Arbeiderpartiet ser med stor bekymring på økningen av unge på helserelaterte ytelser og at nesten 70 pst. av disse har psykiske helseproblemer. Psykiske helseproblemer må ikke bli en vei til livslange passive ytelser fra Nav. Unge har potensielt et langt arbeidsliv foran seg. Tapet er derfor stort både for den enkelte og for

samfunnet dersom personer allerede fra ung alder blir stående varig utenfor arbeidslivet.

Arbeiderpartiet er svært kritisk til at regjeringen ikke har gjort mer for å snu en utvikling der stadig flere unge blir avhengig av helserelaterte ytelser. Regjeringen har på dette området brukt små beløp til de store oppgavene.

Arbeiderpartiet vil ikke sitte passivt å se på denne utviklingen. Vi er veldig glade for at vi nylig fikk på plass en ungdomspakke – selv om det var mot stemmene fra regjeringspartiene. Vi foreslår videre en aktivitets- og jobbreform for nye mottakere av arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd. De som kan arbeide, skal gis en jobbgaranti som sikrer reell mulighet til å kombinere trygd og arbeid.

Videre foreslår Arbeiderpartiet i denne saken bedre samordning av tjenestene i helsesektoren, Nav og utdanningssystemet, slik at unge gis en helhetlig oppfølging tilpasset den enkelte med fokus på aktivitet og mestring. I tillegg til at flere unge kommer inn i ordinært arbeidsliv, er det også behov for å trappe opp antallet arbeidsplasser i vekstbedriftene, slik som Arbeiderpartiet har gått inn for i våre alternative budsjetter. Økt satsing på psykisk helse er i kjernen av det vi foreslår.

I tillegg til å støtte innstillingen, vil jeg også ta opp forslaget Arbeiderpartiet har sammen med SV.

Presidenten: Representanten Siv Henriette Jacobsen har teke opp det forslaget ho refererte til.

Erlend Wiborg (FrP) [16:20:21] (komiteens leder): I en sak som dette, som er noe Fremskrittspartiet har jobbet for lenge, kunne det vært fristende å dra frem historien om visse partiers lovnader og hvordan det er fulgt opp eller ikke fulgt opp gjennom flere saker. Men jeg mener saken er for alvorlig til å drive politisk polemikk, og derfor skal jeg ikke gjøre det i dag.

Hvordan vi kan hjelpe folk som av ulike grunner sliter, er noe det er tverrpolitisk ønske om å gjøre noe med. Vi kan ha forskjellige løsninger på hva som er det beste, men jeg tror at vi alle er skremt av økningen i antallet uføre – og spesielt når vi ser at det er yngre som i stor grad blir uføre.

Der skiller også partiene seg, for Fremskrittspartiet er klar på at hvert enkelt individ er forskjellig, har forskjellige drømmer, har forskjellige muligheter, har forskjellige utfordringer og forskjellige evner. Når vi mener det, mener vi også at hele hjelpemiddelapparatet må kunne se det enkelte individ og ikke kjøre standardiserte maler.

Da må vi også lære. Vi må lære av hverandre, lære av forskjellige aktører – kommunale, private og ideelle – lære av hvordan man løser utfordringer i andre land.

Men i Norge i dag har vi et godt eksempel, som er grunnen til at vi fremmer dette representantforslaget, for hvordan vi kan hjelpe unge som faller utenfor. Saltdalsmodellen, som er utviklet i Saltdal kommune mellom Stiftelsen RIBO, Helse Nord og vekstbedriften Vev-Al-Plast, har vist en god måte å jobbe på og med særdeles gode resultater, for denne modellen evner å se det enkelte individ, tenke helhetlig og ikke minst se mulighetene den enkelte har, i stedet for bare å fokusere på utfordringene. Saltdalsmodellen bygger altså opp under det helhetlige mennesket, i stedet for å se det isolert.

Fremskrittspartiet har derfor ønsket å løfte saltdalsmodellen til å kunne bli en nasjonal pilot. Jeg forventer at statsråden leser merknadene nøye og registrerer også at det er et flertall i denne sal som er klar på at mye av metodikken bak og bakgrunnen for saltdalsmodellen i høyeste grad bør benyttes videre. Jeg håper at statsråden sørger for at man kan få gjort saltdalsmodellen til en nasjonal pilot.

Avslutningsvis er jeg glad for at Fremskrittspartiet også i dag får flertall for vårt forslag om å hjelpe flere med nedsatt arbeidsevne og tilretteleggingsbehov, slik at de kan være i arbeid fremfor trygd og passivitet. Og det er noe saltdalsmodellen er et godt hjelpemiddel for.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [16:23:45]: Senterpartiet støtter mindretallsforslag 1 og 2 i innstillinga.

Bakgrunnen for dette representantforslaget fra Fremskrittspartiet er erfaringer fra saltdalsmodellen. Jeg har besøkt Saltdal kommune og sett på det arbeidet som utføres av stiftelsen RIBO i samarbeid med vekstbedriften Vev-Al-Plast AS. Stiftelsen RIBO har en virksomhet som er tuftet på tre overskrifter: likeverd, respekt og ansvarliggjøring. Besøket og den kontakten jeg har hatt etterpå, har gitt et meget godt inntrykk av det arbeidet som blir gjort. Senterpartiets stortingsrepresentant Siv Mossleth har vært en pådriver for å få fram de gode erfaringene til Stortinget og utover i landet. Hun har gjort et meget viktig arbeid for den Senterparti-styrte kommunen Saltdal, som er en kommune som over svært lang tid har vært en pådriver for dette arbeidet og hele tida har forbedret metodikken, i samarbeid med spesialisthelsetjenesten og Nav.

Fremskrittspartiet har tre forslag i dokumentet. Det tredje forslaget vil alle her i denne salen, hvis de følger innstillinga, støtte, unntatt SV, og det er et forslag hvor Stortinget ber regjeringa fremme forslag som kan bidra til at flere med nedsatt arbeidsevne og tilretteleggingsbehov kan være i arbeid, framfor trygd og passivitet.

Senterpartiet er også for de to andre forslagene, som ikke er fremmet. Det ene er at Stortinget ber regjeringa se nærmere på samhandlingsmodellen i Saltdal for å sikre framtidig drift, og vurdere muligheten for å

gjøre tilnærmingen landsdekkende – altså se nærmere på om man kan gjøre tilnærmingen landsdekkende. Det andre forslaget er at Stortinget ber regjeringa foreta en evaluering av samhandlingen mellom Nav og helsevesenet, der hovedfokuset skal være å fremme forslag til bedre samhandling, slik at flere unge får benyttet sin restarbeidsevne. Samhandlingen mellom spesialisthelsetjenesten og Nav-systemet er meget viktig. De ungdommene det her gjelder, er ungdom som har lave formelle kvalifikasjoner, liten eller ingen arbeidserfaring og betydelige helseproblemer.

Det er altså en krevende jobb vi står overfor. Arbeidet er blitt evaluert av Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, og det er gitt veldig gode attester.

Jeg vil understreke det som er en flertallsmerknad fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, som sier:

«For å oppnå bedre samhandling mellom Nav og helsevesenet må strategien for arbeid og helse utvides til flere diagnosegrupper enn muskel/skjelett og psykisk sykdom.»

Flertallet går derfor inn for at regjeringa påskynder arbeidet til Helsedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet for å utvide felles innsats for arbeid og helse til å gjelde alle diagnosegrupper.

Eirik Faret Sakariassen (SV) [16:26:59]: Uføretrygd skal sikra at ein har noko å leva av den dagen ein vert for sjuk til å jobba eller om ein har ei funksjonsnedsettning som gjer arbeid vanskeleg.

SV meiner at uføretrygd skal haldest på eit nivå som hindrar fattigdom, og at barnefamiliar og unge uføre skal få meir støtte enn i dag. Me må hugsa at det er ein klar samanheng mellom fattigdom og dårleg helse. Ingen vert friskare av å ha dårleg råd, heller tvert imot. Lite tyder også på at omlegginga av arbeidsavklaringspengar har bidrege til at fleire har kome i arbeid. Tvert om har det gjeve ein solid auke, både i talet på uføretrygda og sosialhjelpsmottakarar. Andelen sosialhjelpsmottakarar har auka med 5 pst., som er ei dobling frå før regelverket vart endra.

Uførereforma vart vedteken i 2011. Då var det einigheit om at ingen skulle tapa på reforma. Då alle uføre skulle flyttast frå gamal til ny uføretrygd i 2015, valde regjeringa med Framstegspartiet og Høgre å laga den omrekninga som medførte at veldig mange tapte pengar. I tillegg har regjeringa saman med støttepartia sine kutta barnetillegget på ein måte som rammar tusenvis av barn med uføre foreldre. Utrekningar viser at så mange som 4 500 ungar som har uføre foreldre, vert fattigare med ordninga Venstre, Kristeleg Folkeparti, Framstegspartiet og Høgre har innført.

Noko av det me veit er viktig for å sikra alle moglegheit til å delta i arbeidslivet, er god tilrettelegging og tett helseoppfølging. Det er sjølvsagt ulike grunnar til at folk ikkje er ein del av arbeidslivet, men det finst måtar å sikra at fleire kan delta. Om ein har ei fysisk funksjonsnedsetjing, kan brukarstyrt personleg assistanse sikra at ein kan arbeida noko. Tilrettelegging av arbeidsplassen eller annan praktisk bistand frå arbeidsgjevar kan sørgja for at fleire får ta evnene sine i bruk.

I Stavanger har me Allservice AS, som er ein arbeids- og inkluderingsbedrift med mottoet «alle kan». Det er eg overtydd om er riktig. Om me som samfunn gjer det me kan for å løfta fram det folk kan, framfor det dei ikkje har moglegheiter til, kan me inkludera fleire i arbeidslivet. Allservice jobbar systematisk for å finna det den enkelte føler han eller ho har meistra gjennom livet, og så finna arbeid som passar godt til det den enkelte kan.

Det å ta frå folk trygd og ytingar og tru at det løyser utfordringane, er heilt feilslått. Dei treng tilrettelegging for å kunna ta ansvar for eige liv. Arbeid er eit gode for dei fleste av oss. Ikkje berre gjev det inntekt og sjølvstende, det gjev samhald og fellesskap. Det kan gje meistringsfølelse og meir meining i kvardagen. Mange av dei som står utanfor arbeidslivet, opplever det som eit stort sagn, og det forstår eg godt.

SV trur ikkje at folk har lyst til å verta uføre, men mange har ikkje helse til å jobba. Då skal me ha gode ordningar som sikrar verdigheit.

Med dette tek eg opp forslaget frå SV.

Presidenten: Representanten Eirik Faret Sakariasen har teke opp det forslaget han refererte til.

Torill Selsvold Nyborg (KrF) [16:30:18]: Det å vera inkludert i arbeidslivet er heilt avgjerande for dei aller fleste. Deltaking gjev meningsfylte liv, og det er også ein viktig del av den norske velferdsmodellen. Vi ser at altfor mange unge fell utanfor og vert trygda i tidleg alder.

Nyare undersøkingar viser at ca. 70 pst. av dei nye uføre mellom 25 og 29 år har psykiske lidningar. Regjeringa har sett i verk ein ungdomsinnsats der unge vert prioriterte ved Nav-kontora, der dei får rask oppfølging. Individuell jobbstøtte, IPS, gjev den enkelte arbeidsretta oppfølging med sikte på ein effektiv overgang til arbeidslivet. Frå 2021 vert IPS-ung etablert, som er eit forsøk med individuell jobbstøtte retta mot unge under 30 år med psykiske helseproblem og/eller rusproblem.

Regjeringa fokuserer i høg grad på denne problemstillinga, med mål om å få talet på unge uføre ned. Systemsetjingsutvalet kom nyleg med ein rapport med forslag til tiltak for å få fleire i arbeid, og denne varen

kjem stortingsmeldinga om utanforskap. Ho vil innehalda ein heilskapleg politikk for å førebyggja utanforskap og fremja inkludering i arbeidslivet. Kompetanse og høve til å forbetra resultata sine i vidaregåande skule, som kunnskapsminister Guri Melby nyleg presenterte, vil også ha mykje å seia for dei unge. Med fullføringsreforma og større vekt på individuell oppfølging og praktiske fag kan fleire lukkast med å fullføra vidaregåande og verta kvalifiserte til det yrket den einskilde satsar på.

Kristeleg Folkeparti meiner det er viktig at Nav lokalt har handlingsrom til å utvikla gode oppfølgingsmodellar som er tilpassa lokalsamfunnet. I tillegg er det særskild viktig at det vert enklare å inngå samarbeid med sosiale entreprenørar og ideell sektor. Her vert det alle-reie gjort mykje bra, og denne samhandlinga bør utviklast. PitStop i Hordaland, Hopeful i Kristiansand, Hystad Ung i Trøndelag, Reko i Steinkjer og Windjammer er alle gode døme på aktørar som supplerer Nav.

Eg har møtt mange sosiale entreprenørar i det siste og lytta til deira synspunkt og erfaringar med kva som skal til for å hjelpa endå fleire. Vi må sjå nærare på korleis samarbeidet mellom Nav og andre aktørar kan leggjast til rette på ein betre måte.

Vidareutvikling av samarbeidet mellom arbeids- og helseområdet er også sentralt for gruppa med behov for samtidige tenester. Rolla til sentral myndigheit er å gje etaten gode rammevilkår som fremjar målet om færre unge uføre.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:33:27]: I et stort velferdssystem som det norske er en av de evige utfordringene å få forskjellige deler av det offentlige, forskjellige instanser, til å samarbeide bedre. Det er nettopp på grunn av at folk sjelden har bare ett problem om gangen, folk har flere problemer samtidig, som representanten Wiborg også nevnte. Og vi vet at særlig det å stå utenfor, enten fordi man har droppet ut av skolen, har helseproblemer eller noe annet, også fører veldig mange andre problemstillinger med seg. Så det å få f.eks. Nav og helse, Nav og utdanningssporet til å jobbe sammen og bygge tilbudet sitt rundt brukeren, er en veldig viktig utfordring, og det er vi ikke ferdig med, for å si det sånn, selv om det de senere årene er tatt flere grep for å øke innsatsen på f.eks. arbeids- og helseområdet.

Et eksempel er individuell jobbstøtte, IPS, hvor behandling og arbeidsinkludering er integrert og rettet mot personer med psykiske lidelser eller rusproblemer. En fersk undersøkelse viser at 70 pst. av unge som blir uføretrygdet, har psykiske diagnoser. Det er gjennomført en evaluering som viser at individuell jobbstøtte virker, og vi har også bestilt en ny analyse som bl.a. skal studere hvordan arbeids- og helsesektoren samarbeider

der i integrerte team. Et nytt forsøk med individuell jobbstøtte spesielt rettet mot unge under 30 år med psykiske helseproblemer og/eller rusproblemer starter i år. Det er viktig.

Dessuten er det en rekke andre tiltak for å prioritere nettopp unge. Blant de viktigste tingene er at unge skal prioriteres i Nav. Det viser seg også at oppfølgingen i Nav, som har som mål at man skal få oppfølging senest innen åtte uker, fungerer – 90 pst. får det. Det er bra, og så gjelder det å få tiltakene etterpå til å være gode nok.

Flere her har nevnt saltdalsmodellen, og flere har også vært på besøk der, og jeg kan slutte meg til listen over dem som har vært på besøk der og blitt imponert over det. Det gjøres veldig mye bra der, og jeg er helt enig i – det sa jeg da jeg var på besøk, og gjentar det gjerne fra Stortingets talerstol – at det er en modell som flere burde kikke på, nettopp fordi man har gått sammen og ser på både helse- og Nav-siden. Så har man gjennom å bruke mulighetene som er i systemet, klart å få et prosjekt som er spennende, og som det er mye å lære av.

Samtidig er jeg skeptisk til, noe som også går fram av svarbrevet mitt, at vi skal gå inn og detaljstyre fra storting og regjering, for en av de viktige reformene vi har hatt de siste årene, er nettopp at mer av dette skal overlates til de faglige vurderingene i Nav, og det tror jeg fortsatt er en god prioritering.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Erlend Wiborg (FrP) [16:36:38]: Jeg er glad for at statsråden kjenner til saltdalsmodellen og også mener at det er en god modell. Det er jo ingen som har sagt at man politisk ønsker å overstyre de faglige rådene eller anbefalingene eller noe, det er det ingen som ønsker. Men når man har en god modell, en modell som bevislig fungerer bra, er det jo, som statsråden nå sier, fornøftig at andre tar lærdom av det.

Så spørsmålet mitt er: Vil statsråden da legge til rette for at flere kan lære av saltdalsmodellen, og vil statsråden sørge for at saltdalsmodellen kan bli en nasjonal pilot, eller hva man skal kalle det, med noen ekstra statlige midler, slik at saltdalsmodellen kan overføre sin gode kunnskap og erfaring til andre steder i landet der man selv ønsker det?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:37:33]: I den grad saltdalsmodellen – som har hatt veldig mange herfra på besøk, og jeg vet at det er mange andre som er interessert også – trenger at statsråden legger til rette for at flere skal kunne lære av det, er jeg selvfølgelig positiv til det. Men jeg må jo si at jeg tror ikke folk der ute begynner å lære i det øyeblikket statsråden sier at nå kan

vi lære, jeg tror folk der ute jobber med det de jobber med fordi de brenner for det, og lærer hele tiden. Det er mye som tyder på at saltdalsmodellen vekker stor interesse, det er mange som besøker dem, og da er det mange som lærer av det.

Så til spørsmålet om nasjonal pilot: Jeg har ikke støttet det og må ærlig innrømme at jeg ser heller ikke helt behovet for det, for tanken er jo ikke at vi trenger ett slikt prosjekt som gjør ting på en ny måte. Jeg vil heller rigge systemet slik at det blir lettere overalt å få til den typen tverretattlig samarbeid – gjerne som saltdalsmodellen, men man kan også se på andre måter å gjøre det på.

Erlend Wiborg (FrP) [16:38:39]: Mye av det statsråden sier i sitt svar, er jo akkurat slik man jobber med saltdalsmodellen allerede i dag, så da vil jeg gjerne oppfordre statsråden til å ta seg en tur opp og kanskje få oppdatert kunnskapen sin om saltdalsmodellen og hvordan man bedriver god kunnskapsoverføring til andre som ønsker det.

Jeg bet meg merke i at statsråden åpnet opp og sa at han vil legge til rette for at andre som ønsker å lære av saltdalsmodellen, kan gjøre det. Betyr det også at statsråden vil legge til rette for at man vil kunne komme med statlige midler til saltdalsmodellen, sånn at andre som ønsker å lære av dem, lettere kan få gjort det, og også at man kanskje kan få utvidet prosjektet?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:39:26]: Jeg var jo, som jeg nevnte, og besøkte saltdalsmodellen. Jeg har ikke vært arbeids- og sosialminister så veldig lenge, litt over et år, så dette var en av de tingene jeg rakk før Norge stengte ned og koronaen kom. Akkurat nå får vi ikke lov av statsministeren på grunn av smittevernreglene til å reise noe sted som helst, men jeg drar gjerne tilbake også til Saltdal og lærer enda mer enn jeg gjorde på besøket for rundt et år siden.

Og så var mitt poeng – og det er mulig det var et dumt understatement – at det var i den grad det er nødvendig. Mitt poeng var vel rett og slett at her er det folk som lærer ting hele tiden. Etter hva jeg har skjönt, er saltdalsmodellen og prosjektet der opptatt av det, de er opptatt av at de skal bli forsket på, og de klarer det uten at statsråden sier at her må man gå og lære, for folk er interessert i å lære sånn generelt.

Jeg kan ikke love noen ekstraordinær støtte til saltdalsmodellen, men jeg kan si at det er, mener jeg, et godt eksempel på at man samarbeider på tvers av forskjellige deler av det offentlige, og positivt på den måten.

Siv Henriette Jacobsen (A) [16:40:50]: Det er bedre å jobbe litt og bruke den arbeidsevnen man har, enn

ikke å jobbe i det hele tatt. Det som vi har opplevd alle sammen i det siste, er et kvantesprang når det gjelder bruk av ny teknologi. Mange elever i videregående skole rapporterer også at de jobber mye bedre ved å bruke data og digital undervisning enn ved å jobbe på skolen. Er dette noe statsråden vil se på også når det gjelder unge uføre – hvordan ny teknologi kan utnyttes, slik at flere kan bruke den og kanskje overkomme hindringer som de ellers ville hatt?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:41:29]: Det er et veldig godt spørsmål. Jeg tror at å jobbe på andre måter kan ha noen negative sider ved seg, bare så det er sagt, det har vel alle som har sittet på hjemmekontor og levd med smittevernreguleringer på jobben, merket, men det er åpenbart at det også kan åpne arbeidslivet for flere, både geografisk og for folk som kanskje ikke har like lett for å være fysisk til stede. Det er viktig å si at det ikke må bli noen unnskyldning for ikke å ha tilrettelagte arbeidsplasser, verktøy og hjelpemidler, men det er jeg helt sikker på at representanten ikke mener heller.

Tiltakssektoren må også jobbe med å se på hvordan arbeidslivet endrer seg. Jeg vet at Nav har en del prosjekter, hvor de ser på hvordan f.eks. teknologiforståelse hos ungdom som kanskje ikke er formalisert, allikevel kan være til bruk når man skal ut i arbeidslivet. Jeg er helt sikker på at dette kan og bør vi gjøre mye mer av.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [16:42:41]: Jeg vil takke statsråden for reale svar så langt. Det er en sjelden statsråd, han har vært på besøk, han ønsker at flere skal besøke dette. Han sier at samarbeidet må bli bedre mellom Nav og spesialisthelsetjenesten – ja, hva mer kan vi ønske oss? Det er bra.

Dette er krevende. Det krever en positiv vilje, og jeg håper etter det statsråden nå har sagt, at Helse Nord og Nav Nordland stiller opp med de bevilgninger som er nødvendige for å videreføre prosjektet. Det har ikke bestandig vært like enkelt. Saltdalsmodellen er «non-profit», det er langsiktig arbeid, det er nødvendig lengde på rehabiliteringen, og den er ikke fra Senterpartiets side sett på som en detaljstyring. Det er en modell som innebærer at folk tenker sjøl, og som gir et godt tilbud i den ånden statsråden her på en god måte har forklart.

Mitt spørsmål er knyttet til alle diagnosegrupper: Vil statsråden gå inn for at flere diagnosegrupper enn muskel og skjelett og psykisk sykdom kommer inn under denne måten å tenke på?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:43:47]: La meg svare på spørsmålet først. Det er åpenbart et mål at også flere diagnosegrupper skal komme inn under dette.

Så har jeg lyst til å si to andre ting. Det ene er at jeg, som alle andre, slutter meg til at det er veldig mye spennende og positivt som skjer i Saltdal. Samtidig er det viktig å si at en av utfordringene våre i offentlig sektor er at vi har veldig mange piloter, men vi klarer ikke å spre det, altså skalere det opp. Det betyr at den store utfordringen i sektoren sånn jeg ser det, selvfølgelig er å få på plass enkeltprosjekter, men også å få til dette arbeidet bredt, slik at ikke dette er et unntakstilfelle – hvor man må reise til vakre Saltdal, en flott tur, flott kommune og et flott prosjekt. Dette burde jo være en selvfølge overalt. Det er derfor vi også har vært opptatt av å starte en tettere koordinering mellom arbeid og helse nasjonalt.

Det andre er at jeg mener det også må være større rom i tiltakssektoren for at man skal få prøve ut forskjellige måter å gjøre ting på.

Eirik Faret Sakariassen (SV) [16:45:01]: Denne saka handlar om korleis ein skal unngå at folk vert uføre, og komiteen er samstemd om at det er viktig å jobba med dette. Men noko av det fleire av oss er opptekne av, er samanhengen mellom dårleg helse og fattigdom, og korleis det forsterkar kvarandre. Omlegginga av arbeidsavklaringspengar har sannsynlegvis bidrege til at mange fleire har gått over til uføretrygd.

Eg reknar med at statsråden er godt kjend med det som i alle fall på venstresida er eit veldig kjent paradoks, nemleg at me oppfattar at høgresida meiner dei rike vert motiverte av å få meir, og at fattige vert motiverte av å få mindre. Arven etter denne regjeringa for ein del sårbare grupper er at ein strammar inn ganske kraftig på ordningar. Då er spørsmålet: Kvifor vil regjeringa stramma inn ei lang rekkje velferdsordningar, noko som gjer at folk vert sette ut i fattigdom og får dårlegare helse?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:46:01]: Siden dette er en replikkveksling, kan man tillate seg å gå litt utenom spørsmålet. Venstresiden har jo – for seg selv i hvert fall – allerede sitt svar på dette. De mener at Høyre gjør dette av bestemte grunner. Det interessante spørsmålet som venstresiden burde stille seg, er: Hvorfor er det så klare faglige råd om å gjøre dette? Hvorfor er det det? Nå vil sikkert gode folk langt ute på venstresiden si at ingen miljøer er ikke-ideologiske, og det kan nok være noe i det, men allikevel er det klare faglige råd som f.eks. sier at hvis ytelsen for en ung AAP-mottaker er altfor høy – ikke sammenliknet med en høy lønn eller noe slikt, men sammenliknet med hva jevnaldrende får – gjør det i seg selv at flere kan trekke mot de helse-relaterte ytelsene. Det er et ganske klart funn i forskningen. Hva tilsier det? Det tilsier at venstresidens løsning, hvor man tror at bare man utbetaler mer, vil man løse

fattigdomsproblemene, i verste fall gjør det motsatte, nemlig at man skaper større problemer på sikt.

Presidenten: Replikskordskiftet er avslutta.

Margret Hagerup (H) [16:47:18]: Dette har egentlig vært en debatt som har vært rimelig samstemt. Grunnen til at jeg går opp og tar ordet igjen, er den gjentatte bruken av saltdalsmodellen. Jeg kan glede salen med at også Høyres medlemmer i arbeids- og sosialkomiteen har hatt møte med dem som driver dette, og det er ingen tvil om at det er et godt tiltak. Men jeg er litt overrasket over at ikke flere stortingsrepresentanter valgte å komme og ta ordet her i dag, for det er en del gode tiltak som foregår rundt omkring i landet. Noen er nevnt her allerede. Man har Hopeful i Kristiansand, i Rogaland har vi Fra offer til kriger, og representanten fra SV nevnte Allservice, som er en kjempebra bedrift i Rogaland som også jobber med dette. Det jeg tror er viktig, er at vi ikke «namedropper» noen og sier at vi skal peke ut én modell som skal være gjeldende for hele landet.

I Nordre Follo er det et prosjekt som driver med birøkting. Det begynte med en ung gutt som heter Bas- kit. Han hadde én drøm i livet, og det var å begynne å lage honning, for han likte veldig godt honning i matla- gingen han var kjent med fra sitt hjemland. Der har de nå 20 birøktere som utdannes i et sosialt entreprenør- skap. Det de tre Nav-kontorene der oppe sier, er at de gjør dette fordi de tror på denne samhandlingen, men de savner og mangler ryggdekningen fra oss politikere til å si at de kan få lov til å inngå samarbeid med disse aktørene.

Min henstilling til alle mine kollegaer er at vi som politikere også må gi den ryggdekningen til andre typer ting, sånn at dette ikke bare blir ett prosjekt, saltdals- modellen, som gjør veldig mye bra. I Steinkjer har man Reko, som er et samarbeid med Helse Midt-Norge og Nav. Jeg tror vi alle er enige om at det fungerer hvis man har samhandling mellom ulike aktører, men vi er nødt til å lage et system der andre kan komme inn. Uavhen- gig av om det er i Rogaland, i Hordaland, i Agder eller i Nordland, må vi finne gode modeller for samhandling, og vi må si til Nav at vi vil at de skal inngå i dette samar- beidet. Da tror jeg vi klarer å inkludere langt flere.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [16:49:26]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Repre- sentantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Gisle Meininger Saudland og Sylvi Listhaug om å sikre rettigheter til dagpenger og sykepenger i tråd med

forventet pensjonsalder i pensjonsreformen (Innst. 312 S (2020–2021), jf. Dokument 8:104 S (2020–2021))

Presidenten: Etter ynske frå arbeids- og sosialkomi- teen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjerin- ga.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verte gjeve anledning til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte tale- tida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Heidi Nordby Lunde (H) [16:50:05] (ordfører for saken): La meg takke forslagsstillerne for å ta opp pro- blemstillinger som har utviklet seg over tid, ettersom samfunnet har endret seg, uten at deler av velferdssys- temene våre har fulgt på. Vi har lenge visst at for å opp- rettholde et bærekraftig velferdssamfunn må flere av oss jobbe mer enn i dag og stå lenger i arbeid enn tidli- gere. Da må både pensjonssystemet og de øvrige folke- trygdytelsene bidra til å fremme nettopp det.

Dette er også målet med og forutsetningen for pen- sjonsreformen, som forslagsstillerne riktig nok stemte mot. Forslagsstillerne synliggjør nødvendigheten av at både pensjonssystemet og øvrige folketrygdytelsel følger samfunnsutviklingen. Nettopp derfor satte regjerin- gen allerede for ett år siden ned et utvalg for å evaluere pensjonsreformen med et mandat om å vurdere helhe- ten i pensjonssystemet og bl.a. vurdere aldersgrensene i pensjonssystemet i sammenheng med aldersgrensene i øvrige inntektssikringsordninger. Dette er Fremskritt- partiet som forslagsstiller egentlig godt kjent med, da partiets nestleder Terje Søviknes sitter i det utvalget.

Utvalget ble satt ned i anerkjennelse av at det er behov for å videreutvikle innretningen av pensjonssys- temet og se på mulige justeringer for å sikre pensjons- systemets økonomiske og sosiale bærekraft. Inkludert i dette er også vurderingen av rettigheter til dagpenger og sykepenger, i tråd med forventet pensjonsalder i pensjonsreformen, som dette forslaget tar opp.

Flertallet i komiteen, alle utenom forslagsstillerne, viser til at det særlig i forbindelse med covid-19-pande- mien har vært eksempler på både arbeidstakere, selv- stendig næringsdrivende og frilansere som er i arbeid eller driver virksomhet etter fylte 67 år, og som ikke har hatt tilgang på inntektssikring ved bortfall av arbeids- inntekt. Selv om det foreløpig bare er et mindretall som står i arbeid utover 67 år, og dette ikke gjelder mange, er den gjennomsnittlige avgangsalderen stadig økende. Det er både grunn til å forvente – og ikke minst ønskelig – at denne utviklingen fortsetter. Derfor er evaluerings- utvalgets arbeid så viktig, slik at vi både ivaretar de mange som fortsatt har behov for tidligpensjon på den

ene siden, og også understøtter at flere både jobber mer og står lenger i arbeid på den andre.

Flertallet er derfor enig med forslagsstillerne om å sikre rettigheter til dagpenger og sykepenger i tråd med forventet pensjonsalder, og er glad for at evalueringsutvalget allerede var i gang med arbeidet før dette forslaget ble fremmet for Stortinget. De skal levere sine anbefalinger så tidlig som i mars neste år. Siden det første årskullet som fullt ut er omfattet av nye opptjeningsregler etter pensjonsreformen, 1963-kullet, fortsatt har fire år igjen til aldergrensen for tidligpensjon, vil det gi oss god tid til en helhetlig justering av pensjonssystemet og de øvrige folketrygdyttelsene i tråd med forslagsstillerens intensjon. Derfor mener flertallet i komiteen at forslaget er ivaretatt og dermed kan avvises, men synes det er bra at problemstillingen blir tatt opp, slik at flere blir klar over at dette allerede jobbes med.

Alle er enige om at både pensjonssystemet og øvrige folketrygdyttelser skal følge samfunnsutviklingen, og at vi er tjent med å fjerne barrierer mot deltakelse i arbeidslivet, uavhengig av alder.

Lise Christoffersen (A) [16:53:37]: Takk til saksordføreren for vel utført arbeid, som alltid, enten vi er enige eller uenige i sak.

I denne saken står alle andre partier, inklusive Arbeiderpartiet, sammen om å avvise forslaget fra Fremskrittspartiet. Jeg skal likevel gi honnør til Fremskrittspartiet for at de aldri gir seg, men fortsetter og fortsetter med sine mange krumspring når det gjelder å undersøke det faktum at de i regjering faktisk sluttet seg til pensjonsreformen. Det har Siv Jensen bekreftet på direkte spørsmål, bl.a. fra meg, i Stortinget.

Så gjelder det selve saken, om å sikre rettigheter til dagpenger og sykepenger i tråd med forventet pensjonsalder i pensjonsreformen. Det bygger på en feil forutsetning om at alle født mellom 1954 og 1962 må stå i arbeid til fylte 72 år for å oppnå samme pensjon som dagens 67-åring på gammel pensjonsordning. Hadde det vært tilfellet, kunne det stilt saken i et litt annet lys. Jeg vet ikke hvordan Fremskrittspartiet definerer forventet pensjonsalder, men det må vel være rimelig å skjele til den alderen hvert årskull har fått fastsatt for å kompensere for levealdersjustering av alderspensjonen. Det er først de som ble født i 1985, som forventes å måtte stå i arbeid til de er 72 år for å kompensere fullt ut, men mye kan skje innen den tid. Foreløpig er denne aldersgruppa bare halvveis til fylte 72 år.

Fremskrittspartiet har riktignok korrigert dette i sine merknader til saken. Statsråden har dessuten i sitt brev til komiteen sagt at han er enig med forslagsstillerne i at gjeldende aldersgrenser for dagpenger og sykepenger kan oppfattes som urimelig lave dersom

ynge årskull står vesentlig lenger i arbeid enn dagens seniorer.

Foreløpig er det et mindretall som står i arbeid utover 67 år. Om litt over ti måneder kommer dessuten pensjonsutvalget med sin vurdering av akkurat det spørsmålet Fremskrittspartiet tar opp i representantforslaget, nemlig en vurdering av aldersgrensene i pensjonssystemet og i de øvrige inntektssikringsordningene. Så Fremskrittspartiet slår i realiteten inn åpne dører i denne saken.

Fremskrittspartiet ber i sitt forslag regjeringa fremme nødvendige lovforslag for å sikre rett til dagpenger og sykepenger fram til fylte 72 år, til tross for at statsråden viser til at en utredning av dette allerede er i gang. Hvordan doble utredninger skal tjene saken, er ikke helt enkelt å få øye på. Det kan vel like gjerne føre til at den blir forsinket. Arbeiderpartiet står derfor sammen med de andre partiene om at forslaget ikke vedtas.

Erlend Wiborg (FrP) [16:56:34] (komiteens leder): I år er det ti år siden pensjonsreformen endelig ble vedtatt av Stortinget, med støtte fra samtlige partier, unntatt Fremskrittspartiet. Pensjonsreformen var en kuttreform, der målet var å redusere pensjonene til folk flest, til tross for at dette var opparbeidede rettigheter folk hadde. Fremskrittspartiet var eneste parti som stemte imot reformen, og vi jobbet i ti år for å få reversert flere av de uheldige sidene ved reformen. Noen ganger fikk vi noe gjennomslag, men som oftest ble vi nedstemt av de samme partiene – dessverre. Men vi ga oss ikke, og gjorde noe så utradisjonelt som at vi gikk sammen med Sosialistisk Venstreparti, med støtte fra Pensjonistforbundet, og la frem et kompromissforslag i fjor høst, som ble behandlet i februar i år. Da fikk vi heldigvis gode gjennomslag, bl.a. fikk vi avskaffet den særdeles urimelige underreguleringen på 0,75 pst., og vi sørget for at landets pensjonister heller skal få regulert sin løpende pensjon med snittet av lønns- og prisveksten. Det var en viktig seier for landets pensjonister.

Men fortsatt ligger det som et premiss i pensjonssystemet at fremtidige generasjoner må jobbe noe lenger for å få tilsvarende pensjon som dagens pensjonister. Det i seg selv er ikke urimelig, for når vi lever lenger og er friskere lenger, er det helt naturlig at noe av det også tas ut ved at man står noe lenger i arbeid. Det tror jeg vi alle er enige om. Men når vi legger opp til at folk skal stå noe lenger i arbeid, må selvfølgelig også rettighetene man har i arbeidslivet, følge med.

På den ene siden sier man: Ja, du må stå lenger i arbeid. På den andre siden sier man: Men du blir en b-arbeidstaker, for du skal ikke ha rett til opparbeidede rettigheter som dagpenger og sykepenger. Det mener Fremskrittspartiet er underlig.

Spesielt nå under pandemien har vi sett flere eksempler på dette. Personer som har valgt å følge statsrådens og statsministerens anbefaling om å stå lenger i arbeid, og som gjør det fordi de ønsker å bidra, blir så permittert og står uten inntekt, uten å få dagpenger, på grunn av disse helt meningsløse aldersgrensene. Det er derfor jeg nå tar opp det forslaget Fremskrittspartiet har fremmet: Det må være en sammenheng – når pensjonssystemet sier at man skal jobbe lenger, må også rettighetene til sykepenger og dagpenger videreføres tilsvarende.

Jeg skal også gi representanten Lise Christoffersen helt rett: Fremskrittspartiet kommer til å fortsette denne kampen. Selv om Arbeiderpartiet er uenig med oss, fortsetter vi til vi har fått bedret situasjonen for landets pensjonister.

Presidenten: Representanten Erlend Wiborg har teke opp det forslaget han refererte til.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [16:59:50]: Etter Wiborgs innlegg må jeg nesten si at fram til 13. januar 2020 satt Fremskrittspartiet i regjering. Jeg stilte spørsmål til statsråd Robert Eriksson om dette temaet den 13. april 2015. Da svarte statsråden:

«Regjeringa vil også sjå nærare på velferdsyttingar frå folketrygda til personar over 62 år, herunder sjukepengar og pensjon.»

Det skjedde ingenting. Når representanten fra Fremskrittspartiet nå er så høy og mørk, syns jeg han burde være litt mer edruelig i forhold til hva som faktisk skjedde på Fremskrittspartiets vakt.

Det norske folk har fått bedre helse. Det er mindre slitasje, det er mindre livsstilssykdommer, og eldre folk kan arbeide lenger – og de som kan det, er heldige. De er utrolig heldige. Det viser at det forebyggende helsearbeidet har gitt gode resultater, og det har ført til at vi har fått en levealdersjustering i folketrygden som betyr at folk som er av 1963-årgangen, får en aldersgrense på 69,5 år for å få full pensjon, imot 67, som det har vært tidligere. Det er positivt at man har bedre helse.

Senterpartiet er positiv til intensjonen i Fremskrittspartiets forslag. Grensa på 67 år er urimelig lav, og det er for oss uavhengig av om det er få eller mange som kommer i berøring med den grensa. Det er mange over 67 år som gjør gagns arbeid, også lønnet arbeid.

Ved behandlingen av Prop. 16 L for 2010–2011 fra den rød-grønne regjeringa ble det ikke tatt stilling til hva slags konsekvens rett til fleksibel alderspensjon fra 1. januar 2011 skulle få. Men det ble avklart sykepenger etter vanlige regler fram til 67 år, også når en har tatt ut alderspensjon. Personer fra 67 til 70 år med arbeidsinntekt over 2G fikk en avgrenset sykepengerett på inntil 60 sykepengedager – uavhengig av om det var tatt ut

alderspensjon eller ikke. Det var ingen rett til sykepenger for personer over 70 år, og slik er regelverket i dag.

Senterpartiet slutter seg til flertallet om at dette er et viktig spørsmål som må tas opp i pensjonskommisjonen. Den skal avgi sin innstilling tidlig i 2022, og dermed kan den gjøre en god jobb innenfor de rimelige tidsrammene. Dette er en stor og krevende sak, som krever et skikkelig forarbeid.

Eirik Faret Sakariassen (SV) [17:03:07]: SV er for et pensjonssystem som sikrar alle ein trygg pensjon med folketrygda som grunnplanken i pensjonssystemet. Folketrygda er fundamentet i pensjonen vår. Ho sikrar alle eit minste garantert pensjonsnivå og gjev moglegheit for høgre pensjon for dei som står i jobb.

Som fleire andre i arbeids- og sosialkomiteen vil eg visa til evalueringsutvalet for pensjonsreforma, som nettopp skal sjå på aldersgrensene i pensjonssystemet opp mot aldersgrensene i andre inntektssikringsordningar.

Dei som er fødte i 1963, er det første årskullet som ligg under dei nye pensjonsoppteningsreglane fullt ut, og det er fire år til desse når aldersgrensa for tidlegpensjon. Som fleire òg har vore inne på, om under eitt år, i mars 2022, skal pensjonskommisjonen koma med si anbefaling. Då vil det både vera tid nok og eit tilstrekkeleg utgreidd grunnlag for å gjera justeringar i pensjonsreforma, nettopp for å sikra noko av det som forslaget frå Framstegspartiet løftar fram.

Frå mi side er det håp om eit politisk skifte i Noreg i haust, med ei ny raud-grøn regjering som skal stå på lag med arbeidsfolk, som vil gjenreisa tryggleiken i arbeidslivet, og som vil sikra gode pensjonsforhold. Eg er trygg på at eit sterkt SV, saman med eit raud-grønt fleirtal, kan bidra til gode justeringar av pensjonsreforma i neste stortingsperiode. Det vil verta ei viktig sak å ta tak i tidleg neste vår.

Lat det ikkje vere tvil om at SV vil arbeida for å motverka kuttane og dei sosialt urettferdige sidene ved pensjonsreforma. Me har klart og tydeleg slått fast at me vil gjera det enklare for arbeidsfolk å tena opp pensjon, bl.a. gjennom tenestepensjonsopptening frå første krone. Det er eit mål for oss at det skal gjelda all inntekt, uavhengig av alder, størrelsen på stillinga eller varigheita.

Pensjonssystemet skal sikra at alle yrke gjev moglegheit for full opptening, òg yrke som er fysisk og psykisk krevjande. Pensjonsreforma inneber kutt i pensjonsutbetalinga for veldig mange og rammar særleg utsette yrkesgrupper. Det legg til rette for meir privat pensjonssparing, samtidig som det er sosialt urettferdig.

Me vil sjølvsagt at alle arbeidsfolk skal vera inntektssikra anten gjennom pensjon, dagpengar ved arbeidsløyse eller sjukepengar om ein vert sjuk. Det er viktig å samordna ulike regelverk slik at me sikrar at ingen fell utanfor sikkerhetsnettet me skal ha i Noreg.

Det vert viktig at vurderingane frå evalueringsutvalet for pensjonsreforma dannar grunnlag for nettopp å vurdere dette, men òg andre viktige justeringar i pensjonssystemet.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:05:59]: Hvor lenge morgendagens eldre kommer til å stå i arbeid, vet vi lite om. Stadig lavere pensjonsnivåer for en gitt avgangsalder, samt bedre helsetilstand, taler for at yngre generasjoner vil stå lenger i arbeid. Velstandsutviklingen kan samtidig også føre med seg ønsker om mer fritid, herunder lengre tid som pensjonist. I dag er det vanlig å stå i arbeid til 65–66-årsalderen, men det er veldig stor spredning. Noen går av så fort de har mulighet, dvs. ved 62 år, mens andre står i arbeid godt utover 67-år.

Med dagens gjeldende regelverk vil dagpenger, sykepenger, arbeidsavklaringspenger og uføretrygd kunne ytes frem til 67 år, som også er alderen da alle har en ubetinget rett til uttak av alderspensjon. Samtidig vil mange i alderen 62–66 år kunne ha rett til både alderspensjon fra folketrygden og andre ytelser som dagpenger og sykepenger. Arbeidsdelingen mellom folketrygdens alderspensjon og andre ytelser innebærer avveininger av til dels motstridende hensyn. Det er viktig at de som ikke kan jobbe på grunn av sykdom eller ledighet, får en god pensjon, samtidig som systemet må sikre gode insentiver til arbeid. Jeg mener det er viktig at inntektssikringsordningene støtter opp under arbeidslinjen, og at øvre aldersgrense for mottak av disse ytelsene ikke er vesentlig høyere enn det som er vanlig avgangsalder fra arbeidslivet.

Jeg er enig med forslagsstillerne i at gjeldende aldersgrenser fremstår som urimelig lave dersom yngre årskull står vesentlig lenger i arbeid enn dagens seniorer. Likevel er det fortsatt slik at et mindretall står i arbeid til 67 år. På lengre sikt tror jeg det vil være vanlig å stå i arbeid til utover 67 år, og da vil det også være behov for å vurdere endringer i aldersgrensene – både i folketrygdens alderspensjon og i andre inntektssikringsordninger.

Som komiteens flertall viser til, har regjeringen satt ned et utvalg som skal evaluere pensjonsreformen. I utvalgets mandat heter det at utvalget «skal vurdere aldersgrensene i pensjonssystemet i sammenheng med en vurdering av aldersgrensene i øvrige inntektssikringsordninger og utviklingen i alderen hvor det er

vanlig å trekke seg ut av arbeidsmarkedet». Utvalget skal levere sin innstilling i mars 2022.

For å sikre en grundig utredning mener jeg, som flertallet i komiteen, at vi bør avvente utvalgets innstilling før man går videre med å vurdere endringer i aldersgrensene i folketrygdens inntektssikringsordninger.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Lise Christoffersen (A) [17:08:30]: Pensjonsutvalget ble oppnevnt 12. juni i fjor, som flere har vært inne på, og statsråden har i sitt brev informert Stortinget om at en utredning av forslaget fra Fremskrittspartiet allerede er i gang. Da lurer jeg på om statsråden kan bekrefte eller antyde – altså: Hvis en nå, på bakgrunn av Fremskrittspartiets forslag, skulle startet en parallell utredning av et forslag som allerede er under utredning og har vært det noen tid – hvor sannsynlig er det at en slik parallell utredning ville ført til en raskere lovendring enn det løpet som statsråden allerede har lagt opp til?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:09:18]: Det er kanskje det vanskeligste spørsmålet jeg har fått i min tid som statsråd. Det er vanskelig å si sann på stående fot. Dette er ganske kompliserte spørsmål, og det er alle pensjonsspørsmål. Det innebærer jo både budsjettmessige og regelmessige vurderinger pluss selvfølgelig det som jo er aller viktigst, fremskrivningene, der man er nødt til å lene seg på eksterne ekspertmiljøer osv. Det er ikke mulig å sette to streker under svaret, men hvis vi nå skulle kaste oss rundt og områ oss, så er det vel ikke, tror jeg, sannsynlig at vi ville få frem et like godt utredet forslag noe særlig før mars 2022, for å si det på den måten. Jeg mener også at flertallets merknad er fornuftig her, og det er en grunn til at dette er lagt inn i en kommisjon som skal se på helheten i det.

Lise Christoffersen (A) [17:10:25]: Jeg har et vanskelig spørsmål til. Hvis jeg tolker statsråden rett, er det i hvert fall like sannsynlig at en parallell utredning faktisk kan føre til at forslaget som kommer tilbake igjen til Stortinget i lovs form, blir forsinket og ikke framskynnet, med Fremskrittspartiets forslag.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:10:53]: Jeg må bare understreke når jeg får spørsmålet nå, at dette har vi ikke undersøkt, rett og slett. Vi har ikke konkret i forbindelse med denne saken satt oss ned og sett på det. Med det forbeholdet, som er ganske viktig, er det ikke mulig for meg å gi et klart svar på det, men basert på – hva skal man si – kvalifisert synsing som statsråd er det en grunn til at vi har lagt dette inn i en kommisjon. Fordi det er komplisert, fordi det er vanskelig, og fordi det må gjøres ved siden av annet arbeid, klarer ikke jeg å se

at det kunne gjøres noe særlig raskere. Men igjen – det er vanskelig for meg å svare på. Hvis man ber oss om å lage en potensiell arbeidsplan med de ressursene departementet har tilgjengelig, tror jeg ikke det er noen kvikkfiks, for å si det på den måten.

Erlend Wiborg (FrP) [17:11:56]: Statsråden er jo en erfaren politiker. Det begynner å bli en god del år siden han og jeg møttes i diverse skoledebatter. Det var også en tid da statsråden snakket og førte Høyre-politikk. Men som en dreven erfaren politiker vet man at hvis det er noen spørsmål man ikke ønsker å ta stilling til, så sier man at det må utredes videre. Man skyver på det til en kommisjon, et utvalg osv.

De siste månedene har vi diskutert underregulering, vi har diskutert avkorting, vi har diskutert forhandlingsrett for pensjonister, vi har diskutert økning slik at minstepensjonistene kommer over fattigdomsgrensen osv. Statsrådens svar er hele tiden at vi må vente på pensjonskommisjonen. Betyr det at statsråden ikke har noen selvstendige synspunkter på de spørsmålene?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:12:51]: Jo da, jeg har synspunkter på mye rart og viktig, jeg.

Det er i og for seg riktig at noen ganger kan man i politikken bruke utredninger eller det å samle kunnskap eller foreta grundige utredninger som et slags påskudd for ikke å gjøre noe. Men noen ganger er det også ganske fornuftig å behandle helhetlige, vanskelige, kompliserte spørsmål med store implikasjoner både for fremtidige generasjoner og for våre felles finanser på en samlet og helhetlig måte. Så når flertallet i Stortinget har vært varsom med å gjøre store endringer i pensjonssystemet sånn over bordet, er det nettopp fordi man ser at her er det konsekvenser som kan være utilsiktede og uønskede. Et godt eksempel fra tidligere diskusjoner om dette: Vi vet at selv om det er mye viktig og riktig i tanken om at man skal høyere minsteytelser i pensjon, så har det også noe å si for når folk kan ta ut pensjonen sin f.eks.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [17:14:05]: De forholdene som vi drøfter nå, avklares i folketrygdloven.

I folketrygdloven § 8-51 tredje ledd heter det nå:

«Sykepenger fra trygden ytes i opptil 60 sykepengedager til medlem mellom 67 og 70 år.»

Det er ulike grunner til at folk mellom 67 og 70 år har lav inntekt. Det kan være deltidsarbeid, det kan være forhold som at de arbeider deler av året.

Mitt spørsmål er: Hvorfor kreves det en arbeidsinntekt på over 2G for å få rett til 60 sjukepengedager?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:14:54]: Grunnen til at det er en begrensning her, er at eldre arbeidstakere kan ha noen særskilte utfordringer. Man kan ha en mer krevende helsesituasjon f.eks. Utgangspunktet for denne diskusjonen er at et flertall på Stortinget, meg selv og regjeringspartiene inkludert, er enige om at her er det noen problemstillinger samlet sett som man burde se på. Blant dem er om man skal endre det som er noen begrensninger på ytelsen i dag for eldre arbeidstakere.

Samtidig er det en annen balansegang her også, og det er at hvis man ønsker at folk skal stå lenger i jobb, kan man heller ikke ha en situasjon der det oppfattes som for risikabelt for arbeidsgivere å ansette nye seniorarbeidstakere. Dagens regelverk er vel et resultat av forsøket på å balansere de to hensynene.

Eirik Faret Sakariassen (SV) [17:16:04]: Sjølv om det sikkert var eit forsøk på ei parlamentarisk fornærming frå komitéleiaren at statsråden ikkje lenger driv Høyre-politikk, kan eg forsikra at det heller ikkje er noko kompliment frå mi side når eg seier at statsråden fører Høyre-politikk som få andre.

Men det eg ville spørja om, var noko som har vore ein gjentakande bodskap frå statsråden både no og mange gonger før, nemleg at det er viktig å stå lenger i arbeid. Samtidig veit me at det er ei aukande usikkerheit blant veldig mange unge folk om kva slags arbeidsliv som ventar dei, kva slags arbeidsliv som står framfor oss, og kva slags arbeidsforhold dei kjem til å møta. I den samanhengen er eit viktig poeng frå vår side at ein skal tena opp pensjon frå fyrste krone, nettopp fordi arbeidslivet har vorte noko anna enn det det var, der fast arbeid ikkje lenger er like vanleg som før. Kva meiner statsråden om pensjon frå fyrste krone?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:17:05]: Jeg er for pensjon fra første krone. Derfor har også regjeringspartiene vært med på forslag sammen med Fremskrittspartiet om at det skal innføres og fases inn. Det synes jeg er rimelig. Det var jo en del av forhandlingene mellom partene i arbeidslivet en periode, men nå er det fornuftig at Stortinget tar grep, og det har det borgerlige flertallet gjort.

Presidenten: Replikordskiftet er avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har også ei taletid på inntil 3 minutt.

Erlend Wiborg (FrP) [17:17:50]: Det kom frem flere interessante ting i replikkvekslingen. Den ene var statsråden og representanten Lise Christoffersens diskusjon om tidsbruken – hva som går raskest her. Jeg er rimelig trygg på at departementet ville evnet å endre et årstall i

loven, rett og slett. Det er noe man har gjort tidligere. Lignende saker som dette har Stortinget endret via representantforslag. Stortinget har endret alderen i folketrygdloven på andre områder via løse forslag i salen. Så det er jeg rimelig trygg på skulle vært uproblematisk.

Men argumentasjonen flere har brukt mot Fremskrittspartiets forslag her i dag, er at dette gjelder et mindretall – at det er et mindretall som står lenger i arbeid. Ja, det er helt riktig, men det at det er et mindretall som gjør det, betyr da ikke at det mindretallet skal ha dårligere rettigheter, for det er det som er realiteten her. Uavhengig av om det er 5 pst., 10 pst. eller 50 pst. av landets eldre arbeidstakere som ønsker å stå lenger i arbeid – så lenge de utsettes for en urett, for en diskriminering basert på sin alder, skal da den rettes opp uavhengig av om det gjelder veldig mange eller ikke.

Så tilbake til det siste jeg prøvde å utfordre statsråden på, om at man skal skyve alt som gjelder pensjon, til pensjonskommisjonen – med unntak av de områdene der statsråden blir tvunget på plass, hvis ikke det er uparlamentarisk å si, som f.eks. i spørsmålet om pensjon fra første krone osv. Der fikk vi nå heldigvis på plass et vedtak og fikk ordnet det. Men ellers viser man til at man må vente på pensjonskommisjonen. Som jeg innledet med i sted, er det nå ti år siden pensjonsforliket ble vedtatt av den rød-grønne regjeringen med støtte fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti – ti år siden. Og fortsatt sier man: Nei, vi må vente enda lenger på å få endret de urimelighetene i pensjonsreformen. Man skal skyve på det.

Mange av landets eldre arbeidstakere, mange av landets pensjonister, har ikke tid til å vente. De har allerede ventet i ti år, og da er det jaggumeg på tide at Stortinget nå faktisk tar grep og sørger for å stoppe den aldersdiskrimineringen flere eldre utsettes for.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:20:56]: Jeg skjønner veldig godt at de som under koronakrisen f.eks. jobber som drosjesjåfør, eller, som det har vært eksempler på, noen som er blant Norges mest elskede dansebandartister, eller forskjellige ting, som står i jobb og nå opplever at de ikke får folketrygdordninger eller andre ting fordi de har nådd pensjonsalder, blir overrasket og at en del blir sure for det. Men da er det verdt å merke seg at dette forslaget – vi er ikke nå for et halvt år siden, vi er ikke nå i mars i fjor – kommer nå. Det er greit å merke seg siden representanten Wiborg var så tilsynelatende klar og tydelig, at dette forslaget kommer nå, sommeren 2021, og ville altså ikke hjulpet disse. Det er også et forslag om å gjøre noe med dette fremover i tid.

Det er en del ting vi får spare til våre politiske memoarer, men – og dette får Wiborg og jeg ta i en

annen sammenheng, kanskje – beskrivelsen «tvunget på plass» når det gjelder pensjon fra første krone, rimer vel ikke helt med hvordan jeg husker oppkjøringen til de begivenhetene. Men det får man vente i spenning på å lese om senere en gang.

Lise Christoffersen (A) [17:22:24]: Siden vi ikke har replikker på hverandre, får jeg heller stille spørsmålet mitt til Erlend Wiborg i form av et innlegg.

Erlend Wiborg gjorde et stort poeng av at nå er det ti år siden pensjonsreformen ble innført, og hvorfor skal man skyve og skyve og skyve på det. Jeg har lyst til å rette det spørsmålet tilbake til Erlend Wiborg, for da Fremskrittspartiet overtok Arbeids- og sosialdepartementet som medlem av Erna Solbergs regjering, og altså hadde statsråden på dette feltet, hadde pensjonsreformen vært gjeldende i to og et halvt år. Så hvorfor drev Fremskrittspartiet i regjering på med å skyve og skyve og skyve og skyve på den typen opprettinger som Wiborg nå etterlyser? Det skulle jeg gjerne hatt en god forklaring på. Det nytter ikke å framstille seg selv som ett parti i Stortinget og ett parti i regjering. Fremskrittspartiet er Fremskrittspartiet. Jeg oppfatter det som representanten Wiborg nå driver med, litt som å prøve å forlede folk til å tro at når Fremskrittspartiet kommer til makt, står de for noe helt annet enn det de faktisk gjør.

Presidenten: Representanten Erlend Wiborg har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Erlend Wiborg (FrP) [17:23:54]: Jeg kan svare Lise Christoffersen relativt kort og enkelt: Ja, da Fremskrittspartiet satt i regjering, hadde vi mange forslag for å styrke pensjonistenes kår og endre flere av urimelighetene vi mente var der. Vi fremmet forslag om å avskaffe underreguleringen for landets pensjonister, men det forslaget ble nedstemt av Lise Christoffersen og Arbeiderpartiet. Vi fremmet forslag sammen med Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti om å redusere avkortingene for gifte og samboende pensjonister. Det fikk vi heldigvis vedtatt, men Arbeiderpartiet stemte imot. Vi fikk gjort andre forbedringer for landets pensjonister – mot stemmene til Arbeiderpartiet.

Lise Christoffersen har lagt frem forslag som pensjonistene vil komme særdeles dårlig ut av, f.eks. når Arbeiderpartiets skatteopplegg legger opp til økt skatt for 300 000 pensjonister, og så kommer representanten Lise Christoffersen her og viser til at Fremskrittspartiet har blitt nedstemt i Stortinget. Da får Arbeiderpartiet ta ansvar for sine egne voteringer.

Presidenten: Representanten Lise Christoffersen hatt ordet to gonger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Lise Christoffersen (A) [17:25:18]: Jeg vil bare få lov til å minne representanten Wiborg om at statsråden fra Wiborgs eget parti, Fremskrittspartiet, i en runde med de parlamentariske lederne i Stortinget lovte å se på den situasjonen som oppsto den første gangen pensjonistene gikk i minus mens andre gikk i pluss, og lovte til og med at han skulle komme tilbake til Stortinget med et forslag til nye reguleringsprinsipper, som skulle ta med seg de negative oppgjørene som innen da hadde vært. Det kom aldri. Det kom aldri noe forslag, men det var Fremskrittspartiet selv, Siv Jensen i Finansdepartementet, som sluttet å legge trygdeoppgjørene fram for Stortinget, sånn at Stortinget kunne gripe inn i den situasjonen. Det var det Fremskrittspartiet gjorde i regjering – eller ikke gjorde, rettere sagt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [17:26:30]: Forslaget fra Fremskrittspartiet er å be regjeringa fremme nødvendige lovforslag for å sikre rett til dagpenger og sykepenger for alderskull som står i arbeid og omfattes av pensjonsreformen, fram til fylte 72 år.

Som jeg nevnte i min replikkveksling med statsråden, stilte jeg spørsmål til daværende statsråd Robert Eriksson om en liten del av dette. Det gjaldt folketrygdloven § 8-51 tredje ledd, som i dag gjelder for dem som er mellom 67 og 70 år, hvor det er en begrensning som er sånn at sykepenger fra trygden ytes i opptil 60 sykepengedager til medlem mellom 67 og 70 år – altså en liten del av den helheten vi her snakker om. Statsråden svarte på det spørsmålet skriftlig den 24. april 2015 – og Fremskrittspartiet satt i regjering fram til 13. januar 2020 – og der står det:

«Regjeringa vil også sjå nærare på velferdsyttingar frå folketrygda til personar over 62 år, herunder sjukepenger og pensjon.»

Det skjedde ikke noe. Jeg syns det er lite seriøst av Fremskrittspartiet å uttale seg sånn som en gjør på Stortingets talerstol, når en kjenner ansvarsforholdene i denne saken og kjenner til hvordan Fremskrittspartiet har opptrådt i en liten flik av det hele, hvor en sjøl ikke har ryddet opp i det i sin regjeringsperiode.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [17:28:12]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Gisle Meininger Saudland og Helge André Njå-

stad om å sikre et helhetlig Nav (Innst. 315 S (2020–2021), jf. Dokument 8:105 S (2020–2021))

Presidenten: Etter ynske frå arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – vert gjeve anledning til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [17:28:48] (ordfører for saken): Først vil jeg ta opp Senterpartiets forslag i saken. Saken gjelder Fremskrittspartiets forslag om å avvikle partnerskapet mellom stat og kommune i Nav og legge samtlige ytelser og tjenester under en statlig styringslinje.

Flertallet i komiteen, alle unntatt Fremskrittspartiet, forstår forslaget slik at alle ytelser og tiltak gjennom Nav, inklusiv sosialstøtte, skal finansieres av staten. Som saksordfører har jeg valgt å gå relativt grundig gjennom formål, organisering og ansvarsfordeling med hele Nav-reformen og ansvarsfordelingen mellom stat og kommune. Forslaget fortjener det og krever det.

Fra Nav ble opprettet 1. juli 2006 med formål om å gi brukerne én dør inn, for å gi brukerne bedre, brukervennlige, samordnete tjenester, har det nærmest vært en kontinuerlig omstilling og intern omorganisering i Nav. Fra innføring av forvaltningsenhetene fra 1. januar 2008 har bl.a. ansvarsforholdene blitt svært uoversiktlige og fragmenterte for dem som trenger Nav. Særlig innenfor det som skulle være hovedsatsingsområdet for helhetlige forbedringer, nemlig arbeidslivsområdet, gjelder dette.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Arbeiderpartiet og SV sier i innstillinga at det er svært krevende å danne seg et klart bilde av hvordan Nav skulle fungere, og hvordan det fungerer i dag. Etter vår vurdering er det ikke mulig å drøfte partnerskapet mellom stat og kommune i Nav uten å forsøke å få oversikt over Nav-reformens forarbeid og intensjon samt hvordan Riksrevisjonen og Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité har vurdert hvordan reformen har utviklet seg.

Nav-reformens mål var:

- flere i arbeid og aktivitet, færre på stønad
- enklere for brukerne og tilpasset brukernes behov
- en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning

Det ble lagt til grunn følgende fire sentrale krav til den nye arbeids- og velferdsforvaltningen:

1. Ansvar for virkemidlene knyttet til arbeid og redusert arbeidsevne må samles i størst mulig grad.

2. Det må ikke skapes nye grensesnitt som gir koordineringsbehov og åpner for nye kasteballsituasjoner.
3. Brukere som trenger det, må raskt få avklart sine behov og få et samordnet tjenestetilbud.
4. Brukere må få et tilgjengelig kontaktsted lokalt for alle arbeids- og velferdsforvaltningens tjenester.

Senterpartiet, Arbeiderpartiet og SV mener beskrivelsen av Nav-reformens mål og sentrale krav til organisering fungerer godt som beskrivelse også i dag av sentrale problemer i Nav. Myndighet er blitt skjøvet bort fra Nav-kontorene og dermed bort fra møtet mellom faglige rådgivere på Nav-kontor og den personen som trenger Nav. Særlig gjelder dette arbeidsrettede tiltak. Dette har redusert betydningen av partnerskapet og likeverdigheten i dette, og i praksis har det medvirket til umyndiggjøring av den enkelte medarbeider og det enkelte Nav-kontor.

Senterpartiet mener at Nav stat har sentralisert og trimmet egen organisasjon utenfor partnerskapet med kommunen. Det kommunale partnerskapet har så bare tatt konsekvensen og dermed bidratt til at det også kan sies at kommunen har abdisert. Kommunene har derfor langt fra vært gode nok, men det er ugreit å ta ansvaret fra kommunene og så deretter skyldte på kommunene, sånn som vi har erfart. Senterpartiet erkjenner at Nav er tillagt en enorm oppgave, og at det er mange tusen ansatte som gjør en formidabel jobb, ikke minst under pandemien, som har ført til et ekstremt arbeidspress i organisasjonen – en formidabel jobb ut fra den organisasjon, kultur og ledelse som gjelder i dagens Nav.

Resultatene for brukerne av midlertidige ytelser og arbeidsrettede tiltak er imidlertid for dårlige, og dette har etter vår vurdering to årsaker. Det felles statlige og kommunale Nav-kontoret har ikke blitt ledet av departement og kommune i samsvar med de fire krav som jeg har referert. I tillegg har arbeidsmarkedet endret seg radikalt fra 2006, med østutvidelsen i EU kombinert med EU-avtalens system med ukontrollert arbeidsinnvandring. Dette har kraftig redusert etterspørselen etter arbeidsfolk som bor i Norge, som trenger vanlig, skikkelig lønn for å betale regningene i høykostlandet Norge, og som i tillegg i mange tilfeller har bare delvis arbeidsevne eller svak tilknytning til arbeidslivet.

Senterpartiet, Arbeiderpartiet og SV er enige om at for å realisere målene for Nav er det avgjørende viktig å ha oversikt over det lokale arbeids- og næringslivet samt den enkelte borgers situasjon. Kommunene har et helhetsansvar for å skape trygghet og trivsel for sine innbyggere gjennom en rekke initiativ, tiltak og velferdsordninger. Jeg vil understreke dette – en rekke initiativ, tiltak og velferdsordninger. Det er hele basisen for velferdssamfunnet som har grodd opp fra det lokale.

Bruken av Navs tjenester kan derfor ikke skje uavhengig av kommunenes øvrige arbeid, og Senterpartiet avviser på denne bakgrunn representantforslaget.

Ingjerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Representanten Per Olaf Lundteigen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Lise Christoffersen (A) [17:34:13]: Takk til saksordføreren for et grundig arbeid med saken, nesten grundigere enn saken hadde fortjent. For det nærmer seg valg og avslutning for dette stortinget, og som vanlig betyr det at tida er inne for gjenbruk av gamle forslag.

Forslag om statliggjøring av sosialhjelpen er en gjenganger fra Fremskrittspartiet. De har alltid stått alene om å mene at det er en god idé, så også denne gangen. Med referanse til forrige sak – det ble heller ikke lagt fram forslag om å oppheve partnerskapet mellom stat og kommune i Nav eller statliggjøre sosialhjelpen da Fremskrittspartiet selv hadde arbeids- og sosialministerposten.

Saksordføreren redegjorde greit for hvorfor statliggjøring er en dårlig idé. Jeg skal derfor ikke bruke tid på å gjenta det som allerede er sagt.

Komiteen har hatt høring i saken, og jeg synes det er ganske viktig å lytte til uttalelsene fra KS, som jo er en del av partnerskapet. De viser til det faktum at sosiale tjenester er langt mer enn økonomisk sosialhjelp. De sier:

«Det inkluderer forebyggende virksomhet i kommunen for å bedre levekårene til vanskeligstilte, gi råd og veiledning, økonomisk rådgivning, fremskaffe boliger for vanskeligstilte, tilby kvalifiseringsprogram, samt en rekke aktiviteter for mottakere av sosialhjelp.»

KS minner også om at de sosiale tjenestene ikke er standardisert, men individuelle og skjønnbasert, og at brukerne av kommunale tjenester ofte også er brukere av andre kommunale tjenester, som rustjenester, psykiske tjenester, flyktningtjenester, barnevern og voksenopplæring, for å nevne noe.

Mange av oss som sitter på Stortinget, har en fortid som kommunepolitikere. Det virker helt utenkelig at kommunestyrene rundt omkring skal stå helt uten ansvar for det som er det siste sikkerhetsnettet i velferdssystemet vårt, nemlig sosialhjelpen og andre sosiale tjenester som innbyggerne er avhengige av. I realiteten fremmer Fremskrittspartiet her forslag til en gedigen sentraliseringsreform som kan komme til å få store konsekvenser for innbyggerne våre. Det ønsker ikke Arbeiderpartiet å bidra til.

Jeg må innrømme at jeg ble veldig overrasket da representanten Wiborg i debatten i forbindelse med Representantforslag 95 S for 2020–2021 før i dag sa at Fremskrittspartiet ikke vil kjøre med standardiserte løsninger. Men det kan jo fort bli resultatet av en statliggjøring av sosialhjelpen, så her er det dårlig sammenheng mellom Fremskrittspartiets ulike forslag i ulike saker.

Jeg har også lyst til å minne om at lokal kunnskap og prioritering ofte gir et bedre resultat for den enkelte bruker. Arbeiderpartiet ønsker å styrke den siden av Nav, ved å gi økt beslutningsmyndighet til de lokale Nav-kontorene også når det gjelder statlige ytelser. Vårt landsmøte har nettopp vedtatt programmet for kommende stortingsperiode, der vårt ønske om en tillitsreform står helt sentralt – tillit til den fagkunnskapen og lokalkunnskapen de ansatte i førstelinja besitter.

Til slutt bare en stemmeforklaring fra Arbeiderpartiets side. Vi står bak innstillinga i saken om at forslaget om statliggjøring ikke vedtas. Når vi har valgt ikke å gå inn i noen av mindretallsforslagene som ligger i saken, skyldes det at vi har et eget representantforslag fra Arbeiderpartiet til behandling i komiteen, et forslag om et styrket Nav. Vi kommer til å fremme våre forslag der.

Margret Hagerup (H) [17:38:16]: Nav er selve grunnmuren i velferdssamfunnet vårt og pandemien har vist oss hvor viktig Nav er. Velferdssamfunnet vårt er bygget rundt prinsippet om at vi jobber og bidrar når vi kan, og at vi får hjelp av samfunnet når vi ligger nede. De ansatte i Nav er det viktige frontlinjepersonellet i velferdsstaten vår, som har en omfattende oppgave og har stått i store omstillingsprosesser.

Nav-reformen var en betydelig organisatorisk reform som skulle gjennomføres relativt raskt, samtidig med en rekke andre reformer. Felles statlig-kommunale Nav-kontor ble valgt etter en grundig politisk prosess. Det siste kontoret ble etablert i 2011, og i forvaltningssammenheng har Nav-reformen hatt relativt kort virketid. Målet med felles statlige-kommunale kontor er å gi brukerne bedre og mer helhetlig oppfølging og bistand. I dette valget har hensynet til de brukerne som står lengst unna arbeidsmarkedet og har de største behovene, stått sentralt. Nav-reformen har nok i perioder vært mer krevende å gjennomføre enn det mange i utgangspunktet så for seg. Men i dag ser situasjonen langt lysere ut enn det bildet som ble gitt i Riksrevisjonens rapport fra 2012, som forslagsstillerne også henviser til i sin begrunnelse.

Med bakgrunn i Riksrevisjonens rapport satte regjeringen i 2014 ned et ekspertutvalg som fikk i oppdrag å gjennomgå arbeids- og velferdsforvaltningen med sikte på å vurdere og fremme forslag til forbedringer. Rapporten fra ekspertutvalget forelå i 2015, og

regjeringen fulgte opp med en egen stortingsmelding i 2016 med tydelige retningsvalg og tiltak for å forenkle, forbedre og fornye forvaltningen. Gjennom arbeidet med stortingsmeldingen fikk strategier og tiltak den gangen bred oppslutning i Stortinget, og i meldingen var regjeringen tydelig på at partnerskapet mellom kommune og stat ga muligheter som ikke er godt nok utnyttet på det enkelte Nav-kontor. Dette var også klare tilbakemeldinger fra forskerne som hadde fulgt etableringen av Nav i hele reformperioden.

Siden stortingsmeldingen ble lagt fram, er retningsvalgene og tiltakene fulgt opp både av regjeringen og av forvaltningen selv. Gjennomføringen av tiltakene på lokalt nivå er også nylig vurdert av Arbeidsforskningsinstituttet ved Oslo Met, som konkluderer med at arbeidet er i tråd med disse retningsvalgene, og at tiltakene bør fortsette.

Spørsmålet om å endre ansvarsdelingen mellom kommune og stat er også grundig utredet i Rattsøutvalget, som konkluderte med å videreføre et kommunalt ansvar for økonomisk sosialhjelp, for å legge til rette for en helhetlig og samordnet hjelpeinnsats for stønadsmottakere med sammensatte behov, og også, som det har blitt sagt tidligere, å sikre at hjelpen ble gitt ut fra kunnskap om lokale forhold.

Høyre deler Rattsøutvalgets vurdering og er ikke for en statliggjøring av Nav-kontorene. Mange brukere vil ha behov for andre kommunale tjenester som habilitering, rehabilitering, helse, bolig og mer. En statliggjøring av tjenestene hos Nav vil kunne redusere samarbeidet med andre kommunale tjenester, som ofte er vesentlige for denne utsatte gruppen. Det er også et viktig prinsipp at kommunene bør ha et økonomisk sikkerhetsnett for sine innbyggere, og ved at sosialhjelpen dekkes gjennom kommunenes frie midler, får kommunene også et økonomisk insentiv til å styrke det forebyggende arbeidet.

Et av de viktigste innsatsområdene i arbeids- og velferdspolitikken framover er å forebygge og hindre at utsatte grupper blir stående varig utenfor utdanning eller arbeidsliv. En helhetlig politikk for å forebygge utenforskap og bidra til økt inkludering må derfor omfatte et bredt spekter av politikkområder. I dette arbeidet må samarbeidet på tvers av tjenester og sektorer bli bedre, ikke minst mellom arbeid, helse og utdanning. Samarbeidet lokalt mellom kommunale tjenester og arbeids- og velferdsforvaltningen er en nøkkel til å nå målet om å inkludere flere og gi bedre tjenester, som vi også diskuterte i sak tidligere her i dag.

I Navs årsrapport for 2019 skriver de selv om oppfølgingen av stortingsmeldingen at de nå ser resultatet av arbeidet med å få flere i arbeid og å styrke brukeropplevelsene i Nav. Navs medarbeidere brukte mer tid

på arbeidsrettet oppfølging og har styrket samarbeidet med arbeidsgivere. Digitale løsninger blir også nå tilgjengelig på stadig flere områder.

Nå må dette gode utviklingsarbeidet, som tross alt har gitt gode resultater, få fortsette og forsterkes for å møte nye utfordringer. Det er ikke tid for ytterligere omorganiseringer, og vi støtter følgelig ikke forslagene som er lagt fram.

Erlend Wiborg (FrP) [17:42:52] (komiteens leder): Jeg begynner med å ta opp de forslagene Fremskrittspartiet står bak.

Det at flest mulig mennesker skal kunne forsørge seg selv og sin familie, er et selvstendig mål. Det offentliges ansvar er å hjelpe folk til å kunne nå det målet, for vi kan alle utsettes for sykdom, skader, arbeidsledighet eller annet som gjør at man ikke kan klare seg selv. Samfunnets spydspiss for å hjelpe folk i disse situasjonene, er Nav. Dette er uavhengig av om man bor i Halden, Fredrikstad, Sarpsborg, Moss, Bodø eller Trondheim. Det skal altså gjelde uansett hvor man bor i landet.

Tanken bak etableringen av Nav var og er god. Det at folk ikke skal være en kasseball i systemet, det at folk ikke skal bli sendt mellom forskjellige offentlige etater og kontorer, og det at folk ikke hele tiden skal måtte brette ut om sin livshistorie og fortelle det samme til en ny saksbehandler, var noe av bakgrunnen for at man etablerte Nav, og det er en god tanke. Vi vet også at det store flertallet av dem som er i kontakt med Nav, er veldig fornøyd.

Men selv om det store flertallet er fornøyd, får vi også daglig historier som viser at Nav ikke fungerer godt nok. Veldig mange brukere og klienter av Nav opplever et byråkratisk Nav. De opplever helt meningsløse dokumentasjonskrav. Vi har jo hatt eksempler på folk som må dokumentere at et amputert ben fortsatt er amputert. Vi har da hatt og har et Nav som ikke i stor nok grad tar hensyn til at mennesker er ulike. Vi er alle enkeltindivider med drømmer, muligheter, evner og utfordringer. Da er det en utfordring at Nav i for stor grad er innrettet til at menneskene skal passe inn i et skjema, inn i en fast modell. Vi som liberalister tror jo ikke på at mennesker er så like. Og det er noe av utfordringen Nav har – at Nav ikke har det synet.

Jeg skal ikke stå her og si at Fremskrittspartiet har en kvikkfix på å løse alle de utfordringene Nav har, men den plikten vi alle har, er at vi fortløpende må justere og forbedre Nav der vi kan.

Det at Nav i dag er delt i to med én statlig og én kommunal del, er åpenbart en del av utfordringen. Det at man har forskjellige budsjetter å forholde seg til, f.eks. at den kommunale delen av Nav kan ha interesse av at en klient blir flyttet over på statlige ytelser og der-

med over på det statlige budsjettet, selv om det kanskje ikke er til det beste for den enkelte bruker, men det er til det beste for kommuneøkonomien, er et eksempel på at man ikke tar hensyn til dem systemet er til for, nemlig enkeltindividerne. Sånn vi har rigget systemet, er det mer tilpasset byråkratiet og kommuneøkonomien.

Det at man har sto styringslinjer i Nav, er åpenbart en utfordring. Vågeg-utvalget pekte på akkurat det. Det at man har to tariffområder, skaper åpenbart utfordringer. Og alle de tingene bidrar til å skape økt byråkrati. Så Fremskrittspartiets forslag ville vært med på å forbedre Nav, gjort det noe mindre byråkratisk, noe mer brukervennlig, og økt sjansen for at Nav i større grad kunne se den enkelte bruker, hvilke behov vedkommende har, og hva man kan gjøre for å hjelpe akkurat den personen til å komme seg videre og forhåpentligvis kunne stå på egne ben.

Jeg skjønner at stortingsflertallet ikke nødvendigvis er beredt på å vedta noe så stort over bordet. Det er derfor Fremskrittspartiet også subsidiært har lagt inn forslag om i det minste å få en utredning av dette. Men nei da, stortingsflertallet mener vi ikke trenger noe mer kunnskap, ikke noe mer utredning. Man ønsker heller å videreføre det systemet man har. Jeg synes det er uforståelig at flertallet stemmer ned Fremskrittspartiets forslag. Ja, selv forslaget om å styrke førstelinjen i Nav, noe representanten Lise Christoffersen og Arbeiderpartiet har sagt de er for, velger de i dag å stemme imot.

Det at regjeringen, sammen med Arbeiderpartiet, åpenbart mener at Nav fungerer så bra at man ikke trenger justeringer, er for meg uforståelig og viser at flere har godt av å komme seg ut og prate med folk flest.

Presidenten: Representanten Erlend Wiborg har tatt opp de forslagene han refererte til.

Eirik Faret Sakariassen (SV) [17:48:06]: Nav er avgjørende viktig for at me skal ha ein velfungerande velferdsstat. SV meiner at Nav skal sikra alle innbyggjarar hjelp til å skaffa arbeid eller sikra inntekt om ein ikkje kan jobba. Ofte – kanskje litt for ofte – gjer ein store omorganiseringar utan ein solid analyse på førehand. At Stortinget skal setja i gang ein stor omorganiseringsprosess i Nav utan at det er gjort ei grundig utgreiing av kva som må til for å forbetra tenesta, er uklokt. Det er likevel mykje me veit kan forbetrast og må forbetrast for å sikra at Nav-tilsette har gode føresetnader for å møte alle innbyggjarar på ein måte me er tilfredse med.

Det er ikkje uproblematisk at Nav er delt mellom stat og kommune. Det gjev nokre stader for stor variasjon i tilbodet som vert gjeve. Det er òg ei utfordring at tilsette ikkje vert likebehandla, at det er lønsforskjellar mellom statleg og kommunalt tilsette trass i at dei utfører likt arbeid. Det ville vera eit gode om det hadde vore

mogleg å få ein felles avtale for alle som er tilsette i Nav, uavhengig av om dei arbeider i den statlege eller i den kommunale delen. Difor føreslår SV:

«Stortinget ber regjeringen benytte tall og redegjørelser som fremlegges av Nav i tråd med likestillings- og diskrimineringslovens kap. 4 om aktivitets- og redegjøringsplikt, til å foreslå nødvendige tiltak for å sikre en bedre likebehandling av de ansatte i statlig og kommunalt Nav.»

Dessverre ser ikkje dette forslaget ut til å få fleirtal i denne salen.

SV skal ha landsmøte til helga, og i utkastet til program for komande periode står det at det trengst ei gjennomgripande tillitsreform i heile offentleg sektor. Det vil sjølv sagt òg gjelda Nav. Men det er viktig at ein ser dette i samanheng, og at det vert gjort basert på grundige utgreiingar. Det er ein balanse mellom rettane til innbyggjarane og det faglege skjønnet og vurderingane til den enkelte tilsette. Eg er tilhengjar av at saksbehandlarar og behandlarar i det offentlege skal ha rom og fridom til å utøva fag og skjøn i møte med den enkelte. Me treng ein velferdsstat og eit Nav som ser folk. Me må òg hugsa at Navs kommunale forankring gjev kunnskap og innsikt i lokale forhold, noko som er viktig når den enkelte skal avklarast eller hjelpast i arbeid, f.eks.

Det er for enkelt å seia at ei statleggjering av Nav omtrent med eit trylleslag vil retta opp dei utfordringane Nav har. Det vil det sjølv sagt ikkje gjera. Mange av dei som nyttar Nav, har samtidig behov for andre tenester parallelt, tenester som stort sett vert leverte av kommunen. Det er for desse brukarane bra at det er lokal og kommunal representasjon i Nav. Nav må òg kjenna sin lokale arbeidsmarknad og ha eit godt samarbeid med næringslivet i sin region. Difor er det viktig at Nav er ein sterk aktør i kommunen og i nærmiljøet.

Representanten Lise Christoffersen sa at fleire her i salen har ei fortid som lokalpolitikarar. Eg har faktisk ei notid som lokalpolitikar og kan bekrefte at det er ein viktig partnerskap og eit viktig samarbeid mellom stat og kommune. Kommunen har dei beste føresetnadene for å løysa oppgåvene som knyter seg til sosiale tenester. Det er fordi sosiale tenester er meir enn sosialhjelp, og fordi tenestene skal vera individuelle og baserte på skjøn, ikkje vera standardiserte. Difor er det viktig at Nav-tilsette får nok tillit til å kunna møte den enkelte sine behov. Folk er ikkje skapte for å passa inn i førehandslaga skjema og malar. Liva våre er ulike, og føresetnadene våre er forskjellige. SV vil difor ikkje slutta seg til forslaget frå Framstegspartiet og står saman med resten av komiteen om å avvise forslaget.

Eg vil samtidig nytta høvet til å ta opp forslaget som SV står åleine bak.

Presidenten: Representanten Eirik Faret Sakariasen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Torill Selsvold Nyborg (KrF) [17:52:17]: Tre Framstegsparti-representantar har i denne saka fremja forslag om eit heilskapleg Nav. Ja, den intensjonen kan også Kristeleg Folkeparti dela, men ikkje på dei premisa som forslagsstillarane har trua på. Å statleggjera Nav 100 pst. og kutta ut kommunane som samarbeidspart er ifylgje Kristeleg Folkeparti ein dårleg idé.

Kristeleg Folkeparti har tru på nærleik til tenester, kunnskap om folk, historie, lokalmiljø og næringsliv, og at innbyggjarane kan velja dei representantane dei vil skal representera seg i kommunestyret. Lokaldemokratiet er ei berande kraft i samfunnet, og den må vi ikkje skusla bort med å plukka vekk funksjonar som fungerer, og som betyr tryggleik for folk.

Nav slik vi kjenner det, er ein ung organisasjon, berre 15 år. Satsinga var stor og kompleks og skulle ta seg av innbyggjarane frå vogge til grav. Ëi dør inn var mottoet, og mange har med glimt i auget sagt Ëi dør ut. Det viste seg å vera vanskeleg i starten, men etter kvart har det vorte mykje betre, nettopp fordi kommunane har vore aktive og spela på lag med utviklinga.

For å lukkast med effektivisering er det avgjerande at ein har rett avgjerdsrett på rett nivå. Ofte seier vi på lågast mogleg nivå, men det må vera eit rett og kompetent nivå.

Drivaren for å lukkast i ein så stor organisasjon som Nav er, har vore kompetente medarbeidarar og den teknologiske utviklinga, særleg på IT-sida. Det har Nav fått prøvd seg på dette siste året, med covid-19-pandemien. Dei mange forordningar og utbetalingar var ikkje tilpassa systema i starten, men det har vore gjort ein formidabel innsats av dyktige tilsette i Nav og supplerande kompetansemiljø. Etter kvart har det jenka seg til, og utbetalingane har i hovudsak kome når dei skulle.

Det har gått nokre år sidan Riksrevisjonen kom med sin rapport i 2012. Så kom Vågeng-utvalet i 2015 og stortingsmeldinga i 2016, og vi hugsar orda: Forbetr, forenkla og fornya forvaltinga. Eg nemner desse milepålane for å visa at det har vore arbeidd seriøst med forbetringar heile tida, og i ein levande organisasjon som skal tena heile folket, vert det slik framover også.

Regjeringa har løyvd mykje pengar til effektivisering og IT-utvikling i Nav, og det har Kristeleg Folkeparti støtta. Føremålet med det er sjølv sagt å få frigjort kapasitet til rettleiingstenester og oppfylgning.

Vi er inne i ei tid der utanforskap pregar samfunnet vårt. Arbeid er medisinen som hjelper på det, og det vert ei særleg stor oppgåve for Nav å få dei unge som

kan arbeida fulltid eller deltid, inn i meningsfylt arbeid. Her er det heilt avgjerande at Nav stat og Nav kommune samarbeider dersom vi skal lukkast med dette i samfunnet.

Kristeleg Folkeparti støttar heilhjarta fleirtalsframlegget.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:56:14]: Forslagsstillerne ønsker å avvikle partnerskapet i Nav og legge samtlige tjenester og ytelser under én statlig styringslinje. Det vil bl.a. medføre at økonomisk sosialhjelp og kvalifiseringsprogrammet statliggjøres.

Jeg kan skjønne det besnærende med dette, for det er noe fint med en sånn ryddig og klar styringslinje – i hvert fall tilsynelatende får man det. Problemet er at jeg tror ikke det vil hjelpe. Jeg tror koordineringsproblemet og utfordringene med å samordne og alle disse tingene bare vil flytte seg videre. En enkel grunn er at nettopp disse sammensatte menneskene som er brukere hos Nav, ofte også har behov for andre kommunale tjenester, og at kommunene har et eierskap inn i Nav da, og til og med har mulighet til å påvirke bl.a. en ytelse som sosialhjelp, mener jeg er et viktig argument. Dessuten er jeg nok skeptisk til at en reversering, altså en mer organisatorisk systemreform av Nav, er det den etaten har størst behov for nå.

Dessuten har det også noen fordeler ved seg at man har f.eks. sosialhjelpen som en skjønnsbasert og behovsprøvd kommunal ytelse. Det gjør det lettere å ha en individuell og konkret behovsvurdering. Det er også et viktig supplement som et siste sikkerhetsnett i velferdssystemet vårt. Dessuten er det verdt å merke seg at fordi sosialhjelpen dekkes opp gjennom kommunenes frie midler, har kommunene også et økonomisk insentiv til å styrke det forebyggende arbeidet.

Jeg er redd for at hvis man hadde gjennomført en statliggjøring av alle tjenestene i Nav-kontoret, kunne det redusert samarbeidet med andre kommunale tjenester som ofte er vesentlige også for dem som er brukere av Nav.

Forslagsstillerne er opptatt av å motvirke ubegrunnede stønadsforskjeller mellom kommunene. Det er derfor gitt veiledende retningslinjer for utmåling av ytelsene. Allikevel er det etter mitt poeng et viktig prinsipp at sosialhjelpen er skjønnsbasert og nært knyttet til kommunenes øvrige tjenester. Det er kanskje også et selvstendig poeng at forskjellige politiske flertall har forskjellige vurderinger, også basert på lokale hensyn, av sosialhjelpen. Det er derfor det ikke er lovstyrt eller normstyrt, fordi det er forskjell på Oslo og Porsgrunn – eller på Porsgrunn og Mo i Rana, for den saks skyld.

Det er ikke noen tvil om at av og til kan partnerskapet mellom stat og kommune i det lokale Nav-kontoret

være utfordrende for styring, ledelse og arbeidsmåter. Samtidig gir det også muligheter for en helhetlig og individuell tilpasset innsats overfor den enkelte bruker.

Etter min vurdering er det ikke noe grunnlag for, i hvert fall ikke klokt, å endre partnerskapet som utgjør fundamentet for Nav-kontoret. Det er ikke dermed sagt at alt er som det skal være, eller at det ikke er behov for forbedring. Det er det helt åpenbart, og jeg er opptatt av at vi skal fortsette utviklingsarbeidet også.

Til slutt: Det er selvfølgelig alltid, kanskje særlig når man har sittet i regjering, fristende for opposisjonen å påpeke alt Fremskrittspartiet ikke gjorde i regjering. Men det er verdt å minne om at Fremskrittspartiet satt jo ikke alene i regjering. De satt bl.a. sammen med Høyre, og Høyre har aldri vært for at man skal statliggjøre alle de offentlige ytelsene. Og hvis man – bank i bordet, jeg håper jo ikke det – skulle få en ny regjering til høsten, vil nok også regjeringspartiene i en eventuell ny regjering merke at gjennomslag for alt får man ikke.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Lise Christoffersen (A) [18:00:25]: Jeg tenkte jeg skulle starte med et sitat:

«Vi har flere ganger i denne sal stilt spørsmål ved hvordan Nav styres. Nav er etter vår mening overadministrert og byråkratisert og styres etter det som man litt spissformulert kan kalle det verste fra to verdener, nemlig nyliberalisme og sosialdemokrati. Da får man en kombinasjon av målstyring og detaljstyring som har tjent mange offentlige etater heller dårlig.»

Jeg synes jeg ser at statsråden vedkjenner seg sitatet. Det er fra stortingsrepresentant Røe Isaksen forrige gang Fremskrittspartiet fremmet et forslag om statliggjøring av sosialhjelpen.

Arbeiderpartiets landsmøte har nå vedtatt en til-litsreform der vi vil at lokale Nav-kontor skal få større beslutningsmyndighet enn i dag også på statlige ytelser. Synes statsråden en slik tillitsreform er en bedre idé enn målstyring og detaljstyring?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [18:01:26]: Jeg har lyst til å sitere tidligere statsråd Trond Giske, som ved flere anledninger har sagt at han er for mål og for styring, og dermed er han også for målstyring.

Nå er det nok en forskjell på den sosialdemokratiske målstyringen og den målstyringen jeg er for, men alternativet til å ha en overordnet målstyring i offentlig sektor, er detaljert styring. Det er nettopp enten at alt skal gjøres juridisk, eller at man skal styre alt gjennom detaljerte føringer, istedenfor overordnet målstyring.

Men jeg nikker til mitt eget sitat, for det er et veldig godt poeng. La meg bare ta et eksempel på et dårlig

utslag av det, og det er at storting og regjering i mange år detaljstyrte tiltaksporteføljen i Nav. Det er et godt eksempel på en dårlig måte å styre på, etter min mening. Da vi kom inn i regjering, overlot vi isteden det til Nav.

Så er jeg også tilhenger av å se på om lokale Nav-kontor kan få større handlingsrom og større muligheter. Samtidig må jeg si at denne tillitsreformen til Arbeiderpartiet – i hvert fall for meg – ikke har så veldig mye innhold foreløpig, annet enn slagord.

Lise Christoffersen (A) [18:02:35]: Vi får flere anledninger til å diskutere tillitsreform i denne salen ganske snart.

Statsråden sa i den første saken vi hadde her i dag, om unge uføre, at Nav og helse og Nav og utdanning må jobbe sammen rundt brukeren, og at mer må overlates til fagligheten i Nav. Da lurar jeg på: Hvor ligger den fagligheten i Nav, etter statsrådens oppfatning? Ligger den i førstelinja, rundt brukeren, eller ligger den først og fremst i forvaltningsenheten?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [18:03:16]: Den ligger begge steder, men de har to forskjellige roller. Siden representanten Christoffersen er flink til å lese stortingsreferater, har hun sikkert også lest alle de gangene jeg har vært uenig med f.eks. representanten Lundteigen, som jo har det som en av sine kjepphester at disse forvaltningsenhetene burde vi ikke ha, og at alt dette, i hvert fall mye av det, burde tilbake i førstelinjen. Jeg er uenig i det. Jeg mener at det at man har større forvaltningsenheter, gir større forutsigbarhet, mer likebehandling og større faglighet. Ikke minst gir det rettferdighet fordi Nav-kontorene mange steder er tett på folk, ofte i små kommuner, og da skal det være likebehandling uavhengig av om man kjenner eller ikke kjenner noen på Nav-kontoret, for å si det på den måten.

Det betyr ikke at førstelinjetjenesten ikke har en ekstremt viktig rolle og oppgave å spille som tilrettelegger, eller at det ikke er verdt i hvert fall å vurdere å diskutere hvorvidt lokale Nav-kontor burde få noe større mulighet til f.eks. å kunne støtte innovative lokale tiltak for å få ungdom tilbake i jobb.

Erlend Wiborg (FrP) [18:04:27]: Forrige replikkveksling var litt spesiell når Arbeiderpartiet snakker om tillitsreform og å styrke førstelinjen, samtidig som de kommer til å stemme ned Fremskrittspartiets forslag om å styrke førstelinjen i dag.

Vi har behandlet flere saker tidligere i dag, og da har statsråden vært nøye på at vi trenger mer kunnskap, det er viktig å ikke være redd for å få utvalg til å se på det osv. Men i denne saken har statsråden konkludert i sitt syn og sier samtidig nei til å være med og innhente mer kunnskap. Jeg må si jeg synes det er spesielt.

Mitt spørsmål er egentlig: I mitt innlegg kom jeg med flere utfordringer på hvordan Nav er organisert i dag, hvordan det slår ut for den enkelte bruker. Jeg lanserer også en mulig løsning. Statsråden stemmer det ned, men hva er statsrådets løsning for å styrke Nav?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [18:05:27]: Jeg må innrømme at jeg selv tenkte på om jeg skulle bruke dette eksemplet med utvalg mot representanten Wiborg, for nettopp der representanten Wiborg i forrige runde mente at det å ha utvalg, det var en utsettelse, så vil han i denne runden ha et utvalg. Men poenget er at det finnes ikke noe fasitsvar, at man er enten alltid for eller alltid mot et utvalg. Forskjellen er at når det gjelder pensjonsreformen, er det ikke sånn at utvalget skal se på en helt ny pensjonsreform, se på akkurat de samme tingene en gang til. Man skal se på en videreføring og hvordan det skal videreutvikles. Nav-reformen er, som det ble sagt her, ikke en veldig gammel reform til å være såpass stor og omfattende. Den har vært vurdert. Blant annet la tidligere statsråd Robert Eriksson fram en stortingsmelding om Nav, med utgangspunkt i Vångeng-utvalget, der også dette ble vurdert. Da virker det for meg litt unødvendig å ha en ny runde for å se på det samme spørsmålet en gang til.

Vi skal fortsette både å styrke fagligheten i Nav og bygge kompetansen til de ansatte i Nav, og vi kommer også bl.a. i en stortingsmelding til å komme med forslag til hvordan vi kan få mer innovasjon inn i Nav-systemet.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [18:06:33]: Det er ganske vanskelig å få oversikt over hvordan Nav fungerer, men Nav-reformens mål var tydelig presisert; det skulle bli flere i arbeid, færre på stønad, enklere for brukerne, tilpasset brukernes behov og en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning. Sånn har det ikke blitt.

Tannlege Leif Arne Heløe var sosialminister fra 1981 til 1986. Han har inspirert meg og Senterpartiet. Han erkjente at det å skape trygghet og trivsel gjennom velferdssamfunnet baserte seg på en rekke ulike initiativ, tiltak og velferdsordninger. Han var opptatt av ansvar og myndighet hos dem som gjorde jobben.

Da er mitt spørsmål: Er det ikke da nødvendig og naturlig å gi de lokale Nav-kontorene ansvar og myndighet når det gjelder midlertidige ytelser, i henhold til overordnede intensjoner?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [18:07:54]: Jeg kan skjønne det besnærende i det, men la oss ta et konkret eksempel: dagpengene. Det er i dag i stor grad en manuell behandling. Den er samlet i bestemte miljøer, enhe-

ter, som gjør dette istedenfor at det skal være ved hvert eneste Nav-kontor.

For det første burde vårt fremste mål være å sørge for at det blir digitalisert. Og det andre er at det er fornuftig å ha den typen mer – hva skal man si – masserutinesaksbehandling, eller i hvert fall behandling av mange typer saker, i egne enheter; at man spesialiserer seg på det nettopp fordi de lokale Nav-kontorene har veldig mange andre ting som er viktigere. De skal være tett på brukerne. De skal følge opp. De skal ha individuelle samtaler. De skal fange opp ungdom før det har gått åtte uker. De skal passe på at man får tiltak som er riktige. De skal bidra til vurdering av hva slags type arbeid man kan passe til. Alle disse tingene bygger partnerskap med lokalt næringsliv. Det er mye viktigere enn de oppgavene som Lundteigen ønsker å dytte tilbake igjen til førstelinjen.

Eirik Faret Sakariassen (SV) [18:09:03]: Noko av det som skapar litt forskjell mellom Nav-tilsette, er bl.a. lønsforhold, der statlege og kommunale Nav-tilsette vert lønte ulikt, sjølv om dei i veldig stor grad gjer ganske likt arbeid. Det er noko av det som SV med forslaget vårt prøver å retta opp i. Men det som også kom fram i høyringa om dette forslaget, trur eg – eg begynner å gå litt i surr, for det er mange Nav-forslag for tida – var at KS framheva at det har vore arbeidd med ein felles tariffavtale for Nav, for å sikra likebehandling mellom statlege og kommunale Nav-tilsette. Då vil eg spørja statsråden korleis han stiller seg til ein felles tariffavtale i Nav, som vil gje likebehandling mellom tilsette.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [18:09:55]: Som ved alle slike spørsmål: Det er et spørsmål for partene i arbeidslivet. Så kan man spørre: Men er ikke Nav Stat meg som part i arbeidslivet? Nei, det er bl.a. den type spørsmål som vi med trygghet overlater til dem som har arbeidsgiveransvar i staten.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Eirik Faret Sakariassen (SV) [18:10:27]: Eg vil gjerne seia noko litt personleg. Sjølv om det kanskje ikkje er så openbert for alle, er eg ein ganske bekymra person. Eg kan liggja vaken om nettene og tenkja over vanskelege tankar. Eg kan bekymra meg for om nokon eg er glad i, eller eg, skal verta sjuk, og kva som vil skje då, kven som skal hjelpa oss om sambuaren min eller eg ikkje kan jobba lenger. Sånne tankar trur eg det er fleire som har.

Eg har vakse opp i eit Noreg der kjensla av at me ikkje er åleine, har vore sterk. Då eg var ungdom, tenkte

eg at i dette landet vert ingen overlatne til seg sjølv. Der som ein mistar jobben, vil ein framleis ha tak over hovudet og mat på bordet. Dersom ein vert sjuk, får ein helsehjelp og inntektssikring. Alt dette er godt for oss som innbyggjarar å vita, særleg for dei av oss som er bekymra og lett vert urolege, som går gjennom dette livet med ein tanke om at noko forferdeleg snart kan skje – for det veit me jo at det kan. Livet er uføreseieleg og ganske ofte veldig urettferdig.

Me trur at velferdsstaten er der for oss uansett, men sånn kjennest det ikkje lenger. Det vert vanskelegare og vanskelegare å få hjelp. Det er stramma kraftig inn på sosiale ytingar. Gjennom dei siste åtte åra har eg kjent på ei stigande uro. Eg har vorte meir bekymra enn eg var før, og det handlar om politikk, om den ideologien som råder her i landet – ein tanke om at kvar og ein er si eiga lykkes smed som har styrt politikken i Noreg. Det vert vanskelegare å få hjelp. Ein skal fylla ut skjema på skjema, ein skal vera verdig trengande. Samtidig som livet raknar rundt ein, skal ein navigera seg gjennom kompliserte regelverk. Me krev veldig mykje av dei som har veldig lite.

Eg meiner ikkje at me skal seia at kvar og ein får klara seg sjølv. Eg meiner me skal styrkja fellesskapet, utvida sikkerhetsnettet og igjen tryggja folk med at velferdsstaten er der for dei når dei treng det, at Nav kan hjelpa anten ein treng arbeid eller inntekt, at kommunane ikkje kan ta barnetrygda frå familiar på sosialhjelp, at me har skikkelege sosialhjelpssatsar, at me ikkje kuttar i barnetillegget til uføre, ikkje kuttar i brillestøtte, ikkje kuttar i arbeidsavklaringspengar. Me krev veldig mykje av dei som har veldig lite.

Eg kjem sikkert aldri til å verta heilt fri for bekymringar, men velferdsstaten er bekymra folk sin beste venn. Han kan tryggja oss med at me ikkje er åleine, at fellesskapet vil hjelpa oss om me fell, at ein skal verta teken vare på. Dette står på spel når velferdsstaten vert bygd ned, når trygdeordningar vert stramma inn, når det vert stilt stadig strengare krav. Me krev veldig mykje av dei som har veldig lite. Mange seier at å stilla krav er å bry seg. Kanskje det, men det å stilla opp er verkeleg å bry seg, og velferdsstaten skal stilla opp for folk.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [18:13:45]: Jeg kan forsikre statsråden om at Senterpartiet aldri har foreslått eller tenkt at en skulle legge ned alle forvaltningsenhetene i Nav. Dagpenger, som statsråden refererte til, er helt opplagt en ordning som passer med tanke på digitalisering, som passer med tanke på en automatisk saksbehandling, og pensjon på tilsvarende måte. Det er helt opplagt at Senterpartiet støtter sånne forhold. Det vi snakker om, er det som er det virkelig krevende, det er situasjonen til mennesker med sammensatte behov.

Når det gjelder mennesker med sammensatte behov, var det det som var poenget med Nav. Det var det en skulle rette opp, det var der en skulle bli bedre, det var der en satte opp målsettingene. Det var der en satte opp de fire sentrale kravene om at ansvaret for virkemidlene måtte samles i størst mulig grad, det måtte ikke skapes nye grensesnitt som gir nye koordineringsbehov og åpner for nye kasteballsituasjoner. En skulle raskt få en avklaring, en skulle få et samordnet tjenestetilbud, og brukerne måtte få et tilgjengelig kontaktsted lokalt. Alle ordene jeg nå brukte, er fra dokumenter som ligger til grunn for Nav.

Det har vært mye arbeid å finne ut hva som var intensjonen og tenkningen bak. Dette var tenkningen med hensyn til det som var det sammensatte, det som var det krevende. Det krevende krever at en har et møte mellom mennesker – at en har et møte mellom mennesker, og at de menneskene som møtes, kan forstå hverandre og ha den nødvendige tid til å utvikle det som er nødvendig å få gjort noe med.

Derfor foreslår Senterpartiet sammen med SV i denne saken å få fram en plan som viser hva som trengs av organisasjonsmessige endringer og styrking av fagkompetanse hos etatens fagfolk for at førstelinjen ved Nav-kontorene i kommuner og bydeler kan fatte vedtak om midlertidige ytelser og arbeidsrettede tiltak i tråd med Nav-reformens opprinnelige mål. Det er det vi snakker om. Dette er for å ivareta behovet for myndige Nav-kontor i alle kommuner. Jeg er overrasket over at ikke statsråden er mer åpen for å vurdere dette og gå i denne retningen.

Det kommer flere forslag fra Senterpartiet knyttet til dette her. Det første er selvsagt at kontorene må være åpne, at de som trenger det aller mest, kan møte dem som skal bistå. Punkt to: Det er nødvendig med fagfolk i mye større grad der, og det er opplagt at flere må kunne tas fra forvaltningsenhetene og til de lokale kontorene, for der trengs det erfarne folk som skjønner helheten. Så er det opplagt at de som er der, må få ansvar og større myndighet, sånn at en altså kan løse det som er sammensatte, midlertidige behov på en langt bedre måte enn den kasteballsituasjonen en i dag er kommet opp i.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [18:16:59]

Interpellasjon fra representanten Ruth Grung til olje- og energiministeren:

«Ambisjonene for elektrifisering og omstilling er store, og vi må unngå at nettilknytning blir en barriere. En tidshorisont på 10 år for å bygge ut nettet blir for lang, og

kostnaden for nettilknytning blir for høy når ny industri skal velge lokalisering. Dagens regulering straffer nettselskaper som bygger nye anlegg, fremfor å premiere dem. Det trengs store strukturelle endringer slik at vi raskere kan bygge ut et kostnadseffektivt nett, finansiere nettselskaper og håndtere kompleksiteten i energisystemet med mer energimiks og fleksibilitet som kan redusere utbygging av nett. Det er bred tilslutning til elektrifiseringen av samfunnet, men det er en grense for hvor mye den enkelte kan belastes økonomisk. Dette kan ikke overlates til hvert enkelt nettselskap eller til markedsmekanismer.

Hvordan vil statsråden bidra slik at nettselskapene kan være fremoverlente og legge til rette for elektrifisering?»

Ruth Grung (A) [18:18:16]: Elektrifisering er vår viktigste klimaløsning og vår største mulighet til å sikre framtidige lønnsomme arbeidsplasser og økt verdiskaping. Tilgang på fornybar kraft er et av våre viktigste konkurransefortrinn. Ambisjonene for elektrifisering og omstilling er store, og vi må unngå at nettilknytning blir en barriere. I tillegg til å erstatte fossil med elektrisitet må Norge raskt klare å innfase en ny utslippsfri teknologi. For å lykkes er det behov for store strukturelle endringer i hvordan man bygger ut nettet og finansierer nettselselskapene. Framtidige energisystem må også ta høyde for mer kompleksitet som følge av økt energimiks, mer bruk av smarte løsninger for å redusere effektbruken og behov for mer effektive konsesjonsprosesser for raskere utbygging av nettet.

Det haster å få på plass et mer dynamisk energisystem for å unngå flaskehalser i strømmettet. I bergensområdet er det forventet en forbruksøkning de neste tiårene som tilsvarer det totale forbruket i Oslo. Lyse Elnett i Rogaland har hatt en markant økning i elektrifiseringstakten de siste to årene. De forventer en dobling av forbruket i løpet av de neste 5–10 årene. Begge forutsetter nok kapasitet i transmisjonsnettet til Statnett. En kartlegging av framtidig effektbehov i Agder viser mer enn en dobling i nær framtid.

Fleksibilitet er løftet fram som en løsning på framtidens nettutfordringer, men det løser ikke utfordringene med store effektbehov til bl.a. ny kraftintensiv industri. Et uttrykk for endringene er bl.a. at NVE har til behandling ca. 300 søknader fra aktører som vil koble seg til kraftnettet. Det er en økning på 50 pst. Det er både nye selskaper og eksisterende nettselskaper som må oppgradere nettet for å møte økt forbruk.

Det er viktig at kostnadene til utvikling og drift av strømmettet holdes under kontroll. Inntektsreguleringen av nettselskapene er derfor utformet med sikte på nettopp effektiv drift, utvikling og utnyttelse av strømmettet. Men dagens modell er ikke designet for det para-

digmeskiftet vi nå står overfor, der vi både skal elektrifisere fossil energibruk og tilrettelegge for framtidsrettet industri. Nettleien i regioner med mye økt forbruk som følge av elektrifisering kan bli veldig høy. Dagens regulering straffer nettselskaper som bygger nye anlegg for ny industri, framfor å premiere dem. Nettselskaper, og særlig langs kysten, må knytte til nytt stort forbruk ytterst i sitt nett for å elektrifisere ferger, skip, havbruksanlegg og annen virksomhet som tidligere ikke krevde mye effekt, samt ny industri.

Slik inntektsreguleringen i dag er designet, vil disse investeringene trekke ned den målte effekten, og dermed avkastningen. Nettselskapene har ikke insentiver til å legge til rette for en ønsket elektrifisering, men gir tvert imot insentiver til å utsette og unngå investeringer. Det er derfor viktig at nettselskapene får insentiver til å gjøre de nødvendige investeringer i tide.

Brukstid og etableringskostnader er avgjørende faktorer for om ladeinfrastruktur skal bli lønnsom. Markedet må få fungere der det er grunnlag for det, men for at folk og bedrifter skal velge utslippsfrie løsninger, må det bygges ut tilstrekkelig ladeinfrastruktur også i områder og sektorer der det ikke er mulig å få lønnsomhet.

Vi registrerer at utfordringer og behov er forskjellige i ulike deler av transportsektoren. Personbiler trenger mange ladepunkter, mens effektbehovet er hovedutfordringen for maritim transport. Økt behov for koordinering og samarbeid mellom nye aktører øker kompleksiteten. Det må derfor utformes gode målrettede rammevilkår som tar høyde for de ulike utfordringene.

Transporten i nettet har fram til nå gått én vei – fra produksjon til kunde. Nå er også kunder blitt produsenter gjennom eksempelvis solceller og nye kilder til energi, som biogass, spillvarme, fjernvarme, osv. Det gjør at kompleksiteten i energisystemet må håndteres på nye måter. Energisystemet og rammevilkårene må derfor bedre tilrettelegge for å sikre at kraft kan transporteres fra nye fornybare kilder til ulike aktører i et samfunn i omstilling.

Statlige avgifter utgjør i dag om lag 36 pst. av samlede kostnader til strømbruk. For husholdningskunder har elavgiften som nettselskapene tar inn, økt med ca. 40 pst. de siste syv årene. I tillegg står vi nå foran en stor økning i kostnader som følge av oppgraderinger i strømmettet.

Det er bred tilslutning i befolkningen til elektrifisering av samfunnet, men det er en grense for hvor mye den enkelte forbruker eller virksomhet kan belastes økonomisk før det oppfattes som urimelig. Vi er derfor helt avhengig av sosial aksept for å lykkes med omstillingen.

Lang planlegging og saksbehandlingstid er også en utfordring. Nettet bør bygges ut der det er et reelt behov. Når det tar ca. ti år å bygge ut nett, blir tidshorisonten vanligvis for lang for industrien. Vi må unngå at bedrifter velger å etablere seg i andre land som følge av mangel på overføringskapasitet eller at kostnadene for nettilknytning blir for høye.

Elektrifisering er også en av de største forretningsmulighetene for Norge. NHOs prosjekt Grønne elektriske verdikjeder peker på elektrifisering som en av de største næringsmuligheter for Norge. De framhever maritim sektor, batteriproduksjon, hydrogen, utvikling og drift av kraftprosjekter i utlandet, optimalisering av kraftsystem og leverandørkjeden for havvind. Alt dette krever en radikal omstilling av vårt energisystem.

I dag er det førstemann til mølla som bestemmer rekkefølgen for nettilgang. Det fungerer i en tid med god tilgang på kraft og få søkere. I dag, når fornybar energi er blitt en knapphetsressurs, er ikke dette holdbart. Det er også en demokratisk utfordring at dagens prioritering skjer i lukkede fora. Det bør være i samfunnets interesse med åpne prosesser der man også kan vekte ulike hensyn, som f.eks. sysselsetting, verdiskaping, regional utvikling, klima, osv. Dagens førstemann til mølla medfører også at eventuelle økte nettkostnader blir fordelt skjevt dersom de første slipper å betale anleggsbidrag.

Klimautfordringene og rask innfasing av lavutslippsteknologi stiller langt høyere krav til planlegging og utvikling av nettet enn vi har sett tidligere. Nettselskapene merker dette i form av stor økning i antall kunder som ønsker tilknytning, og økning i størrelse på effektuttaket. Kartlegging av framtidig energibehov bør få økt prioritet for å gi bedre grunnlag for planlegging av nettet. Statnett bør få en mer aktiv rolle med å redusere flaskehalser raskest mulig.

Dersom vi skal lykkes med å komme i forkant og gi forutsigbarhet for næringslivet, må vi ikke miste farspranget vi har. Arbeiderpartiet mener det er behov for en nasjonal strategi for elektrifisering som identifiserer utfordringene og barrierene og kommer med forslag til nye, gode, samfunnsøkonomiske løsninger. Vi mener det ikke kan overlates til hvert enkelt nettselskap, til hver kommune eller til markedsmekanismer alene.

Norge har store ambisjoner og en krevende tidsplan for elektrifisering. Maksimal reduksjon av klimautslipp til lavest mulig pris samt økt sysselsetting og verdiskaping må være viktige politiske mål som må balanseres. Så spørsmålet er: Hvordan vil statsråden konkret bidra til at nettselskapene kan være mer framoverlente, og legge til rette for elektrifisering?

Statsråd Tina Bru [18:26:48]: La meg få starte med å takke representanten for å ta opp en viktig debatt, en debatt jeg selv også er veldig opptatt og bruker mye tid på å jobbe med om dagen.

Det er jo veldig flott at det er optimisme i næringslivet og mange som ønsker å elektrifisere eksisterende virksomhet eller etablere ny. Med 98 pst. fornybar kraftproduksjon, overskuddskraft, et velfungerende kraftmarked med lave kostnader og et sterkt utbygd strømmnett har vi et svært godt utgangspunkt for elektrifisering i Norge.

Regjeringen er opptatt av å legge til rette for ny industri og arbeidsplasser. Industri trenger ikke bare nok strøm, men også tilgang til nett slik at strømmen kommer frem dit den skal brukes, og regjeringen har et klart mål om at tilgangen til kraft ikke skal være et hinder for næringsutvikling. Samtidig må vi huske at utbygging av strømmettet har konsekvenser for natur og miljø, i tillegg til at det er kostbart og betales av oss alle gjennom nettleien.

Som representanten bemerket, er det en grense for hvor mye den enkelte kan betale i nettleie. Verken næringslivet eller husholdningene er tjent med at nettleien øker for mye. Altså må vi bygge ut nok, men ikke for mye nett i landet vårt, og skal vi få til større elektrifisering, er det derfor nødvendig at vi utnytter nettet best mulig.

Tarifferingsreglene sørger for en rettferdig fordeling av nettkostnadene. Når kunder som utløser nye nettutbygginger må betale sin andel av kostnadene ved utbyggingene, fordeles også kostnadene rettferdig. Samtidig får kundene signaler om å plassere seg der det er ledig kapasitet i nettet. Og vi har nettopp gjort en endring i forskrift om nettregulering og energimarkedet som nettopp legger til rette for økt utnyttelse av eksisterende nett. Endringen gjør at nettselskaper og forbrukskunder kan inngå avtale om tilknytning til nettet med vilkår om utkobling eller reduksjon i forbruket. Dette kan også bidra til at aktører får raskere og rimeligere nettilknytning.

Inntektsreguleringen av nettselskapene skal gi tilstrekkelige økonomiske rammebetingelser samtidig som den skal sørge for at størrelsen på nettleien er rimelig. En god regulering er viktig for at investeringene og driften av nettet skal kunne gjøres mest mulig kostnadseffektivt. Samtidig skal det legges til rette for fremtidige behov for bl.a. elektrifisering. Det er viktig at vi har en regulering som er tilpasset de utfordringene vi står overfor. Jeg vet at Reguleringsmyndigheten for energi, RME, fortløpende følger behovet for eventuelle endringer i reguleringen.

Gjennom energiloven legger vi til rette for en samfunnsmessig rasjonell utbygging av strømmettet. Jeg

mener det er viktig å legge til rette for at det bygges nok nett, men samtidig skal det ikke bygges for mye, som nevnt, av hensyn til kostnader for kunder samt følger for natur, miljø og lokalsamfunn. Nye kraftledninger er ofte omfattende og inngripende tiltak som kan være omstridte og konfliktfylte, og det er derfor nødvendig med grundig saksbehandling med tett involvering, både lokalt, regionalt og sentralt. Konesjoner til nye nettanlegg påklages regelmessig, også av kommuner og fylkeskommuner, til ny behandling i departementet.

Erfaringsmessig kan kraftledningssaker være blant de mest konfliktfylte sakene i forvaltningen, og vi kan ikke ta lett på behandlingen av disse. Men samtidig er fremdrift i nettutviklingen viktig for å få på plass ny infrastruktur ut fra hensynet til bl.a. kraftforsyningsikkerhet, næringsutvikling og fornybarutbygging. Nettet må bygges ut på en måte som tar hensyn til naturmangfold, landskap, lokalsamfunn og andre arealinteresser. Samtidig er kjerneoppgaven å sørge for at forbrukerne får tak i den strømmen de har behov for, og her deler jeg utgangspunktet til representanten Grung. Vi må lete etter måter å gjøre dette mer effektivt på, samtidig som vi ivaretar de andre viktige hensynene.

Vi er inne i en periode med historisk høye investeringer i det norske strømmettet. Statnett har investert i størrelsesorden 60 mrd. kr siden 2013. Det er også gjennomført store investeringer i regional- og distribusjonsnettene. Statnett forventer å investere for 30 mrd. kr frem mot 2024. Også på underleggende nettnivå planlegges det store investeringer. Det er med andre ord stor aktivitet, men det tar tid å øke nettkapasiteten.

Elektrifiseringen og etablering av ny industri kan innebære at store forbruksøkninger kommer raskt og utløser behov for økt nettkapasitet. I enkelte områder er de samlede forbruksplanene så store at det ikke er tilstrekkelig nettkapasitet til at alle planer kan realiseres samtidig. Både nettselskapene og energimyndighetene opplever nå en enorm pågang fra aktører som ønsker tilknytning til nettet. Som eksempel har BKK Nett og Statnett siden 2018 mottatt henvendelser som tilsvarer over en dobling av dagens forbruk i Bergensområdet. 65 pst. av søknadene kom i 2020. Dette viser godt hvor raske og kraftige de potensielle forbruksøkningene er.

Generelt er det slik at noen forbruksplaner er modne prosjekter, mens andre er i et tidligere stadium og har større usikkerhet knyttet til seg. Dette gjør at det kan være krevende å koordinere nettutvikling og forbruksplaner, og aktører som planlegger økt forbruk eller ny tilknytning, bør derfor kontakte nettselskapet tidlig, slik at behovet for eventuelle tiltak i nettet kan avklares så raskt som mulig. Samtidig ser vi at noen aktører melder økte forbruksplaner i flere kommuner

allerede før de har avklart lokasjon for prosjektet, og dette kompliserer estimeringen og grunnlaget for utbygging ytterligere.

Norges vassdrags- og energidirektorat, NVE, har laget en oversikt over hva som må være på plass før konsesjonssøknader om tilknytning av kraftkrevende næring, f.eks. datasentre, kan behandles. Et eksempel er at det må foreligge en godkjent kommunal reguleringsplan for industriområdet. Disse grepene vil gi NVE mer komplette søknader, slik at saksbehandlingen blir mest mulig effektiv. Det vil også kunne bidra til å redusere konsesjonsmyndighetenes tidsbruk på de mest umodne prosjektene.

Så det gjøres allerede mye for å legge til rette for elektrifisering som kan gi reduserte utslipp og ny industrivirksomhet, men vi må også se den økte elektrifiseringen i sammenheng med overføringsnett, forsynings sikkerhet og ikke minst kostnader for forbrukerne.

Regjeringen har varslet at vi i løpet av denne våren vil legge frem en stortingsmelding om langsiktig verdiskaping fra de norske energiressursene. Elektrifisering og forholdet til det norske kraftsystemet vil være et helt sentralt tema i denne meldingen, og da spesielt hvordan vi på best mulig måte kan legge til rette for en bedre tilpasset utbygging av strømmettet, med kortere levetid og bedre utnyttelse av eksisterende nettkapasitet.

Nevnte utfordringer er få av mange som følger av den store grønne omstillingen Norge og verden nå er midt inne i. Heldigvis ser regjeringen også enorme muligheter for jobber og verdiskaping i den samme omstillingen, og vi gjør det vi kan for å legge til rette for at norsk næringsliv skal kunne gripe nettopp disse mulighetene.

Ruth Grung (A) [18:34:36]: Takk til statsråden, for i utgangspunktet tror jeg at de fleste ser utfordringsbildet, iallfall de som jobber innenfor feltet.

Når det gjelder utbygging av nett, er det forskjell med tanke på å bruke ti år, sånn som gjennomsnittet er i dag – jeg forstår at også Sverige bruker ti år, så det er en utfordring i Norden – selv om vi skal ta alle hensyn, med lokal forankring, miljøhensyn og undersøkelser. Så det å klare å korte ned den tiden samtidig som man ivaretar de hensynene, tror vi blir viktig framover.

Så vet vi at petroleumsnæringen klarte å lage et system med «fast track» på planlegging, der vi så at det var en klar sammenheng med ønsket om etablering. For veldig mye av nettutbyggingen er det med forsynings sikkerhet lagt til grunn, og med elektrifisering blir det kanskje enda mer viktig å legge næringsaspektet også til grunn, og ikke bare forsynings sikkerheten på den andre siden.

Spørsmålet er også om Statnett kan ha en utvidet rolle for å unngå de flaskehalsene som vi nå ser flere steder, og at kanskje de største nettselskapene også kan få en større rolle knyttet opp mot det å planlegge og bygge ut. Selv om det nå stilles krav om at det skal gjennomføres lokale planleggingsprosesser, er det kanskje ikke slik ny industri tenker, at de først skal ha en langdryg planprosess med kommunen for å avklare areal, og så skal de begynne med en lang prosess med hensyn til å få nok overføringskapasitet.

Det siste spørsmålet som jeg også er interessert i å få et svar på, er om selve prosessen for prioritering, hvilken type virksomhet som skal prioriteres. Da vi behandlet vindkraftmeldingen, var det snakk om at man skulle ha økt grad av regional planlegging, der NVE og Fylkesmannen skulle gå inn og se på hvor det var smart å etablere ny aktivitet, knyttet opp mot hvor det var god nettoverføring, osv. Jeg vet ikke hvordan dette er fulgt opp videre. Jeg har iallfall ikke sett noe konkret knyttet opp mot det. Slik det er i dag når det er førstemann til mølla, er det ikke gitt at det er den aktøren som kanskje vil bidra mest til å utvikle regionen, sørge for økt sysselsetting og verdiskaping som vi trenger nå, når oljen etter hvert blir faset ut. Så med tanke på det å ha åpne prosesser når det er så mange aktører som står i kø for å få tilgang på en begrenset ressurs, og at de som kommer først, kanskje slipper å betale anleggsbidrag, mens de andre får en mye dyrere investering hvis de må dele anleggsbidraget – der ble det også en konkurransevidning, som kanskje ikke er det mest effektive med hensyn til etablering av ny virksomhet.

Statsråd Tina Bru [18:37:52]: Dette er en debatt med mange ulike temaer som er viktige å diskutere. Jeg gleder meg til vi skal få anledning til å diskutere dette enda mer etter at regjeringen har lagt frem stortingsmeldingen jeg nevnte i innlegget mitt, for i den vil nettopp nettutvikling være et av de store temaene.

Disse tingene henger veldig tett sammen. Vi skal gjøre mange ting på en gang. En ting er at vi skal elektrifisere samfunnet for å få ned utslippene. Samtidig skal vi legge til rette for ny industri, masse nytt forbruk som skaper arbeidsplasser, gir verdiskaping og bygger landet. Det er superspennende, egentlig. Det er enorme muligheter for et land som Norge, som har det fantastiske naturgitte konkurransefortrinnet i form av våre fornybare kraftressurser som gir industri – og alle andre i dette landet for øvrig – tilgang til rimelig og forutsigbar kraft. Det er et konkurransefortrinn vi alltid skal bevare etter beste evne. Jeg mener det er kjempeviktig.

Representanten tar opp flere ulike spørsmål jeg dessverre ikke kan gå altfor mye inn på nå, men flere av disse tingene vil bli diskutert i stortingsmeldingen.

Akkurat debatten om prioritering av hvem som skal få forrang, er også noe NVE har sett på. Det er en diskusjon som går. Hvordan kan man prioritere gjennom prosjekter? Det er bl.a., som jeg viste til i mitt innlegg, ved at man har en ordning der de som kommer først, prioriteres. Førstemann til mølla er prinsippet som råder. I tillegg har man tilknytningsplikten, som gjør at man har plikt til å tilby nettilknytning for dem som ønsker det. Noen av prosjektene er dog langt fra modne, mens andre kan være det. Det jeg i hvert fall kan forsikre representanten om, er at dette er noe av det jeg også ser på i forbindelse med arbeidet vi gjør nå. Kontinuerlig kommer også både RME – altså reguleringsmyndigheten – og NVE med forslag til justeringer for å gjøre dette mest mulig effektivt.

Jeg syns det er viktig å holde fast på et prinsipp om at det ikke er et mål å bygge mest mulig nett. Tvert om bør målet være å bygge akkurat nok nett, og da tror jeg det er viktig at vi har insentiver som ikke bare går i retning av å bygge mest mulig, men også finne måter å utnytte det vi har, best mulig. Dette er et veldig viktig hensyn i forbindelse med den transformasjonen vi står midt oppi. Det kan bli veldig dyrt, ikke minst også med tanke på konsekvenser for natur og lokalsamfunn, hvis vi skal bygge mer nett enn det vi trenger, så det bør ikke være et mål. Men å finne ut hvordan vi kan utnytte det vi har, på best mulig måte, gjøre det mer smidig, se på hvordan vi kan gjøre det enklere – det forslaget jeg også nevnte i innlegget mitt i stad, om å kunne koble seg til på vilkår, tror jeg er et skritt i riktig retning for nettopp det. Det gjør at man kan unngå f.eks. å måtte bygge nytt nett, men samtidig koble på forbruk hvis man er villig til å koble ut hvis behovet blir for stort.

Det er mange forskjellige små ting som passer inn i det store bildet, men jeg kan i hvert fall forsikre representanten om at dette er en veldig viktig debatt. Jeg følger den tett, og jeg gleder meg til vi skal få anledning til å diskutere stortingsmeldingen som kommer.

Liv Kari Eskeland (H) [18:41:09]: Interpellanten tek opp eit tema som me for få år sidan rekna som eit ikkje-tema. Diskusjonane om elektrifisering av Noreg gjekk i stor grad på om me hadde nok kraft, ikkje om den krafta me produserte, var å få tak i der behovet for kraft oppstår.

Me ser no – med innfasing av vindkraft frå gjevne konsesjonar, og kraftverk som gjennom nye insentiv frå regjeringa vil oppgradera og få ny kraft inn i systemet – at kraftsituasjonen vil vera relativt grei fram mot 2030. Slik sett gjev dette oss ein grei planleggingshorisont for korleis me skal møta behovet for meir kraft etter 2030.

Det som framstår som meir prekært, som interpellanten heilt rett har fokusert på, er korleis me skal syta for å få krafta fram på ein best mogleg og hensiktsmessig måte der det er behov for ho, anten det er hydrogenproduksjon, biogassproduksjon, batterifabrikkar og elektrifisering av sokkelen, og i transportsektoren er straumforsyninga essensiell. Me ønskjer ikkje å gå glipp av jobbar, skatteinntekter og å hindra det grønne skiftet. Me rullar no ut mykje ny politikk for å skapa dei nye grønne jobbane, og til det treng me god infrastruktur.

Utfordringa er både rammer til investeringar i nettet, kven som kan gjera desse tiltaka, og tida det tek frå prosjekt til det er ferdig bygd. I dag er det, som det vart peikt på, frå 7 til 10 år. Det betyr kanskje at me treng eit taktskifte i investeringar, ansvar og saksbehandlingstid. Det kan synast som om desse prosessane går noko seint, og at me må søkja å finna smidigare prosessar som også tek vare på demokratiet vårt.

Heldigvis jobbar regjeringa aktivt med dette, både på kort og på lang sikt. Tiltak er allereie sette i verk, som statsråden var inne på. Seinast i førre veke kom nyheita om at det var opna for «tilknytning på vilkår». Det gjeld dei som kan og må ha eit backup-system i bakhand ved straumutfall. Dei kan knyta seg til på vilkår av at straumutfall kan skje. Det vil utnytte eksisterande infrastruktur maksimalt og vera samfunnsøkonomisk lønsamt.

Eg er veldig glad for at regjeringa søker nye og innovative løysingar og ser utfordringane. Difor jobbar dei også med ei stortingsmelding, som statsråd Bru var innom, som skal gje langsiktig verdiskaping for norske energiressursar, der elektrifisering og forholda til det norske kraftsystemet vil vera sentrale tema.

Me opplever no òg at bransjen, som gjerne er vorten oppfatta som noko konservativ, bidreg til gode idear som vil kunna løysa utfordringsbiletet. Det er fleire pilotprosjekt i gang som ikkje berre peikar på at utbygging av meir nett er svaret, og det er bra.

Men også andre forhold spelar inn. Disruptive innovasjonar, heilt andre måtar å forvalta energien på, nye energiberarar, som hydrogen og ammoniakk, og AMS-målarar som gjev oss ny innsikt, kan gje heilt andre moglegheiter til styring av effektoppar, noko som er dimensjonerande for nettet me byggjer ut. Samtidig vert me meir energieffektive, og me kan styra forbruket i større grad. Nye energiformer, som havvind, kan koma inn og snu elektronstraumane. Mykje innovasjon er på gang, og det er viktig ikkje å byggja ut morgondagens nett med dagens briller på seg.

Digitalisering kan opna nye moglegheiter. Dette, saman med eit klart ønske om ikkje å byggja ut meir enn me må, krev at dei tiltaka me gjer, er gjennomtenkte og langsiktige. Kostnadsbiletet og naturinngrepa gjer at me må søkja å halda det til eit minimum, og me må ikkje

hamna i den grøfta at me byggjer ut for mykje. Her må òg aktørane syta for å gje oss realistiske og gode estimat på kva dei ser er behovet for straum framover.

Me treng likevel smidige prosessar som gjer at me kan halda tritt med elektrifiseringa av Noreg, og eg er trygg på at olje- og energiministeren har fullt fokus på desse forholda når ho no legg siste hand på stortingsmeldinga me alle ser fram til.

Ruth Grung (A) [18:46:05]: Takk for vestlandsengasjementet for utfordringene som er knyttet opp mot energisystemet vårt. Det er helt rett som representanten Liv Kari Eskeland var inne på – jeg tror ikke dette var en del av debatten bare for to år siden, eller kanskje tre år siden. Det har kommet utrolig hurtig på oss, og samtidig er det så avgjørende for om vi skal lykkes både med produksjon av ny energi og med tilrettelegging for overgangen til elektrifisering i hele samfunnet og legge grunnlaget for ny grønn industri.

Jeg er helt enig med begge som har hatt ordet, altså statsråd og representant, om at vi må holde kostnadene nede. Det er helt avgjørende for å sikre både at vi har folket med oss på den omstillingen vi skal gjennom, og konkurransekraften til industrien. Det å bygge ut riktig nett blir veldig avgjørende. Da er det kanskje også viktig at vi prioriterer det arbeidet med å se på hvilke aktører og hva som ligger der. I stedet for å vente på at de skal sende søknad, kan vi kanskje sonde terrenget litt mer i forkant, for det avgjørende her blir også at vi er i forkant av utviklingen, og ikke i etterkant når det gjelder tilrettelegging for overføringskapasitet.

Kompleksiteten i systemene våre har vi alle vært inne på, så det skal jeg ikke gjenta her. Men det er et moment til, og det er tilgang på arbeidskraft. Når vi har vært rundt om i landet, har vi sett at når det gjelder både utbygging av nett og planlegging av nett, er det mye importert arbeidskraft der også. Det virker som om vi ikke har hatt nok fokus, og det ikke har vært nok ettertraktet å utdanne seg i de retningene vi trenger for å utvikle selve systemene rundt nettene, men også for bygging av nett og vedlikehold av nett framover.

Vi ser virkelig fram til energimeldingen. Det ble mange ulike tema, men det er helt nødvendig skal vi lykkes i den omstillingen vi alle sammen har sagt at vi ønsker å få i gang i samfunnet vårt, og tilrettelegge for de nye arbeidsplassene og økt verdiskaping.

Med det vil jeg takke for debatten, og så er det siste ordet til statsråden.

Presidenten: Slik er det. Det er i alle fall kvinner her i dag i salen som tar den debatten.

Statsråd Tina Bru [18:48:43]: Igjen takk til representanten for å løfte denne debatten.

Som representanten også vet godt, har jeg selv vært i energi- og miljøkomiteen i ganske mange år før jeg fikk denne jobben. Jeg tror sist gang vi egentlig hadde en bred debatt om disse spørsmålene, var i forbindelse med behandlingen av energimeldingen tilbake i 2016. Men likevel – og selv da – var ikke denne debatten så fremtredende. Jeg husker det ganske godt, og det var egentlig ikke det som var det store overordnede temaet. For meg var det i alle fall veldig tydelig da jeg fikk den ære å bli statsråd i fjor, at jeg ønsket å se på hele dette feltet med et litt bredere blikk enn det som har vært gjort tidligere.

Vi har aldri tidligere hatt en stortingsmelding som den jeg har varslet at vi vil legge frem, som ser på alle de ulike energinæringene våre i sammenheng og med et klart fokus på verdiskaping og den røde tråden som går fra hvordan vi skal klare å kutte klimagassutslippene våre samtidig som vi skal legge til rette for vekst og verdiskaping. Da mener jeg det ikke er noe bedre utgangspunkt enn nettopp å se på energinæringene. Så den stortingsmeldingen blir, for å si det med litt folkelige ord, en slags kombinasjon av en petroleumsmelding og en energimelding. Det er ikke en ren energimelding, som noen har begynt å kalle den. Det er derfor vi hele veien sier at det handler om verdiskaping fra de norske energisursene. Det får man ikke til uten at også nettstrukturen er god, så jeg har vært tydelig på hele veien at dette er et tema som må få god omtale i denne meldingen, hvor vi også ser på bl.a. hvordan vi kan – som vi har vært inne på i denne debatten i dag – kutte ledetiden på utbygging av nytt nett. Det er viktig å se om vi kan ta grep for å få tempoet opp og at det går raskere uten at vi mister effektivitetsprinsippet ut av syne, altså at vi ikke skal bygge mer enn det vi trenger, men at vi skal bygge nok til at det ikke er en hemske eller en flaskehals.

Jeg ønsker den debatten velkommen. Jeg synes det er et utrolig spennende tema. Jeg opplever stort engasjement rundt det. Vi har fått masse høringsinnspill til meldingen, og mange aktører er veldig på oss. Det er ingen tvil om at ok, så hadde vi ikke den debatten for bare noen få år siden, men nå er den her med full styrke. Og jeg gleder meg til å kunne følge opp videre og med påfølgende debatter i Stortinget når stortingsmeldingen er lagt frem.

Presidenten: Debatten i sak nr. 6 er over.

Sak nr. 7 er referat, og det har vi tatt.

Er det noen som forlanger ordet før møtet heves?

– Dermed er møtet hevet.

